
HARVARD LAW LIBRARY
3 2044 097 743 249

Hungary

A CORPUS JURIS CIVILISBŐL KISZEMELT ÉS FELDOLGOZOTT

MAGÁNJOGI GYAKORLATI ESETEK GYÜJTEMÉNYE.

76.

KÉZIKÖNYVÜL A RÓMAI JOGBÓL TARTOTT PRACTICUMOKHOZ

IRTA

Dr KISS MÓR

NAGYSZEBENI KIR. JOGAKADÉMIAI TANÁR, AZ I. ÉS II. ALAP-, UGYSZINTÉN AZ ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNYI VIZSGÁLATI BIZOTTSÁGOK TAGJA.

BUDAPEST.
FRANKLIN-TÁRSULAT
MAGYAR IROD. INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA
1883.

Ára 1 forint.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

NAGYSÁGOS

Dr VÉCSEY TAMÁS URNAK,

A BUDAPESTI M. KIR. TUDOMÁNY-EGYETEM NY. R. TANÁRA,

A M. TUD. AKADÉMIA L. TAGJÁNAK, STB.

KIVÁLÓ TISZTELETE PORSZEMNYI JELÉÜL

A SZERZŐ.

ELŐSZÓ.

Sokkal ismeretesebb az ú. n. practicumok és különösen a római jogból tartott practicumok czélja, semhogy erről s igy a jelen művem elé tüzött feladatról, e helyen, közelebbről megemlékeznem kellene. Számot kellene azonban adnom, amaz irányelvekről, melyeket kézikönyvem összeállitásánál szem előtt tartottam. De e tekintetben is csak azt ismételhetném, mit a római jogi practicumok czélja és módszeréről, már más helyen,* tűzetesebben, kifejtettem; legyen tehát szabad, a puszta hivatkozással beérnem.

Nekem szilárd és megingathatatlan meggyőződésem, hogy hazai viszonyaink között, a római jog tanitásának egyetlen, de óriási fontosságú czélja csak abban állhat, hogy az oly nehezen megszerezhető, *civilisticai alapképzettség* bölcsőjéül szolgáljon. Az egész rendszert átérteni, a részei közötti összefüggést öntudatosan szem előtt tartani, az egyes tételt, a milliónyi, változó viszonyokra, jogászi felfogással alkalmazni s azt, az élet fejlődésével lépést tartva, tovább fejleszteni, ez azon megbecsülhetetlen tudo-

* L. «Adalékok a jog- és államtudományi oktatás reformjának kérdéséhez» czim alatt közölt értekezésemet, a «Magyar Igazságügy» cz. folyóirat XVII. köt. (1882.) 4. 5. és 6-ik füzeteiben; különösen a 337—340 és 425—428 lapokon,

mány, mit civilisticai alapképzettségnek nevezek s melynek birtoka nélkül, az elmélet és gyakorlat férfia egyaránt félszeg ember marad. S hogy ezen szellemi tőke elsajátitása, mint czélnak, ép a római jog képezi és képezheti leginkább eszközét, ez nem véletlen műve, hanem onnét van, hogy egyetlen, a világtörténelem szinpadán szerepelt nép jogászai sem fejtettek ki oly páratlan művészséget, a jog kezelése, alkalmazása és továbbfejlesztésében, mint épen a római classicus mesterek. Nem ismerek gyönyörködtetőbb olvasmányt, egy jogászra nézve, az ő, ránk maradt irataiknál! Az ő művészetüket kell nekünk elsajátitanunk, eltanulnunk s irataikat, — ez örökértékű kincset, — e szempontból, a tananyag keretében is értékesitenünk! E követelménynek pedig akkor teszünk a legteljesebb mértékben eleget, ha a római jogból tartott practicumainkban, a római jogász által feldolgozott gyakorlati eseteket döntetjük el hallgatóinkkal, kik saját elbirálási kisérletük helyességét, a legnagyobb mesterek elemzése- és megítélésével mérhetik össze.

E körülmény eléggé indokolhatja, hogy miért láttam a IHERING-féle, méltán világhirnek örvendő kézikönyvek — («Jurisprudenz des täglichen Lebens» és «Civilrechtsfälle ohne Entscheidungen,» melyek közül előbbi, kedves kartársam: Dr. Biermann Mihály, nagyszebeni kir. jogakadémiai tanár úr forditásában, hazai nyelvünkre is át van ültetve) — mellett egy, hazai viszonyaink szükségeit szem előtt tartó, a practicumot exegeticummal is szorosan összekötő és, — a mit talán leginkább kell hangsulyoznom, — *a római jogászok hátrahagyott iratain felépült esetgyűjtemény* megírását szükségesnek.

Az anyagot éveken át és apránként gyüjtöttem, igyekezve a tanczélra leghasználhatóbbat kiválogatni, és pedig

lehetőleg akkora számban, hogy meglehetős választék álljon a practicumot vezető tanár rendelkezésére, főképen azon tanok keretéből, melyekkel a kezdő ifjú, a tapasztalat útmutatása szerint, a legnehezebben barátkozik meg.

A szakember előtt nem fog indokolásra szorulni azon körülmény, hogy miért nem értem be a legtöbb esetnél, azon előterjesztéssel, melyet közvetlenül a források nyújtanak. Hisz a római jogász, az ő providentialis képessége és bámulatos módszerénél fogva, a legszövevényesebb eset ügydöntő mozzanatait is, egy csapással ragadja meg s responsumában is, túlnyomólag csak azok kiemelésére szoritkozik. Nekünk is szoktatnunk kell ifjainkat a döntő mozzanatok gyors felismerésére, de jogászi szemeiket akkor élesitjük, ha a lényegest, mellékes körülményekkel minél inkább elfödve, őket előbbi felkeresésére kényszeritjük. A római jogász irataiból pedig ép kutatása eredményeinek helyes voltáról kell meggyőződnie.

Az imént emlitett feladat megoldása közben, főtörekvésem volt arra ügyelni, hogy ez úton az eset külső érdekességét is lehetőleg emeljem; ezért folyamodtam sok helyütt, főleg hosszadalmasabb eseteknél, azon alakhoz, hogy pro és contrà magukat, az esetben szereplő személyeket, mint peres feleket beszéltetem, kik lehetőleg segédkeznek is az ügydöntő momentumok elrejtegetésében.

A nagyszámú kérdések és eseteket, könnyebb áttekintés végett (római számok alatt) 24 csoportba, ezeket ismét (nagybetük alatt) alcsoportokba osztottam, melyekben, a valamennyire rokon természetű kérdéseket (arab számok s esetleg kisbetük alatt) lehetőleg egymás mellé állitani igyekeztem.

A mű végén látható «index», a beosztás sorrendje szerint, az esetek és kérdések eldöntését, vagy leg-

alább az eldöntéshez szükséges útmutatást tartalmazó, összes pandektatöredékeket foglalja egybe.

A szakember bizonyára tiszta tudatával bir azon nehézségeknek, melyekkel általában minden ily nemű műnek találkoznia kell. S mert a jelen gyüjtemény nemcsak a hazai, hanem, — tudtommal, — a külföldi irodalom szem előtt tartásával is, a követett irány tekintetéből, első kisérlet gyanánt jelentkezik, a nehézségek csak fokozódtak, de az esetleges hibákat talán megbocsáthatóbbakká teszik. Szerencsére a mű természete hozza magával, hogy netaláni fogyatkozásai, minden egyes esetben elenyésztethetők azon igen tisztelt kartárs urak által, kik gyüjteményemet, az általuk tartott practicumoknál való felhasználásra, érdemesnek ítélendik.

N.-Szeben 1882 szeptember havában.

Dr. KISS MÓR.

GYAKORLATI ESETEK GYŰJTEMÉNYE.

I.

A) 1. Cajus Claudius, egy, hajdanában igen jó módú ember, előre nem látott szerencsétlenségek folytán tönkre jut. Egy sürgős kölcsönösszegre volna szüksége, melylyel, ha tervei sikerülnek, egész elvesztett vagyonát újból viszszanyerni reméli. Mindenkihez folyamodik, de szegénysége miatt az egész világ elfordúl tőle. Ő tehát rászánja magát, hogy elhúnyt igaz barátja fiát, a már 24 éves Severust fogja a kölcsönadásra felszólitani, ki ismerve az ő becsületességét és elhunyt atyjához való viszonyát, bizonyára segiteni is fog rajta.

Az ifjú jószándékában nem is csalatkozott, de ez készpénz felett nem rendelkezvén, csak úgy tudott segiteni atyja barátján, ha Rómában levő házát eladja, a miért is egy ismeretes, Sempronius nevű pénztőzsért kéretett magához, a ki felismerve a körülményeket, a házat, könnyen elképzelhetőleg előnyös feltételek mellett, megvette. A kölcsönadott pénzen azonban, úgy látszik, nem volt áldás; a sors által üldözött Cajus Claudius, többi vagyona után ezen, a vagyon megmentésére szánt pénzt is elvesztette s bánatában önkezével vetett véget életének.

Az ifjú, barátai tanácsára hallgatva s az olcsó árban szerzett ház birtokában feszelgő pénztőzsér kihivó modora által ingerelve, a ház visszaszerzése végett, az előbbi állapotba való visszahelyezésért folyamodott, felhozva, hogy: az ügylet neki tetemes kárával járt, miután az azért felvett pénzt hibája nélkül elvesztette; de a vételár is kisebb

volt a ház valódi értékénél, miután pedig a kiskorú ellenében, ha ez az általa felvett pénzt elvesztené, e pénz tekintetében nincs keresetnek helye, (L. 27. §. 1. *D.* de minoribus 4. 4.), kéri háza feltétlen visszaadatását, joga lévén Semproniusnak (az id. hely értelmében), követelni, hogy Severus a Claudius örökösei ellen fennforgó keresetét ráruházza, mit ő hajlandó is megtenni.

Az ellenfél azzal felel a prætor által meginditott vizsgálatnál, hogy: az előbbi állapotba való visszahelyezésről szó sem lehet, mert a 25 éven alóliak javára létező in integrum restitutio nem arra való, hogy mindazt, mit a mondott korban levők tesznek, érvénytelenné tegye, hanem csak annak a megsemmisitésére szól, mi a vizsgálat alkalmával oly természetűnek tünnék ki, hogy péld. az ifjú mások által megcsalatva, vagy könnyenhivőségében félrevezetve, azt, a mivel birt, elvesztette, vagy a hasznot, melyet húzhat vala, figyelmen kívül hagyta, vagy egy illetéktelen terhet magára vállalt volna. Így mondja ezt szórul-szóra Ulpian. (L. 44. *D.* de min. 4. 4). Severus maga sem állitja, hogy megcsalatott vagy félrevezettetett volna. Az általa hivatolt L. 27. §. 1. *D.* cit. csak kölcsön- és nem vételárúl adott pénzre vonatkozik s hogy a vételár nem állana arányban a ház értékével, ez nézet dolga; Severus maga sem vélekedett így, miután az alkú végén *ő ajánlta fel* házát, az adott összegért.

Severus ezekkel szemben azt mondja, hogy: Ulpian szavait, az ellenfél módjára, szó szerint venni, a jelen esetben legalább is a képtelenséggel határos, mert hisz igy semmi értelme a 25 éven alóliak javára létező in integr. restitutionak. Ha ugyanis valaki megcsalatik, vagy félrevezettetik, annak 25 éven felüli korban is módjában áll sérelmét más úton orvosolni. Hogy pedig a L. 27. §. 1. *D.* cit. véletlenűl kölcsönről szól, ez merőben irrelevans, a kölcsön csak *példaképen* van felhozva: «Si pecuniam quam

minor — mutuam — accepit», a suly azon van, hogy «minor pecuniam accepit», már aztán hogy kölcsönképen, vagy fizetésül, avagy vételár gyanánt, vagy bármi más czímen, ez mit sem határoz.

Mit kell tartanunk a felhozottak felől egyenként? Helye van-e az in integr. restitutionak s ha igen feltétlenül?

2. Egy kiskorú nő egy hagyatékra, egyetlen örökösül lett kinevezve. A hagyatékot birtokba vévén s az örökhagyó által elrendelt fideicommissarius szabadonbocsátásokat foganatositván, egyszersmind nehány hagyatéki hitelezőt is kielégitett. E közben a hagyaték insolvens állapotáról győződött meg s ettől menekülendő, az előbbi állapotba való visszahelyezést kért és nyert.

Az a kérdés, hogy megtartják-e a szabadonbocsátott rabszolgák szabadságukat?

Vajjon felléphetnek-e továbbá a ki nem fizetett hitelezők a kifizetettek ellen, az utóbbiak által kapott pénz aránylagos megosztása végett?

3. Aemilius Larianus megvette Oviniustól az ú. n. fundus Rutilianust 2 millió sestertiusért, oly formán szerződvén, hogy 1 millió sestertiust azonnal megfizet, 500 ezeret két hónap múlva és ismét 500 ezeret további két hó leteltével fog fizetni. Ha pedig akár az első, akár a második részletet a megállapitott napon ki nem fizetné, az adás-vevési szerződés létre nem jöttnek fog tekintetni; (hogyan nevezik a rom. jogászok az ily kikötést?) Aemilius Larianus az adás-vevési szerződés megkötését követő negyedik héten meghalt s egész vagyonát kiskorú leánya: Rutilia örökölte.

Az első hátralékos részlet fizetésére kitüzött idő eljövén, Rutilia gyámjai vonakodtak fizetni, daczára annak, hogy erre Ovinius által több izben felszólittattak. Végre Ovinius, beleunva a sok felhivásba, a birtokot, egy év multával, Claudius Telemachusnak adta el.

Rutilia, kimutatva, hogy mily nagy előnyökkel járt rá nézve a nevét is viselő földbirtok, az előbbi állapotba való visszahelyezésért folyamodott.

Az ellenfél felhozza, hogy: nem Rutilia, hanem atyja kötötte a szerződést, tehát az előbbi állapotba való visszahelyezésnek nem lehet helye.

Ezzel szemben Rutilia arra hivatkozik, hogy: a dies commitendi oly időre esett, midőn ő már atyja hagyatékába lépett és az ő, illetve gyámjai részéről következett be a feltétel teljesitésének elmulasztása. Különben is Ovinius a feltételre hivatkozva, roszhiszemüleg jár el, miután a dies commitendi *elteltével*, önmaga figyelmeztetvén, egy egész éven keresztűl, a gyámokat a fizetésre s illetve követelvén tőlük a fizetést, ezzel a feltételtől elállott.

Megadandó-e az előterjesztett esetben az in integr. restitutio?

B) 1. Lucius Titius alig 4 hóval, szép ifjú neje: Liviával kötött házassága után beteg lett s mert orvosa nem csinált titkot helyzete veszélyéből, szükségesnek látta vagyonárol végrendeletileg intézkedni. Barátait tanúkúl magához kérette s minden kellék megtartása mellett végrendelkezett. Tekintettel arra, hogy ifjú neje teherben volt, aképen intézkedett, «hogy ha fia születnék, vagyonának $^2/_3$ része erre, $^1/_3$-ada pedig nejére szálljon; de ha neje leánygyermeket hozna a világra, úgy a vagyon $^2/_3$-adát a nő, $^1/_3$-adát pedig a születendő leánygyermek öröklendi».

Lucius Titius két heti betegség után meghal. Elérkezvén a szülés ideje, özvegye ikreket, még pedig egy fiú és egy leánygyermeket szűlt.

Fennáll-e ily körülmények között a végrendelet, s ha igen, mimódon hajtható annak intézkedése végre?

A legtöbben azt állitották e nagy feltünést keltett végrendelet alkalmából, hogy az örökös-kinevezés meg nem állhatván, maga a végrendelet is elesik, végrendeleten

kivüli örökösödésnek lévén helye. Mások ismét azt mondották, hogy az örökös-kinevezés minden kelléke fennforogván, a végrendelet az állitott okból el nem eshetik. E nézet egyik hive plane egy, az előadotthoz egészen hasonló esetre emlékszik, melyben, mint biztosan tudja, a végrendelet, mint érvényes (az annak alapján keletkezett per folytán), fenn lett tartva, csakhogy, fájdalom, nem emlékszik annak mimódon történt végrehajtására, holott ezen pont az, mely a végrendelet érvényének vitatóit, a legnagyobb zavarba hozta.

Az utóbb említett eset pedig a következő volt: Clemens Patronus, ki Lucius Titiusszal egészen hasonló körülmények között végrendelkezett, aképen intézkedett, hogy «ha fia vagy leánya születnék, ez legyen általános örököse, ha két fia találna születni, mindenik fele részben legyen örökös; ép igy, ha két leánya születnék. De ha egy fia és egy leánya jönne a világra, a fiú $^2/_3$, a leány pedig $^1/_3$ részt örököljön.» A hátramaradt özvegy (hallatlan ritka eset, de nem lehetetlen: L. 36. *D.* de solut. et lib. 46. 3) két fiút és egy leányt szült.

Az a kérdés tehát, hogy:

a) fennállhat-e az egyik, vagy a másik esetben a végrendelet?

b) Ha nem, mi idézi elő annak elestét, ha igen, milyen osztályt kell úgy az előbbi, mint az utóbbi esetben végrehajtani?

2. Lucius 50 mázsa árúnak X. helységbe való szállitása végett szerződik Sejus fuvarossal, kikötve magának, hogy ő is ugyanazon szekeren útazhassék X-be. Z. közbeeső helységhez érve, az e mellett folyó: Y széles folyam hídján kell átkelniök, melyen egy bizonyos összeget kell, hídvám fejében, fizetni. Sem Lucius, sem Sejus nem akarja e költséget saját zsebéből fedezni, végre sok veszekedés után leteszi Lucius a hídvámot, de bosszuságában elhatá-

rozta, hogy bármily csekély is legyen a fizetett összeg, beperli érte a nyakas fuvarost.

Minő keresettel kell fellépnie?

Tartozik-e a fuvaros a hídvámot megtériteni s bir-e befolyással a kérdés eldöntésére azon körülmény, ha vajjon tudott-e a fuvaros a szerződés megkötésekor valamit arról, hogy az Y. hídon kell átmenniök, melyen hídvám áll fenn?

II.

A) Callimachus Stichustól, a Sejus rabszolgájától, Syria tartományban egy hajos kölcsönt (pecunia trajecticia) vett fel, Berytustól Brentesiumig terjedő tengeri útra és pedig a kölcsön a hajózás tartamára: 200 napra lett felvéve, oly formán, hogy a Berytusból elszállitandó és Brentesiumba viendő, nemkülönben a Brentesiumban bevásárlandó és a hajón Berytusba visszaszállitandó áruk, zálogúl köttessenek le. Később, tekintettel arra, hogy a tengeri út az őszi hónapok beálltával, a gyakori viharok miatt veszélyesebbé válik s igy mindkettőjük, de különösen a hitelező érdeke nagy veszélynek lehet kitéve, abban állapodtak meg, hogy Callimachus Brentesiumba érvén, innen az árúk megvásárlása és felrakása után, september legközelebb bekövetkezendő idusán belül, megint Syriába hajókázzék vissza, ha pedig ez utóbbi határidőben nem szerezne árukat s nem útaznék el Brentesiumból, köteles legyen az egész kölcsönösszeget úgy visszaszolgáltatni, mintha a hajózás befejeztetett volna, és azon költségeket is hordozni, melyek a pénz visszaszállitásához szükségesek. *

* Megjegyzendő ugyanis, hogy a hitelező a pecunia trajecticiával, rendszerint egy rabszolgát is útnak inditott, kinek feladata volt a rendeltetés helyén, a kölcsönt felvenni. Esetünkben tehát, az adós, késedelembe esvén, a saját költségére kötelezte magát az összeget a hitelezőnek visszajuttatni, a nélkül, hogy többé, e czélra, a küldött rabszolga szolgálatait igénybe vehetné.

Igy igéré mindezt Callimachus, stipulatio alakjában, Stichusnak, a Sejus rabszolgájának kérdésére, bona fide.

Callimachus a fennirt idusig beszerezve és elhelyezve az árukat, Erosszal, a Stichus rabszolgatársával (ki szintén vele küldetett, azon útasitással, hogy a pénzt a kikötött napon felvéve, ezt belátása szerint Rómába szállitsa), még egy darab ideig a kikötőben vesztegelt s oly időben szedte fel horgonyait s indult el Syria provinciából, midőn már a pénzt Brentesiumban, az egyesség értelmében, Rómába való visszaszállitás végett, át kellett volna, hogy adja.

Az a kérdés, hogy ha a hajó, miután Callimachus a Berytusba visszaszállitandó portékákat már elhelyezte, elmerült volna, vajjon visszakövetelheti-e Sejus Callimachustól a pénzt?

Callimachus tagadva a követelés jogosultságát, a többek között arra is hivatkozik, hogy Eros, a pénz felvételére kiküldött rabszolga, a megállapitott határidőn túl való elindulásba beleegyezett s ő annyival is inkább maradhatott, mert Erosnak belátására volt bizva a pénznek vissza szállitása.

B) 1. Lucius omladozó háza két szomszédja: Cajus és Titius épületeit veszélyezteté. Utóbbiak sikertelenül szólitván fel előbbit cautio damni infecti szolgáltatására, a hatóság által együttesen az omladozó ház birtokába helyeztettek (L. 15. §. 15. D. de damno 39. 2.). Cajus a düledező épület helyreállittatásához fog, az e czélból nélkülözhetetlenül szükséges kiadásokat a sajátjából előlegezvén. Az épitkezés befejezése után kéri társát a tett kiadások aránylagos megtéritésére, de ez hallani sem akar a fizetésről, a miért is előbbi keresetet akar ellene inditani.

Minő keresetnek van ezen esetben helye?

2. Az előbbi esetben Cajus stipulálja magának Luci-

ustól az esetleges kárt, Titius ezt nem teszi, miután amúgy is alkúban van Semproniusszal, a saját háza eladása ügyében, melyen pár nap alatt túladni remél. Sempronius csakugyan meg is veszi a házat s azt rövid időre rá Cajusnak adja el. Pár órával azután, hogy Cajus a házat átveszi, a Lucius-féle épület bedől s a Cajus ujonan vett házát tetemesen megrongálja.

Cajus perrel támadja meg Luciust, hivatkozva a stipulatióra, melynek alapján utóbbi előbbi «minden kárának megtéritését» igérte, «mely a romladozó épület miatt érheti».

Lucius azzal felel, hogy: Cajus a stipulatio idejében a másik, károsodást nem szenvedett szomszédos ház tulajdonosa volt, mindketten csakis erre vonatkozó, illetve ezt érhető kárának megtéritését érthették, az ujonan vett és megkárositott épületre tekintettel ő senkinek sem igért kártéritést.

Kérdés:

a) Köteles-e Lucius Cajusszal szemben (az előadott esetben) a kártéritésre?

b) Felléphet-e Cajus esetleg Sempronius és ez ismét Titius ellen?

c) Ha Cajus a kárt stipulálta volna, de mielőtt a ház neki Sempronius által átadatott, a bedőlés már bekövetkezett volna; köteles-e Lucius a kárt megtériteni?

d) Ha Sempronius stipulálja a kártéritést, és miután a házat Cajusnak el- és át is adta, az omladozó épület bedől s az eladott szomszédházat megrongálja, felléphet-e Cajus a Sempronius és Lucius között végbement stipulatio alapján?

e) Cajus meg- és átvevén a házat, stipulálja a kártéritést.

Ezután beköltözik az új házba, a lakás használatához szükséges butorokat és ingóságokat helyezve el abban,

melyek a Lucius-féle épület bedőlése folytán szintén tönkre mennek.

Cajus követeli ezek értékének megtéritését is.

Lucius tagadja erre vonatkozó kötelezettségét, felhozva, hogy a ház a stipulatio idejében üresen állott s így ő csak is az utóbbiban eshető károkért vállalhatott felelősséget.

Köteles-e Lucius a butorzat s egyéb ingóságok értékét is megtériteni?

f) Ezekkel kapcsolatosan kivántatik a L. 18. §. 5. D. de damno 39. 2. második felében felállitott jogtétel elemzése.

C) 1. Lucius hosszú időre messze földre útazván, átadja egy ingatlan birtokát Titiusnak, oly kikötéssel, hogy utóbbi azt, az ő visszatértéig gondozza, a gondozás fejében azonban annak hasznait is élvezze.

Titius nemsokára elhal s egész hagyatékát fia, Sempronius örökli, ki a Lucius-féle földbirtokot szintén a hagyatékhoz tartozónak vélve, ezt Aemiliusnak haszonbérbe adja.

Lucius távol földön szintén elhal. Otthon hagyott irományai között, sok év multával, egy végrendeletet találnak fel, melyben vagyona nagy részét jótékony czélokra rendelvén, a néhai Titius gondozására szánt kis földbirtokot, távoli rokona, Aemiliusnak hagyományozta, ugyanannak, ki a nevezett földbirtokot, ezt a Titius s illetve Sempronius sajátjának vélvén, haszonbérbe vevé, ki tehát mit sem tudott arról, hogy az általa haszonbérbe vett ingatlanság az övé volt.

Kérdés:

Tovább folyt-e az elbirtoklás a Sempronius javára?

És mi állana akkor, ha Sempronius a földbirtokot Aemiliusnak eladta volna?

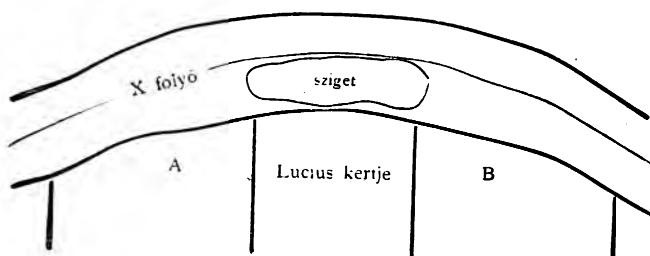
2. Lucius elzálogosit Titiusnál egy ékszert, melyet utóbbinak egyik rabszolgája ellop s vele meg is szökik.

Kérdés: megszakittatik-e, az előadott körülmény által, a Lucius javára folyó elbirtoklás?

3. Felmerült és eldöntendő azon kérdés, ha valaki egy általa elzálogositott dolgot a hitelezőtől ellop és azt eladja, elbirtokoltathatik-e a dolog a vevő által?

4. Valaki jóhiszemben egy földbirtokot vesz, mely nem képezte az eladó tulajdonát; ő a földbirtokból kidobatik, sikerül azonban annak birtokát ismét megszereznie, de mielőtt ez megtörténnék, megtudja, hogy a földbirtok tulajdonképen nem az övé. Elbirtokolhatja-e ő az ingatlanságot?

D) 1. Luciusnak X. folyó mentén egy nagy gyümölcsös kertje volt, melylyel átellenben, a folyónak az ő területe felőli, innenső részében, egy sziget képződött, úgy hogy ennek hossza nem terjedt túl a földbirtok határain (l. az 1-ső ábrát). Lassanként azonban a sziget növekedni

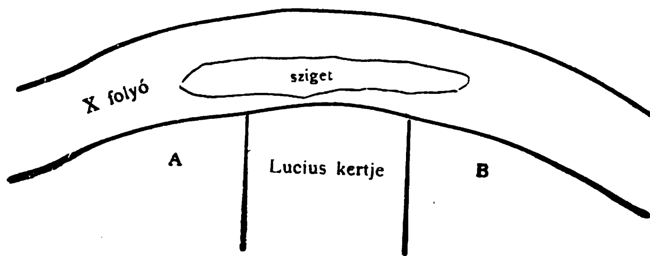

1. ábra

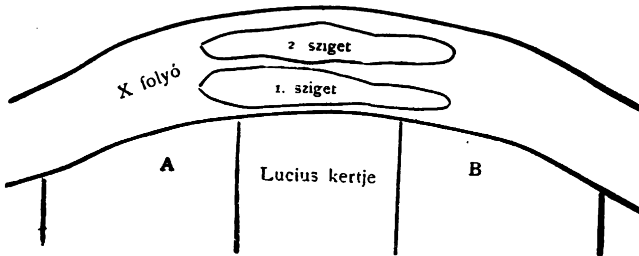
kezd s a nevezett kert mindkét felén elterülő szomszéd birtokok irányában is terjeszkedik (l. a 2. ábrát), melyeket rövidség okáért *A.* és *B.* betükkel fogunk megjelölni.

a) Kérdés, követelhetik-e az *A.* és *B.* szomszéd birtokok tulajdonosai, a területeiknek megfelelő szigetrészeket?

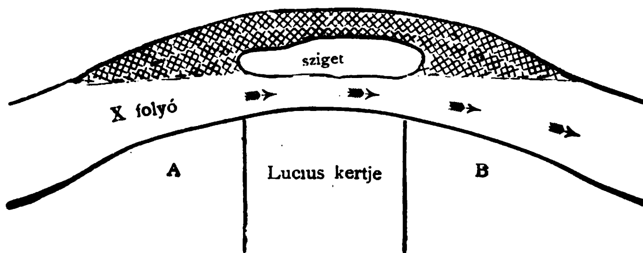
b) Kérdés továbbá, ha a folyóban idővel, az előbbivel

2. ábra.

3. ábra.

4. ábra.

párhuzamosan egy második sziget jön létre, ugyanolyan nagyságban (l. a 3. ábrát), vajjon az új sziget felett szerzendő tulajdonjog szempontjából, az előbbi sziget feletti tulajdonjog, vagy pedig a folyó mentén elhúzódó földbirtokok tulajdonjoga irányadó?

c) Végül kérdés, ha a legelől előadott esetben felhozott sziget képződése után, a folyó, a szigeten túli medrének teljes felhagyásával, egészen a Lucius kertje s a sziget között veszi irányát, úgy, hogy a szigeten túli folyamágy teljesen kiszárad, vajjon a volt sziget (mely tulajdonképen már nem is sziget), a Luciusé marad-e, vagy sem, s van-e neki valami joga a folyó kiszáradt medréből támadott területre? (L. a 4. ábrát.)

2. Mi áll azon kincs (thesaurus) tekintetében, melyet több személy egy közös rabszolgája, oly területen talál, mely az *egyik* tulajdonostárs *kizárólagos* tulajdonát képezi?

3. Egy rabszolga, ki felett valakit haszonélvezet illet meg, *tulajdonosa* területén egy kincset talál. Vajjon megilleti-e a kincs fele a haszonélvezőt?

4. Egy hitelező, a neki elzálogositott ingatlanságon kincsre bukkan. Vajjon megtarthatja-e azt egészen, vagy sem? S ha esetleg köteles volna a kincs felét a tulajdonosnak kiadni, vajjon nem vonhatja-e le ebből, a többlet kiadása mellett, követelését s illetve nem gyakorolhat-e a felett retentiót?

E) Mi lesz a stipulatio tárgya, ha Lucius, Stichus *vagy* Pamphilus rabszolgát stipulálja magának, és Sejus, a promissor csak Stichust igéri?

Különbözik-e ezen eset jogilag attól, ha Lucius Stichust *és* Pamphilust stipulálván, Sejus csak a Stichus szolgáltatását igéri?

III.

A) 1. Egy atya végrendeletében aképen intézkedett, hogy leánya Severiana Procula menjen az ő rokonához: Aelius Philippushoz férjhez és fideicommissum alakjában, férjhez menetele esetére, egy földbirtokot hagyományozott a leánynak, ezt, «ha leánya nem lenne a Philippus neje,» utóbbinak rendelvén kiadni.

A leány, még a férjhez menetelre alkalmas kor elérése előtt, elhal.

Philippus követeli az örökösöktől a földbirtok kiadását, mert ez azon feltétel alatt: «ha Procula nem lesz az ő neje», neki lett hagyva.

Az örökösök ezzel szemben azt hozzák fel, hogy: az örökhagyó e rendelkezéssel csak a Procula akaratelhatározására akart hatni s csak azon esetre, ha a leány nem *akarna* Philippushoz menni, rendelte ennek a hagyományt.

Mire Philippus azzal felel, hogy: feltéve (de tagadva) a dolgok ilyetén állását, miután az örökösök által formulázott feltétel *lehetetlenné* vált, az egyszerüen nem irottnak tekintendő s igy a hagyomány, mint feltétlen, részére kiadandó.

Kinek javára kell a vitát eldöntenünk?

2. Titia, egy a vidéken élő, nagy vagyonú, elbetegesedett nő, végrendeletet készít, melyben örökösévé, őt hűségesen ápoló rokonát: Septiciát nevezé ki. Egy, a végrendelet mellett készített codicillusban azonban, a következő rendelkezés fordul elő: «Kérlek Septicia fiamnak, ki Rómában Publius Mævius és Cajus Cornelius rokonaim gyámolitása mellett tanulmányainak él, mihelyst 16-ik évét betöltötte, összes ingatlan birtokaimat kiadni; ha pedig fiam 16-ik éve betöltése előtt elhalna, ugyanezen ingatlanságok Publius Mævius és Cajus Cornelius rokonaimnak lesznek kiadandók.»

Pár napra a végrendelet készítése után, az idült szivbajban szenvedő Titia, egy heves felboszankodás áldozatául esik.

Septicia személyesen útazik Rómába, hogy Titia 14 éves fiát a gyászhirre előkészitse, intézkedvén egyúttal, hogy a temetés csak visszatértük után menjen végbe.

A gyász szinhelye felé útaztukban egy óriási felhőszakadás lepi meg őket s kocsijukat, velük együtt, a hegyoldalról, melyen lefelé haladtak, az ennek aljában levő s óriási folyóvá dagadott patakba sodorja, hol ők, a hullámok között, eltüntek. Hulláikat csak napok multával veté partra a lecsendesült elem.

Ennek folytán Publius Mævius és Cajus Cornelius az összes ingatlanságokat Septimius bérlőnek haszonbérbe adták, ki azonban a helyszinére érve, a Septicia örököseit találja az ingatlanok birtokában. Értesítve e körülményről a bérbeadókat, követeli az előre fizetett bérösszeg visszatéritését. A felboszankodott bérbeadók kidobással fenyegetik a Septicia örököseit, kik tanácsot kérnek, ha vajjon kötelesek-e csakugyan az ingatlanok birtokát haladéktalanúl átbocsátani?

3. Septimius Ferox két unokaöcscsét örökösökül kinevezve, az osztály tekintetében akkép intézkedett, hogy az örökölje közülök a vagyon $^3/_4$-ed részét, ki az örökhagyó unokahugát: Luciát nőül veendi, a másikra a hagyaték $^1/_4$-de szállván.

Az örökhagyó halála után mindketten versengtek a Lucia hajlamaiért, de siker nélkül, mert a hő udvarlások közös tárgya, őket mellőzve, egy idegen ifjú, Semproniushoz megy férjhez.

Mimódon kell már most, az előadott körülmények között, a végrendeletet végrehajtani?

B) 1. Lucius Titius végrendeletében a következőleg intézkedett vagyonáról:

I. «Vagyonom ¼-ed része Proculusra, ¾-ed része pedig Quietusra szálljon.»

II. «Ha Quietus örökössé nem lenne, a neki hagyott rész a Florusé, ha pedig Proculas sem válnék örökössé, része a Sosiáé legyen.»

III. «Ha azonban sem Florus, sem Sosia nem válnának örökösökké, úgy harmadik fokozatban, a vagyon ¾-ed része a Leptitaniák coloniáját illesse meg, egy-egy *nyolczad-részt* pedig Julius, Livius, Apollonia és Fulvius egyenlő részekben örököljenek.»

Quietus a hagyaték őt illető részét birtokba vette, Proculus és Sosia azonban még az örökhagyó életében elhaltak.

Az a kérdés, hogy

1. A Proculusnak hagyományozott ¼-ed rész Quietust, vagy pedig a harmadik fokban substituáltakat illeti-e meg?

2. Mi jelentősége van a III. pont azon intézkedésének, hogy több «unciá»-t oszt fel, mint a mennyit az «as» magában foglal?

2. α) A végrendeletileg hagyományozott ökör eldöglött, követelheti-e a hagyományos az elhullott ökör bőrét?

β) Az örökhagyó még végrendeletében felkérte Titiust, hogy gondoskodjék az ő eltemettetéséről, mely czélra neki 10 ezer sertertiust hagyományozott.

Titius csak 6 ezeret költött el a temetésre. Kit illet meg a fenmaradott 4 ezer sertertius? Jogositva van-e Titius ez összeget visszatartani, avagy köteles azt ama jótékony czélú alapnak átadni, melyre az örökhagyó egész vagyonát hagyta?

3. Titia leányát, Liviát örökösül kinevezve, fiának Antoniusnak egy hagyományt rendelt s ezután eképen rendelkezett: «kivánom, hogy az, ki vagyonomba fog lépni,

még akkor is teljesítse azt, mit kiadni rendeltem, vagy rendelni fogok, ha mindjárt törvény alapján, vagyis végrendeleten kivül szerezné meg hagyatékomat.»

Livia és Antonius testvérek egy kitagadott nővére, a centumviralis biróság előtt keresettel lép fel kitagadtatása miatt (melyik keresettel?) és pernyertes lesz. Az a kérdés, hogy kiadandók lesznek-e az elrendelt fideicommissumok?

4. Egy atya kitagadta két fiát. Egyikük megtámadja a végrendeletet, mely birói itélettel rescindáltatik.

Kérdés:

α) Követelhet-e a végrendelet ellen fel nem lépett fiú részt a hagyatékból?

β) És mi áll akkor, ha mindketten fellépve, egyik a pertől időközben eláll?

5. Sokszor képezte ismerős körökben beszéd tárgyát egy Calpurnius Flaccus nevű különcz élete, ki két derék fiát szándékosan kerülte, házában elzárkózva élt s minden idejét Flaminius barátjával töltötte, ki a nap nagy részét vele megosztá s midőn tőle eltávozott, Stichus nevü rabszolgáját küldé Flaccushez, ki elbeszéléseivel s zenéjével utóbbit mindig jól elmulattatá.

Calpurnius Flaccus elhalálozásakor egy, mindössze is nagyon rövid tartalmú, de szabályszerű végrendeletet hagyott hátra, mely körülbelül a következőleg szólott: «Fiaimnak mitsem hagyok; egész vagyonom szálljon Flaminius barátomra, azon feltétel alatt, ha Stichus rabszolgáját szabadon bocsátja.»

Flaminius teljesíté a feltételt. De az örökhagyó fiai megtámadván a végrendeletet, végre is kénytelen volt az egész hagyatékot kiadni.

Az a kérdés, hogy a szabadon bocsátott rabszolga tekintetében nem marad-e fenn neki semmi igénye sem, s ha igen, kivel szemben?

C) 1. Lucius jegyesének: Liviának születésnapján, átad

egy ékszert Titiusnak, azon meghagyással, hogy utóbbi azt Liviának, a küldő nevében, születésnapi ajándékul adja át. Titius elveszti az ékszert, de erről nem mer sem Luciusnak, sem Liviának szólani s mert Lucius is elég ildomos volt, ez ügyben, Liviával szemben, minden kérdezősködést kerülni, a történtekből mit sem tudott meg, jóllehet feltünt neki, hogy Livia az egész dolgot soha egy szóval sem érintette.

Lucius nemsokára nőül veszi Liviát. Mintegy hat héttel ezután Titius kézrekeríti az elveszett ékszert s ezt Lucius nevében Liviának utólagosan átadja. Az érdekeltek jót nevettek az egész dolgon, de az egyik ismerős felvetette azon kérdést, hogy vajjon érvényes-e most már ezen ajándékozás?

2. Feltéve az előbbi esetben az ajándékozás érvényes voltát, kérdés, hogy ha az elbirtoklás csak a házasság tartama alatt fejeztetnék be, megszerzi-e Livia a tulajdonjogot?

Vagy ismét, ha Lucius Liviának a házasság tartama alatt ajándékozott volna valamit és az elbirtoklás csak azután fejeztetnék be, miután ők elváltak egymástól, tulajdonos lesz-e Livia?

3. Alkalmazást lel-e az actio de tigno juncto azon esetben, ha a nő építési anyaga a férj házába építtetnék be s a házasság felbomlik?

D) Sejus és Sempronius az ő curatoruk: Luciusszal közös földbirtokot birtak, melyet a gondnok Septiciusnak eladott. Ha már most az ifjak az előbbi állapotba való visszahelyezésért folyamodva, kérésüknek hely adatott volna, vajjon az adás-vevés egészen felbomlik, vagy csak azon arányban, melyben a földbirtok a kiskorúaké volt?

És mi áll akkor, ha a vevő csak az egész földbirtokot hajlandó kiadni, visszakövetelve az általa adott egész vételárt?

Fizetendő-e továbbá e vételár után kamat s ha igen,

az egész, vagy annak csak azon része után, mely a gondnok földbirtokrészletére esik és feltéve, hogy az előbbi eshetőség foglal helyet, terhelhetők-e az előbbi állapotba visszahelyezett kiskorúak a kamatfizetésével?

Mi áll továbbá akkor, ha a földbirtokkal együtt több közös rabszolga is eladatott volna, kik a vevő által szabadon bocsáttattak? Vajjon elvesztik-e ezek szabadságukat?

IV.

A) 1. Luciusnak végrendeletileg egy földbirtok haszonélvezete lett hagyományozva. E földbirtok egy közfolyó mentén terült el, melynek medrében, a földbirtok felől, egy sziget képződött, még pedig mindjárt a haszonélvezet első évében.

Az a kérdés, hogy:

α) Megilleti-e Luciust a sziget haszonélvezete is és különbözik-e ezen eset, jogi elbirálás tekintetében, attól, ha a földbirtok területe földmosás által növekszik?

β) Kérdés továbbá, ha valaki Lucius haszonélvezett területének gyümölcsfáiról, a teljesen érett gyümölcsöt lopva leszedné, felléphet-e ő, mint haszonélvező, a condictio furtiva-val?

γ) Lucius idővel a földbirtokhoz tartozó szőlőhegyben értékes érczanyagokat fedez fel. Kérdés, ha az érczbányászat sokkal jövedelmesebbnek igérkeznék, mint a szőlőtermelés, jogosítva van-e ő, mint haszonélvező, a szőlőültetvényeket kitépni és érczbányát berendezni? S bir-e ezen kérdés eldöntésére befolyással azon körülmény, hogy az érczbányászat folytatása nagy befektetéseket, illetve tőkét igényelne, a tulajdonos pedig szegény ember, ki ilyen tőke felett nem rendelkezik?

2. Egy haszonélvezetűl rendelt épület belsejében, szép

lakszobák közepette, egy gyönyörü fürdő volt berendezve, melyet az örökhagyó a maga részére készittetett és használt. A haszonélvező nem használván a fürdőt, ezt bérbe adá. Az örökös tiltakozik ez eljárás ellen, miután azok, kik idegen fürdőt bérlenek, soha sem szokták azt kellő módon kimélni, nem is szólva a haszonélvezeti épület fürdőjéről, mely a maga nemében egy remek alkotás.

Helye van-e az örökös ellenvetésének?

3. Az örökhagyó Sejust örököséül kinevezve, egy hagyatéki földbirtok haszonélvezetét Titius és Mæviusnak hagyományozta, úgy, hogy ezek egymást évenként felváltva, élvezzék a jószágot.

Mindjárt kezdetben és később több kérdés merült fel, a melyek eldöntése kivántatik. Igy nevezetesen mindenekelőtt az, hogy melyikök kezdje meg az első évben a haszonélvezetet?

Kérdés továbbá, hogy mi történik akkor, ha Titius, mindjárt az ő haszonélvezetének első évében, a földbirtok tulajdonjogát megszerzi, vajjon a további években, accrescio folytán, kizárólag Mæviust illeti-e a haszonélvezeti jog? S vajjon ha Titius ismét túlad a tulajdonjogon, támaszthat-e még ő, a neki hagyományozott haszonélvezet czimén, valamely igényt, tekintve, hogy utóbbi confusio által, megszüntnek látszik?

4. Valakinek egy rabszolga haszonélvezete lett hagyományozva, azon kikötéssel, hogy a rabszolga, a haszonélvezet lejártakor, szabad legyen. A hagyományos kiegyezett az örökössel oly formán, hogy utóbbi előbbinek, a hagyomány megváltása fejében, 2000 sestertiust fizet.

Mi lesz a rabszolga szabadságával?

5. Titius, fideicommissum alakjában, a fundus Tusculanust Mæviusnak hagyta hátra, elrendelve, hogy a nevezett földbirtok haszonélvezete fele részben Mæviának adassék ki. Mævius a földbirtokon egy, a termények el-

helyezésére szükséges, régi, ronda épületet ujból építtetett. Kérdés, hogy köteles-e Mævia a költségek egy részét, haszonélvezete arányában, magára vállalni?

6. Lucius örökösnek meg lett hagyva, hogy Titiusnak, azon esetben, ha ez a következő választások alkalmával közhivatalt nem nyerne, egy bizonyos földbirtokot adjon ki haszonélvezetűl. Lucius a nevezett földbirtokot eladta Semproniusnak s azt «detracto usufructu» át is adta. Titiust a legelső alkalommal megválasztják. Kérdés, hogy kit illet már most a haszonélvezet?

7. Lucius fiát örökösül kinevezvén, egy földbirtokának haszonélvezetét, melyet a szomszédos Aemilius-féle földbirtokkal szemben, egy gyalogösvényszolgalom (iter) illet meg, Cajusnak hagyományozván. Cajus mindkét lábára béna lévén, vagy hordszéken, vagy egy rabszolga által vont, kis kocsin hordoztatá mindig magát; igy a szolgáló telken keresztül is, ama földbirtokra, melynek haszonélvezete részére lett hagyományozva. A szolgáló telek tulajdonosa azonban megakadályozá őt a jelzett közlekedésben, a miért is Cajus fellépett ellene (melyik keresettel?), vindicálva a szolgalmat. Az ellenfél azzal védekezik, hogy

a) felperes, mint haszonélvező, egyátalán nincs jogosítva a szolgalom vindicálására;

b) ő (alperes) annak idejében csak egy *itert* engedélyezett a saját telkén, ez pedig senkit sem jogosít arra, hogy bármiféle jármű használatával haladjon át a prædium serviensen.

Mi igaz, mi nem ez ellenvetésekből?

8. Egy végrendeletben a következő intézkedés fordul elő: «Titiusnak hagyományozom X. házam haszonélvezetét lakás czéljából.»

«Usufructus» vagy «habitatio» foglaltatik-e ezen intézkedésben?

9. Lucius és Publilius szomszédok voltak; utóbbinak

épülete szép kertben végződött, melynek egy emelkedettebb helyén gyönyörű árnyas lugas volt, mely esténként szép kilátást nyujtott a távol tenger felől aláhanyatló nap lementére. Lucius sokszor kérte szomszédját a ház és szép kert, vagy csak az utóbbi eladására, de mindig siker nélkül. Végre aképen egyeztek meg, hogy Publilius kötelezte magát egy bizonyos összeg fejében eltürni, hogy Lucius és családjának tagjai jogositva legyenek *életfogytiglan* a kertet délután és az esti órákban sétára használni s este a lugosban vacsorálni.

Vajjon lehet-e ezen esetben szolgalomról szólani s ha igen, milyen forog fenn?

10. Egy roskadozó épület, melyen a szomszédház javára egy u. n. «servitus stillicidii» állott fenn, lebontatott s aztán ujból épittetett. Fennáll-e a szolgalom az uj épületen is, miután erről a házát újból építő Titius hallani sem akar, minthogy az ő szavai szerint: «mindenki tudja, hogy a szolgáló épület elenyésztével a szolgalom is elesik, már pedig a roskadozó épületet földig le kellett bontani s az ilyformán jogilag és tényleg megszünt létezni. Az új épület pedig úgy jogilag, mint tényleg egészen más, mint a régi.»

Mimódon kell ezen esetet eldöntenünk?

B) 1. Lucius egy bizonyos összeget ad Sejusnak, kikötve ennek fejében, hogy utóbbi Stichus nevű rabszolgáját bocsássa szabadon. A rabszolga megszökik. Visszakövetelheti-e Lucius az általa adott pénzt s ha igen, melyik keresettel?

Azonos volna az eldöntés akkor, ha az összeg a jelzett kikötéssel, végrendeletileg lett volna hagyományozva?

És különbözök-e az előbb felhozott eset attól, ha Stichus, mielőtt szabadon bocsáttathatott volna, meghal?

2. Helye van-e a condictio indebitinek a következő esetekben?

a) Lucius köteles volt Stichust vagy Pamphilust szolgáltatni, de ő mind a kettőt átadta, mire Stichus meghal?

b) Stichus rabszolga, ura tudta nélkül, egy dagasztó teknőt kölcsönzött valakinek, ki ezt elzálogositván, megszökik. A hitelező vonakodik a teknőt kiadni, hacsak az általa kölcsönzött összeg neki meg nem téríttetik, mit Stichus ki is fizet. Visszakövetelhető-e ezen pénz a fenn megnevezett keresettel?

c) Egy épület egy része, mely épület, fideicommissum alakjában, egy bizonyos határidő kitüzésével, Luciusnak lett hagyományozva, a határidőn belül leégett. Az örökös az épületet sajátjából újból épitvén, azt a kellő határidőre Luciusnak átadja. Felléphet-e Lucius kiadásai megtéríttetése végett, a condictio indebitivel?

d) Egy serdületlen gyámjai, az ő elhunyt és őt egyetlen örökösül kinevezett atyja egyik hitelezőjét kifizették, de azután látva a hagyaték túlterheltségét, ezt visszaútasitották. Kérdés, helye van-e a kifizetett hitelező ellen a cond. indebitinek s ki léphet fel ezzel?

C) Egy ruhatisztitó, a hozzá tisztitás végett adott ruhát elvesztvén, ennek árát a tulajdonosnak megtéritette. A ruha később a tulajdonos kezébe visszakerül. Minő keresettel léphet fel a ruhatisztitó az általa fizetett összeg visszatérittetése végett?

D) 1. Servius Sulpicius aképen szerződött Lucius Titius-szal, hogy utóbbi köteles legyen neki egy bizonyos mennyiségü épületfát az év végéig beszállítani. Sulpicius az alkuszerü árt előre kifizetvén, viszont Titius, stipulatio alakjában, 20,000 sertertius kifizetésére kötelezte magát, azon esetre, ha a megállapitott határidőre, a kikötött minőségü és mennyiségü fát be nem szolgáltatná.

Lucius Titius, kötelezettségét részben teljesítve, meghal. Örököse, ki nem értett az ilyesmihez és nem tudta, hogy az örökhagyó honnét szedte össze és szállitotta Rómába az

épületfát, a hátralevő mennyiséget, a szerződésszerü időben nem szállitotta be.

Sulpicius beperli az örököst a 20 ezer sertertiusért, beperli továbbá a Lucius Titiusnak előre kifizetett összeg kamataiért, miután be tudja bizonyitani, hogy ő maga is terhes kamatok mellett vett fel pénzt, hogy Lucius Titius kivánságához képest, az egész árt kifizesse.

Minő keresetnek van az előadott esetben helye és mit kell tartanunk a követelés egyik és másik tétele felől?

2. Valaki eladja házát, melynek földszinti helyiségeiben ő maga lakott, többi részei pedig ki voltak adva. Az eladó az összes lakóktól a bérleti összegeket két évre előre felvette s miután örökös pénzzavaraiból soha sem tudott kibontakozni, végre kénytelen volt a házat is eladni. Az adás-vevési szerződésbe azon tételt vétette fel, hogy «mindazok, kik most az eladott épületben laknak, két évig minden nehézség nélkül használhassák lakásaikat, a nélkül, hogy a vevő őket kitehetné, nekik felmondhatna, vagy tőlük bármit követelhetne». A vevő pár hét múlva felkeresi az eladót, ezt megkérdezendő, hogy mikor költözik ki, miután ő (a vevő) felmondta mostani lakását s három hét mulva szeretné új háza házigazdai lakosztályát elfoglalni. Az előadó azonban azzal felel, hogy neki esze ágában sincs kiköltözni, miután joga van, a szerződés értelmében, még két évig a házban lakni, mit megengedni, a vevő kötelezte magát. E kikötés nélkül a vételárt is magasabbra szabta volna, mert különben túlságos olcsón jutott volna vevő a házhoz.

A vevő kereken tagadja, hogy ő ezen kötelezettséget vállalta volna, az eladóval szemben, magára. Előveszik tehát az adás-vevési okmányt s e felett összeperlekednek. Kinek van igaza?

V.

A) Sempronius nagy szőllőgazdaságot folytatott s borai messze vidéken hiresek voltak. Egy nap beáll hozzá Lucius, kijelentve, hogy nehány hordó bort szeretne venni. Sempronius azt ajánlja, hogy menjenek le a pinczébe, a hol mindenik hordó mellett, az azon hordóbeli borból, egy kis kulacsban, kóstoló áll. Ez alapon Lucius a legkönnyebben megejtheti a választást. Le is mennek a pinczébe, hol a hordósorok mellett végig haladva, s az egyes hordók mellett függő kulacsokból kóstolót tartva, Luciusnak különösen három hordó tartalma tetszik meg. Kérdezi árukat s ez iránt megegyeznek. «Megveszem mind a három hordó bort», — mond Semproniusnak Lucius — «és engedje meg, hogy ezeket saját pecsétemmel holnapig lepecsételhessem, a mikor is embereimmel a bor elszállíttatása végett eljövök.» Az eladó ebbe készséggel beleegyezik. Lucius még megkérdi, hogy mennyit tartalmaz a három hordó s az adott felvilágosításra fejével helybenhagyólag bólint.

Másnap Lucius fel is keresi Semproniust, hogy a három hordót elvitesse, de midőn a pinczébe lementek, elszörnyűködve látják, hogy ittlétük óta az abroncs a legdrágább minőségű bort magában rejtő hordóról lepattant s a drága nedv a pinczében elfolyt.

Sempronius követeli mind a három hordó bor árát, mert szerinte:

a) Közöttük adásvevési szerződés jött létre, mely perfectté válik azon pillanatban, mihelyt a felek az árú mennyisége, minősége és a vételár felett megegyeznek. Ez megtörtént; Lucius az árt helyeselte, a bor mennyiségét megkérdezte s midőn eladó ezt megjelölte, jóváhagyólag intett.

b) A bor vevő részére átadottnak is tekintendő, mert ő mind a három hordót a saját pecsétjével lepecsételte, a

mi tökéletesen egyjelentőségű azzal, mintha a hordókat már tegnap el is vitette volna. Ezek nála (eladónál) a lepecsételés után, csak letétbe voltak helyezve.

Lucius ezzel szemben felhozza, hogy:

1. az *a)* alatti állítás nem igaz, mert ő elfogadta ugyan az eladó által mondott árt és meg is akarta venni mind a három hordó bort, de a mennyiséget csak a maga tájékoztatása végett és nem azért kérdezte, hogy ebben is végkép megnyugodjék; a fejbolintás, melyre egyébiránt nem emlékszik, nem jelenthetett és jelentett sem többet, sem kevesebbet, mint azt, hogy az eladó által mondott *állitólagos* mennyiség körülbelül megfelel az ő szükségletének. Neki (vevőnek) épen szándéka volt másnap eljőni, a bort kiméretni s igy átvenni, mert

2. a lepecsételéssel korántsem *átvenni* akarta a bort, hanem azt elérni, nehogy eladó holmi vegyitéseket kisértsen meg másnapig.

Ezzel szemben az ellenfél arra hivatkozik, hogy: a hordó lepecsételésével jogilag még akkor is a vevő jogi hatalmába került a vásárolt bor, ha mindjárt a mennyiség utólagosan is lett volna tisztázandó, mert ő a borral már tetszése szerint rendelkezhetett, azt eladhatta, elajándékozhatta volna stb. És ez itt a döntő.

Hogy a lepecsételés vegyitések elkerülése végett történt volna, ezt visszautasitja és fentartja magának a jogot, ez állitást, az actio injuriariummal ellenfele torkára forrasztani. Akár 100 vevője igazolhatja az ő becsületességét és tagadja, hogy vevő is kételkedhetett volna benne.

Kivántatik ez eset részletes elemzése és eldöntése.

B) 1. A Lusitaniak elfogtak három római polgárt: Septimiust, Cajust és Philot és a foglyoktól fejenként 100 ezer sestertius váltságdijat követeltek. Hogy ez összegeket elő lehessen teremteni, a foglyok, fogvatartóik beleegyezése mellett, abban állapodtak meg, hogy Philot, a pénz elhoza-

tala végett, Rómába küldik, ki aztán visszatérve, mindhármukat kiváltandja. Philot útközben betegség veri le s csak a legnagyobb erőlködéssel képes útja czélpontja felé haladni. Mikor nagy nehezen Rómába ér övéihez, eszméletét veszti s útja czéljáról egy szót sem tud szólani. Hetek telnek el igy, Sempronius és Cajus, nem tudva mire vélni a dolgot, hasztalanul várnak. Végre a véletlen segélyével egy emberhez jutnak, kivel izenetül küldhetik övéiknek, hogy jöjjenek őket kiváltani. A rokonok megjelennek a váltságdij átadása végett a Lusitaniaknál, kik rajtuk a Philo váltságdiját is felveszik, miután ez a másik kettő kérésére és ügyében bocsáttatott el oly feltétel alatt, hogy mindhármuk váltságdiját el fogja hozni. Midőn a kiszabadult foglyok Rómába érnek és Philo után tudakozódnak, értesülnek arról, hogy ez betegségtől leverve, eszméletlenül ért haza, élményeiről semmi felvilágosítást sem tudott adni s már egy hét előtt, tehát pár nappal a foglyok kiszabadulását megelőzőleg, meghalt.

Az a kérdés már most, hogy kötelesek-e a Philo örökösei az örökhagyójukért fizetett 100 ezer sert. váltságdijat megfizetni s minő keresettel követelhető ez összeg?

2. Lucius tartozik Titiusnak 50,000 sestertiussal. Lucius meghal és Titius, az örökös távollétében, kezelni kezdi az ő örökségét, melyre 10 ezer sestertiust ráköltött; a hagyatéki vagyon egy részét czélszerüen értékesitve, ezt 100 ezer sestertiusért eladta s ez összeget a pénzes szekrénybe helyezé el. A házban, melyben a szekrény volt, tűz üt ki s Titius a tűz elnyomása után kinos meglepetéssel látja, hogy a tűz alatti nagy tolongás és zavarban a szekrény feltöretett és tartalma kiüritteték.

Időközben előkerül az örökös s Titius értesitve őt a történtekről, felhivja, hogy 50,000 sestertius követelését s azon 10 ezer sestertiust, melyet a hagyatékra költött, fizesse meg. Az örökös azzal felel, hogy ő követel 40 ezer sester-

tiust, mert a befolyt 100 ezeret nem kellett volna hevertetni; vont volna le Titius 60 ezeret mindjárt a maga részére, a fenmaradó összeget pedig fordította volna a nagyon is elhanyagolt gazdaság felszerelésére. Ezzel szemben Titius úgy védekezik; hogy neki nem volt szabad magát önhatalmúlag kielégíteni, különben is az illető összeget az örökhagyó legterhesebb adósságának a törlesztésére akarta forditani, melyet a tűzvész előtt ki nem egyenlithetett.

Az a kérdés, hogy melyik mivel tartozik a másiknak?

3. Lucius mellőzve fiait, hűséges ápolónőjét: Gajat nevezi ki örököséül. A végrendelet birói itélettel semmisnek nyilvánittatik. Gaja fivére: Sempronius azonban, nővérét vélve örökösnek, nehány hagyatéki hitelezőt kielégit és a hagyatékhoz tartozó lakház ronda kályhái, ablakai és ajtói helyébe újakat rendel.

Kivánhatja-e ő a hitelezőknek fizetett összegek, valamint megrendelései árának megtérítését, miután az örökösök azt mondják, hogy ők semmiről sem tudnak; ne tetszett volna Titiusnak rendelkezni; különben is ők a mostani kályhákat, ajtókat és ablakokat jóknak találják. Aztán még ezektől is eltekintve, nekik semmi szükségük olyan diszes ajtók és kályhákra; ha majd újakra lesz szükség, ők negyedrész akkora összegért is még mindig nagyon tisztességeseket fognak készittetni, a lakházban úgysem ők fognak lakni, hanem azt bérbeadandják. A mi pedig a hitelezőket illeti, ezeket ugyan kár volt kifizetni, miután nagy valószinüséggel, nem a legtisztább forrásból fakadó követelések egy részét elengedték volna, a mint ezt két hitelező, tanúkkal igazolhatólag, bizalmas társaságban be is vallotta.

Mint áll a dolog?

C) 1. Cornelius kinevezi Titiust örökösének és Attiusnak egy házat hagyományoz. Titius eladta az egész örökséget Semproniusnak. Ekkor Attius Titiust örökösévé nevezé ki.

Követelheti-e Titius az Attiusnak hagyományozott házat és melyik keresettel?

2. Lucius egy földbirtokot vesz Titiustól egy fél millió sestertiusért. Titius az eladott birtokhoz örökség útján jutott, s minthogy az ő testvérei: Numeria és Sempronia ahoz mindig igényt formáltak, a vevő perlekedésektől tartva, kikötötte magának azon jogot, hogy mindaddig, mig az eladó elfogadható kezest állít, a vételár felét visszatarthassa. Az eladó is kikötötte magának azon jogosítványt, hogy azon esetben, ha a vételár egy bizonyos ideig ki nem fizettetik s ő (az eladó) az adás-vevés fentartásához nem ragaszkodik, az ügyletet meg nem kötöttnek tekinthesse.

Alig hogy Lucius a földbirtokot átveszi, Numeria perrel támadja meg, de a per alperes felmentetésével végződött. Lucius, hogy teljes nyugalmat szerezzen magának, az őt szintén megtámadni készülő Semproniával kiegyezik. Az eladó mindezek után arra hivatkozva, hogy sem az ő részéről kezes nem állíttatott, sem ellenfele a vételárt a kikötött időben meg nem fizette, kifejezte abbeli kivánságát, hogy az adás-vevés nem létezőnek tekintessék s az átvett ½ millió sest. visszafizetését fel is ajánlotta.

Ragaszkodhatik-e a vevő ily körülmények között az adás-vevés fentartásához?

D) 1. Lucius el- és átadta házát Titiusnak, azon feltétel alatt, hogy ha az év folytán jobb vevő akadna, a kötés általa felbontható legyen.

Egy tűzvész a házat porrá hamvasztja.

Ki viseli a kárt?

2. Lucius eladja Titiusnak két lovát, azon feltétel mellett, ha az év folyamában jobb vevő nem akadna, és pedig egyenként 10 ezer sestertiusért. Sempronius az eladónak a két lóért együtt 30,000 sestertiust ajánl fel, de azokat külön-külön nem, hanem csak együtt hajlandó megvenni. Kérdés, mi lesz a Lucius és Titius között kötött adás-vevés sorsa?

Kérdés továbbá, hogy az itt körvonalozott feltétel azonos-e az előbbi 1. alatti esetével, különösen a hatály és a vétel tárgyát érhető veszély szempontjából?

3. Titius eladja házát Sejusnak 100 ezer sestertiusért, kikötve, hogy joga legyen 6 hó letelte előtt a házat, jobb vevő akadása esetében, ennek adni. Jól tudván ő, hogy mennyire szeretné Sejus a házat megtartani, s igyekezve őt zsarolni, egyik barátja: Lucius személyében egy állitólagos új vevőt léptet fel, ki 10,000 sestertius-szal többet igér, mint az előbbi vevő. Sejus csakugyan szeretné a házat megtartani, de nem szeretné magát egy olyan szokásos, közönséges fogással újabb 10 ezer sestertiusig zsaroltatni. Quid juris?

E) Egy katona pajtásával a harcz szintéren a véletlen esélyei felől beszélgetve, mosolyogva igy szól hozzá: «Ki tudja, megérjük-e a mai estét? Te légy barátom az én örökösöm, ha netalán meghalnék,» s alig hogy e szavakat kiejté, az ellenség által lesből megtámadtatván, leöldöstetik. Társa megmenekül s a hadjárat befejezte után, az elhunyt katona hagyatékának kiadását követeli, két, tőlük távolabb állott, de az elhunyt szavait tisztán hallott katona, mint tanura hivatkozva, annak igazolása végett, hogy ő lett örökösül kinevezve, a mi egy katonai személy részéről bármily elképzelhető alakban történhetik, hacsak az örökhagyó intézkedése kivehető.

Bir-e a követelés jogosultsággal?

VI.

A) Az actio legis Aquiliæ * alkalmazhatósága szempontjából eldöntendők a következő kérdések:

* Megjegyzendő, hogy az alábbi esetekben az actio leg. Ag. utilis esetei is egyszerüen a direct kereset neve alá lettek foglalva, miután a két kereset előfeltételei összeesnek.

1. Egy czipész a magyarázott teendőt rosszúl teljesítő inasának a kaptafát úgy a fejéhez vágta, hogy ennek egyik szemét kiütötte. Vajjon sikerre vezethet-e ez esetben az actio injuriarium, vagy az a. locati-conducti, vagy talán az actio leg. Aq., ki fog felléphetni a keresettel és mire fog ez irányulni?

2. Ha a versenyküzdelemben egyik fél a másikat megöli?

3. Ha valaki egy nagyon beteg rabszolgát megüt, a mitől ez meghal, jóllehet az ütés önmagában véve még veszélyesnek sem volt nevezhető?

4. Ha a betegágy mellett őrködő, az orvosság helyett, tévedésből, mérget ad be?

5. Ha valaki egy dühöngő kezébe kardot ad, melylyel az magát összevagdalja?

6. Ha egy lovas, nem tudva lovát visszatartani, egy rabszolgagyermeket elgázol?

7. Ha egy bába, a gyermekágyas asszonynak, az orvosságot magában rejtő üveg helyett, tévedésből egy mérget tartalmazót ad kezébe, melyből utóbbi magának egy kanálnyit töltvén s azt bevevén, meghal? S különbözik-e ezen eset attól, ha a bába maga sajátkezüleg adná be, ugyancsak tévedésből, a mérget?

8. Ha valaki egy lovat, melyen egy rabszolga ül, megijeszt, a minek következtében az lovagjával eliramodva, egy meredély széléről a vizbe bukik s lovagostól elvész?

9. Ha egy rabszolga a küzdtéren keresztül menve, ott, a lándzsahajtásban magukat gyakorlók egyikének lándzsája által, halálosan megsebesittetik?

10. Ha valaki egy rabszolgát lefog a végett, hogy egy más valaki utóbbit megölje?

11. Valaki egy kutyát felúszit s ez egy rabszolgának két újját, ki kitünő festő volt, leharapja? Nemsokára egy más személy a megsebesült rabszolgát megöli.

Ez esetnél több kérdés merült fel, igy nevezetesen az, hogy melyik ellen és mire irányúl az actio leg. Aq.? S vajjon az, ki a rabszolgát megölte csak egy hasznavehetetlen, avagy egy kitünő festő-rabszolga értékét kell, hogy megtéritse?

12. Ha egy végrendeletileg szabaddá nyilvánitott s örökösűl kinevezett rabszolga megöletik? Ki léphet fel az actio leg. Aq-vel s mire irányul ez? Vajjon felöleli-e a rabszolga által meg nem szerezhetett örökség értékét is?

13. Valaki bérbe vesz egy házat. Egy este Stichus nevü rabszolgájával tüzet rakat s mert Stichusnak dolga akad, Pamphilus nevü rabszolgáját ülteti a kályha mellé, hogy ügyeljen a tűzre. Pamphilus elalszik s a kicsapó láng tüzet támaszt, mely az egész házat s a benne alvó szerencsétlen Pamphilust is rohamosan elhamvasztja.

A ház tulajdonosa az actio leg. Aq.-ét inditja meg a bérlő ellen. Ez azzal védekezik, hogy a keresetnek általában sincs helye ily esetben, de különösen nem alkalmazható az a fenforgó körülmények között, miután Stichus rabszolga, a tűz csinálásánál, semmi vétséget sem követett el, a szerencsétlen Pamphilus pedig semmit sem *tett*, ellenkezőleg a boldogtalan elalúdt, már pedig az alvás nem olyasmi, mi az actio leg. Aq. tényálladékában szerepelhetne. Ő hajlandó volna Pamphilust noxa gyanánt kiadni, de az tudvalevőleg odaveszett.

Mint kell ez esetet eldönteni?

14. Lucius bérbe veszi a Cajus Silanus földbirtokát s ezt tiszta búzával beveti. Sempronius, a bérlő iránti ellenséges szándékból, éjjel a haszonbérelt területre megy s ezt burján-, fű- és lóhere-magokkal mindenütt beveti, minek folytán az oly szépnek igérkezett búzatermés eltisztátlanodott, sőt tönkrement.

A károsult bérlő az actio leg. Aq.-vel lépett fel, mire ellenfele azzal felelt, hogy ezen kereset valaminek a meg-

rongálását, önmagában való megváltoztatását tételezi fel, de ő ilyesmivel nem vádolható, mert ő a búzához hozzá sem ért, ő csak hozzátett valamit, mit felperes kifogásol.

Az itélet, a felhozott indoknál fogva, csakugyan alperes felmentését foglalá magában.

Helyes-e ezen itélet, ha nem, miért, ha igen, minő kereset áll az előadott esetben a bérlő rendelkezésére?

15. Lucius és Cajus egy mély folyó partján állottak; utóbbi zsebébe nyúl s egy marok aranyat mutat fel társának, melyet az éjjel a koczkán nyert. Lucius pajkosságból társa kezét felüti s az egész marok arany a vizbe repül. Helye van-e Lucius ellenében az actio leg. Aq.-nek?

16. Lucius az erdőben egy mély gödröt ás, hogy az annak környékén többek által gyakorta bolyongani látott medvét megfogja. Cajus egy rabszolgája egy estve fát vive az erdőből hazafelé, a gödörbe esett, honnan, részint annak mélysége, részint a mindkét lábán szenvedett heves zúzodások következtében, nem volt képes megmenekülni. A medve a nyöszörgés által arra csalatva, szintén a gödörbe bukik s a szerencsétlent összetépi. Helye van-e az actio leg. Aq.-nek s mit követelhet a fenforgó esetben a rabszolga tulajdonosa?

17. Több halász, bárkájukban evezve, a hálót kivetve tartották, melyben sok halat érezvén, ezt ép kiemelni készültek, midőn egy vitorlás hajó a bárkába ütődik, s utóbbit feldönti. A halászok, a hálót elszalasztva, nagy nehezen tudtak a vitorlás hajóra menekülni.

A halászok az actio leg. Ag.-vel akarnak a hajó tulajdonosa ellen fellépni, követelve átlyukasztott hajójuk kijavittatását, a háló árának megtéritését s egy bizonyos összeget a feldöntés pillanatában elszalasztott halakért, miután a háló észlelt sulyánál fogva, bizvást állithatják, hogy még több hal volt benne, mint a mennyinek árát követelik.

Az alperes azzal védekezik, hogy neki sejtelme sem volt arról, hogy hajója előtt egy bárka eviczkélt, tehát ő *megkárositással* nem vádolható. A legrosszabb esetben is tiltakozik az ellen, hogy a háló elszalasztása miatt ő tétessék felelőssé és még inkább az ellen, hogy az állitólagos halak ára fejében követelt összegben elmarasztaltassék, miután felperesek idevonatkozó állitása egészen önkényes; hátha hálójuk valami egyéb tárgyban akadott meg, mit ők a halak sulyának szeretnének betudni, holott ez nagyon is kétséges.

18. Valaki földjéről a kórót és bozótot kipusztitandó, ezeket felgyújtja. A vidék nagyon szeles természetű lévén, a tűz óriási gyorsasággal a szomszéd földbirtokos gazdasága felé haladott s végre ennek gazdasági épületeit elhamvasztá. Helye van-e az előbbi ellen az actio leg. Aq.-nek?

19. Lucius egy vemhes kanczája a Titius legelőjére téved, mit utóbbi észrevevén, egy botot ragad s azt fenyegetőleg feltartva, az állat felé szalad. A kancza ijedtében gyors futásnak indúl, a minek következtében csikaját elveti és megnyomorodik. Megtámadható-e Titius az actio leg. Aq.-vel?

20. Helye van-e Lucius ellen az actio leg. Aq.-nek, ha ő, Semproniusszal dulakodva, önvédelmi czélból egy követ hajt feléje, mely azonban, utóbbi leguggolása folytán, nem Semproniust, hanem az ennek segitségére siető, de a dulakodástól eddig távol állott Cajust éri s őt megsebesiti?

21. Egy kocsmáros, éjjelenként, a korcsmájához vezető út szélén álló, nagy kőre egy lámpát szokott helyezni. Egy arra menő elviszi a lámpát, mit a kocsmáros észrevevén, utána iramodik s őt elérve, a lámpát visszaköveteli. A másik futással akar menekülni, de a kocsmáros letartoztatja. Ebből verekedés támadt, a lámpa elvivője egy vitőrrel kezdé a kocsmárost szabdalni, mire ez ellenfele

szemét kiüté, ki e miatt ellene az act. leg. Aq.-vel lépett fel. Helyesen tette-e ezt?

22. Két, öszvérek által vont nagy, terhes szekér haladt a capitoliumi halmon felfelé, de mert csak nagy nehezen tettek egy-egy lépést előre, a hátulsó szekér fuvarosai az elsőnek segitségére mentek, a kerekek tolásával akarva az öszvérek terhén könnyiteni s a haladást előmozditani, hasonló szolgálatot kötve ki maguk részére is az első szekér fuvarosaitól. A mint a terhes szekeret taszitanák, azon veszik észre magukat, hogy az kezd visszafelé rogyni s mert a másik szekeret a hátuk mellett tudták, kiléptek a sorból, mire az első szekér hirtelen visszafelé kezd gördülni. A hátulsó szekér elé fogott öszvérek megijedvén, azt irtózatos erővel félre rántták s egy az útszélen játszadozó rabszolga-gyermeket eltapostak, kinek tulajdonosa tanácsot kér, hogy ki ellen és minő keresettel lépjen fel?

23. Valaki ökröket vásárol, oly kikötéssel, hogy ezeket két napi próbára magánál tarthassa. A próba alkalmával az egyik ökör a vevő egy rabszolgáját feldöfi, ki az esés folytán lábát egy hegyes kövön eltöri. Kérdés, tartozik-e az eladó a vevőnek kártéritéssel?

24. Több labdázó közül egyik, játékközben egy rabszolgát feldöntött, ki karját összezúzván, munkaképtelenné vált. Felmerült azon kérdés, hogy a rabszolga tulajdonosa megindithatja-e sikeresen az actio leg. Aq.-t az ellen, ki a rabszolgát fellökte?

B) 1. Helye van-e az interdictum unde vinek a következő esetekben?

a) Valaki egy hajón útazva, a személyzet által erőszakosan egy csónakra tétetik s a partra szállittatik?

b) Titius, házából távozva, a szomszéd helységbe, a vásárra megy, hol egy ismerőséhez száll. Utóbbi rázárva az ajtót, elmegy és elküldi rabszolgáit a Titius házába, azon meghagyással, hogy ezt foglalják el?

c) Lucius a Titius birtokára megy, azon szándékkal, hogy ennek ingatlanságát erőszakosan elfoglalja. A birtokost egy szobába zárva, a birtokot hatalmába is ejti s a nevezettnek rabszolgáival munkát végeztet?

d) Lucius erőszakkal kényszeriti Titiust, hogy ez birtokát adja át, a mi meg is történik. Felléphet-e Titius sikeresen az interd. unde vi-vel?

2. Lucius haszonbérbe veszi a Titius mezei jószágát. Titius ezt Semproniusnak adja el és őt a dolog birtokába útasitja. Lucius Semproniust a jószág birtokba vételében erőszakosan meggátolja, ezt követőleg pedig maga Lucius is egy, a dologba, ki tudja mily czimen beavatkozott, harmadik személy: Aemilius által ugyancsak erőszakosan kidobatik.

Kit és ki ellen illet meg az interdict. unde vi?

És mint áll a dolog, az előbbi esetben, akkor, ha Lucius, a bérlő, Semproniust, a vevőt erőszakosan meggátolván a dolog birtokbavételében, utóbbi által a birtokból, szintén erőszak alkalmazásával, kidobatik?

C) Egy háztulajdonos bérbe adta háza udvarát szomszédjának, ki saját épületét megnagyobbitni akarván, a kibérlett szomszéd udvarra egy részt építési anyagot halmozott fel, de másrészt a kiásott földet is a szomszéd udvarra hányatta, úgy, hogy az ebből képződött földdomb a szomszéd falára támaszkodott. A bérbeadó nem tett a történtek ellen észrevételt, de idők folytán nagy esőzések állottak be, melyek a földhányást egészen feláztatták. A nedvesség a szomszéd falába is átszürődött és mind jobban-jobban felhúzodott, úgy, hogy maga a fal, nemcsak csúf és egészségtelen lett, hanem, a mint később kitünt, annyira meglágyult, hogy lebontása és újból való építése tanácsosnak mutatkozott.

Kérdés, hogy felléphet-e a bérbeadó a bérlő ellen, az előre bocsátott alapon és minő keresettel? Különösen

kecsegtethet-e az actio leg. Aq. (utilis) meginditása eredménynyel?

D) Lucius egy ékszert ajánl fel Titiusnak, megvásárlás végett. Titius kéri az eladót, hogy engedje meg az ékszer megvizsgáltatását, miután addig nem tud az alkúhoz szólani. Engedélyt nyervén, el is viszi azt Sejus aranymüveshez, ki részeg fővel fogván a vizsgálathoz, az ékszert elejti. Nem kis bosszúságukra látják, hogy a gyönyörü ékszer az esés következtében összetört s néhány kihúllott gyémánt úgy elgurúlt, hogy a legszorgosabb vizsgálatra sem került többé elő.

Kivántatik ez eset elemzése, nevezetesen annak megbirálása, hogy:

α) Minő viszony van Titius és Lucius között?

β) Minő jogviszony merült fel Titius és az aranymüves között: depositum, commodatum, praecarium? S ez alapon Sejus minő keresettel támadható meg?

VII.

A) Lucius, testvére leányának: Liviának gondnoka, utóbbi férjhezmenetelekor a leány férjének: Semproniusnak 400 ezer sestertius hozományt igért. E stipulatióról okiratot is vettek fel, mely bizonyitja, hogy «Lucius, a leány nagybátyja és gondnoka, 400 ezeret igért hozományúl, Sempronius ezen összeget stipulálván magának.»

Lucius már a leány férjhezmenetele előtt feltette magában, hogy annak vagyonát, mely a legszövevényesebb jogviszonyok valóságos tárháza volt, rendbe fogja hozni. Nem sok időre a házasság végbemenetele után, sikerült is neki a vagyont terhelő adósságokat és viszont az ahoz tartozó követelések állását tisztázni, de ez ép csak azt bizonyitá, elég szomoruan, hogy Liviának egész vagyona, daczára annak, hogy a leány elhunyt atyja oly gazdag

ember hirében állott, alig üti meg a 200 ezer sestertiust. E kellemetlen meglepetését tetézé nemsokára azon, még kellemetlenebb körülmény, hogy Sempronius által felszólittaték az igért 400 ezer sestertius hozomány kiadására, mi kénytelenité őt a Livia vagyoni viszonyait a férj elé terjesztve, ezt felvilágositani, hogy bizon alig üti meg a 200 ezer sertertiust azon összeg, melyet hozomány czimén adhat. Mint mindenki, úgy ő (Lucius) is csalatkozott a leány vagyoni viszonyaiban s alig képzelhette, hogy minden tisztázandók tisztázása után az igért összeg fele sem fog fenmaradni.

Sempronius ez előterjesztésre azt feleli, hogy neki a nő vagyoni viszonyaihoz semmi köze, ragaszkodik kivánságához, mert:

a) Lucius, minden további nélkül, 400 ezer sestertius hozományt igért, tehát teljesitse igéretét. Hogy Lucius nem a *nő vagyonából* igérte a jelzett összeget, ezt bizonyitja az okmány, melyben Lucius a *Livia nagybátyja* gyanánt van megjelölve; mit jelent ez egyebet, mint azt, hogy e minőségében igért hozományt, a mint ez az életben ezer meg ezerszer elő szokott fordúlni, különben pedig mi értelme van az emlitett megjelölésnek?

b) De az előbbiektől el is tekintve, itt csak két eshetőség fordulhat elő, tertium non datur. Lucius ugyanis vagy ismerte a leány vagyoni viszonyait, vagy nem. Ha igen és mégis a vagyon erejét túlhaladó igéretet tett, dolose járt el s mint ilyen, védelemre igényt nem tarthat. Ha nem, akkor csak ajándékozó gyanánt jöhet tekintetbe. A legrosszabb esetben pedig *tévedése* minden körülmények között menthetetlen, tehát mindenesetre követeli amaz összeget, melyre az adott körülmények, mint u. n. «negatives Vertragsinteressere»* igényt tarthat s a mi ez esetben egy hajszállal sem áll a hozomány czimén követelt

* Nem ismerve alkalmas magyar kifejezést, kénytelen valék a németet használni.

összeg mögött. (Kivántatik különösen e pontra tekintettel az *Ihering*-féle elmélet megvitatása.)

Lucius ezekkel szemben felhozza, hogy:

1. azon körülmény, miszerint ő az okmányban a Livia nagybátyja gyanánt jelöltetik meg, mit sem határoz, s nem egyéb, mint egy felesleges pleionasmus. A döntő az ő curatori minősége, mely szintén ki van emelve. (Sempronius ezzel szemben ép az ellenkezőt vitatja, hogy t. i. a gondnoki minőség odabigygyesztése a pleionasmus.) Ez okból kifolyólag:

2. Tiltakozik az ellen, hogy az ő személye az egész ügybe belevonassék. Ő, mint curator, az egész kérdésben nincs érdekelve, mert e minőségében Livia és Sempronius között létesitett obligatiót. Ő a legjobb hiszemben járt el, mert a minimum, mit a nő részéről — tekintve az egész világnak a Livia elhunyt atyja vagyoni viszonyai felőli vélekedését — igérhetni vélt, volt a 400 ezer sest.-nyi hozomány. Esküt merne rá ajánlani, hogy ellenfelének, ki a házzal már oly rég ismerős, sem fordult soha, még esze ágában sem meg, hogy Livia közelebb ne állana az egész, mint a fél millióhoz. Hanem hát csalatkozni emberi dolog, s ha csalatkozott, ne akarja csalódását a mások jogtalan befonásával jóvá tenni.

Mit kell az egész ügy felől tartanunk?

Köteles-e Lucius a 400 ezer sestertiust kiadni?

És ha nem, fennáll-e ily körülmények között egyáltalában a 400 ezer sestertiusra vonatkozó kötelezettség?

[És ha Lucius egyébként elmarasztaltathatnék, értékesíthető volna-e az ő javára *Windscheid* és más hirneves jogtudósoknak az u. n. czélhatározás («Voraussetzung»-ra) vonatkozó tana?]

B) 1. «Legyen Titius örökösöm, ha szülővárosom főterét kereken oszlopokkal disziti;» igy hangzik a végrendelet.

Midőn Titius magát a városi hatósággal érintkezésbe teszi, ez kinyilvánitja, hogy tekintettel a hely szükére s a forgalom igényeire, az oszlopok felállitását nem engedheti meg.

Örökös lesz-e Titius?

2. Különbözik-e a következő két rendelkezés, jogi hatály tekintetében, egymástól s ha igen, miben?

«Titiusnak, mivelhogy üzleteimet ellátta, hanyományozok 100 aranyat.»

És ismét:

«Ha Titius üzleteimet ellátta, 100 aranyat hagyományozok neki.»

3. Egy örökhagyó végrendeletében a következő passus fordul elő:

«Titiusé legyen a város határában levő földbirtokom, köteles legyen ő azonban Lucius és Sulla örököseimnek 10 ezer sestertiust kiadni.»

Titius tanácsot kér, ha vajjon megtarthatja-e ő a neki hagyományozott földbirtok felét, mely igényeinek amúgy is teljesen megfelel, ha akár Luciusnak, akár Sullának 5000 sestertiust ad, minthogy, fájdalom, nincs is több pénze? Mialatt Titius barátaival ezen kérdés felett tanácskoznék, belép Sulla az egyik örökös s azzal oldja meg a gordiusi csomót, hogy kinyilvánítja, miszerint maga részéről nem fogadja el az örökséget, tehát bizvást felajánlhatja Titius az örököstársnak az 5000 sestertiust s akár az egész földbirtokot is követelheti. A jelenlevők némelyike azonban ragaszkodik ahoz, hogy Titius, 5000 sest. fizetése alapján, csak a földbirtok felét igényelheti.

Mit kell tartanunk egyátalán az egész ügyről s az ebben tett egyes nyilatkozatokról?

4. Mæviusnak egy mezei jószág lett hagyományozva, azon feltétel alatt, hogy Callimachusnak 100 ezer sestertiust adjon.

Callimachus nem bir testamentifactioval, a miért is Mævius vonakodik a fizetést teljesíteni, mert hisz, szerinte, Callimachus a pénzt úgy sem szerezheti meg s igy a feltétel lehetetlenné vált.

Az örökös, ragaszkodva a végintézkedéshez, megtagadja a hagyomány kiszolgáltatását.

Jogosult-e ezen eljárás?

5. Sempronius végrendeletének végső pontja a következőket tartalmazá:

«Stichus rabszolgámnak, kit ezennel szabadon bocsátok, adja ki örökösöm amaz 5000 sestertiust, melyekkel neki, számadási könyvem értelmében, tartozom.»

A szabaddá lett Stichus követeli az örököstől a jelzett összeget, előadva, hogy az örökhagyó egy izben, midőn Stichus elragadt lovait feltartóztatá s igy őt egy nagy veszélyből kimenté, neki 5000 sestertiust igért s a mint látszik, ez összeget számadási könyvébe is bevezeté.

Az örökös megtagadja a fizetést, mert, szerinte, a dominus rabszolgájának de jure nem is tartozhatik.

Kinek van igaza?

C) Aelius, egy 13 éves suijuris ifjú, Lucius-szal, elhalt atyja barátjával a forumon sétál és társalgás közben, élénk dicsérettel emlékszik meg utóbbi szép öltözéke és szabója ügyességéről. «Két rabszolga-szabóm van» — felel Lucius — «mindketten egyaránt ügyesek s mert egyiket könnyen nélkülözhetem, ezt neked ajándékozom s lakásomhoz érve, át is adom.» Úgy történt, a mint megbeszélve lett. Midőn Aelius hálálkodva távoznék barátja lakából, emez egy pillanatra még visszaszólítja: «Elfeledtem valamit», igy szól Aeliushoz. «Pamphilusnak, ki immár a tied, kilátásba helyeztem, hogy az év végével, tehát ép holnaphoz hat hóra, szabadon bocsátandom, most már tőled függ az ő sorsa.» «Úgy én rabszolgádat visszaadom» volt a felelet Aelius részéről, ki köszöntve barátját, eltávozott.

Telik az idő, Lucius pénzre szorúl s el akarva feledni a rabszolgának kilátásba helyezett szabadságot, önmaga keresi fel Aeliust, felajánlva neki, minden kikötés nélkül, Pamphilust, ha pár napra egy bizonyos összeget rendelkezésére bocsát. Aelius, a kölcsönzéshez gyámja beleegyezését kérve és megnyerve, stipulálja magának Luciustól Pamphilus rabszolgát.

Az egész eset elemezése alapján kivántatik az utóbbi stipulatio érvényének eldöntése.

VIII.

A) 1. Lucius végrendelkezni akarva, nála időző egyik unokaöcscsét, Sejust felkéri, hogy az általa megnevezett egyéneket (kiket tanúk gyanánt kivánt alkalmazni) szólitsa fel, hogy másnap délután látogassák őt meg. Sejus el is indúl, útközben azonban ép őt kereső barátaival találkozik, kik egy kirándulásban való részvételre hivják meg. Szeretne velük tartani, előadja azonban a magára vállalt megbizatást, mely miatt nem távozhatik. «Könnyen segithetünk a bajon», válaszol egyik barátja. «Tökéletesen egyre megy, akár te, akár pedig testvéröcséd Agapius, kit ép velünk szembejőni látunk és kit el is küldünk azonnal, megy el az illetőkhöz, te pedig velünk tartasz.» Igy is történt. Másnap délután a felkért egyének pontosan egybegyültek Luciusnál, tudakozódva az ő kivánsága után. «Öreg vagyok» — volt a felelet — «végrendelkezni akarok s e czélból tanukúl hivlak fel benneteket: örökösöm legyen azon unokaöcsém, ki tegnap titeket a hozzám való jövetelre felszólitott; ez az, mit végső akaratom gyanánt előttetek kinyilvánitani akarok, tudatva azt is, hogy a másik unokaöcsémnek 100 ezer sestertiust hagyományozok.»

Ki lesz az örökös és ki a hagyományos?

2. Élt Rómában egy Rufus nevű, szórakozottságáról hirhedt különcz, kinek sok idő előtt egyik jóakarója, egy szép évi járadékot hagyományozott, melyből gondtalanul élt kedvencz foglalkozása, a halászatnak. Két rabszolgája volt, u. m. Flaccus, kinek ura lakását kellett rendben tartani, ruháit tisztitani és fehérnemüit mosogatni, és Philo, ki gazdája szakácsa és pékje volt.

A különcz halála után, szekrényében egy szabályszerü végrendeletet találnak, mely a következőket tartalmazza:

«Örökösöm legyen Julius barátom, ki sziveskedjék halászeszközeimet szegény halászok között kiosztani. Legfőbb kivánságom lévén azonban két hű rabszolgámat jól elhelyezve tudni, Flaccust, a *szakácsot*, az én inyencz Livius barátomnak, Philot, a *szobatisztitót* pedig, Cornelia rokonomnak hagyom, kérve őket, hogy a nevezetteket gyöngéd bánásmódban részesitsék.»

Ez az utóbbi hagyomány sok vitára adott alkalmat, a miért is kivántatik annak elemezése és sorsának eldöntése.

Egy az előbbihez mindenekben hasonlónak látszó eset is merült fel, melyet ez okból az alábbiakban mindjárt e helyen közlünk, feltéve a kérdést, ha vajjon az eldöntés tekintetében megegyeznek-e azok?

Az eset a következő:

Aemilius meglátogatja Luciust s ez utóbbi társalgás közben egyik rabszolgájával hüsitőt hozat be. «Szeretném e rabszolgát tőled megszerezni», mond barátjának Aemilius s mert előbbi készséggel hajlandó barátja kivánságát teljesíteni, stipulálja is őt magának, a stipulatióban Stichus rabszolga igértetvén oda és fogadtatván el, miután Aemilius, ki a nevek tekintetében vajmi rossz emlékezettel birt s szolgáit sem szólitá soha sem nevüknél fogva, azt hivé, hogy a hüsitőt felszolgált rabszolgáját Stichusnak hivják, holott ennek Pamphilus a neve s egy másik rabszolgája viseli a Stichus elnevezést.

Az a kérdés, hogy érvényes-e a szerződés, s ha igen, Stichust vagy Pamphilust kell-e szolgáltatni?

B) 1. Lucius, egy kölcsön fejében, erdőségét Titius hitelezőnek zálogul köti le.

Lucius az erdő fájából egy hajót épittet, mit megtudván a hitelező, ezen szintén zálogjogot akar érvényesiteni.

Vajjon jogosult-e az ő igénye?

2. Lucius Sempronius tutajosnak egy bizonyos összeget ad kölcsön. Midőn a visszafizetés ideje elérkezik, adósát kötelezettsége teljesitésére hivja fel. Sempronius azt feleli, hogy most nincs pénze, mire hitelezője mérgesen azt feleli, hogy: «a mig nem fizetsz, nem is mozditod el tutajodat,» melyet rabszolgájával csakugyan a parthoz köttet, meghagyva utóbbinak, hogy a tutaj elvitelét gátolja meg. Sempronius nyugodtan nézi hitelezője dühöngését, s vállvonogatva azt feleli, hogy: «most, nehány napig, úgy sem akartam tutajommal tovább menni, de ha indulni fogok, majd meglátjuk, ki lesz az erősebb?»

A hirtelen felnőtt áradat már, a jelzett szóváltást követő éjjelen elragadja a tutajt.

Az a kérdés, hogy ki tartozik a kárt viselni?

C) 1. Lucius háza romladozó fedélzetét kiakarván javittatni, szomszédjához fordúl, kérve ezt, hogy engedné át Stichust, a cserepező rabszolgát, a javitás végrehajtására. A szomszéd teljesiti Lucius kivánságát s átbocsátja Stichust, de a szerencsétlen rabszolga, alig pár pillanattal a munka megkezdése után, leszédül az állványról és az esés következtében szörnyet hal.

Vita támadt a felett, hogy tartozik-e Lucius a rabszolga árát megtérteini?

2. Titius el akar egy ékszert árusítani, s ezt a többek között, Lucius nevü ismerősének is felajánlja.

Utóbbi ugy nyilatkozik, hogy csak akkor lehet haj-

landó a vásárba ereszkedni, ha az ékszert nyugodtan megvizsgálhatná. «Vedd magadhoz az ékszert» — mond Titius — «s ha nem akarod megtartani, küld vissza a hét végéig Stichus-szal, vagy valamelyik más rabszolgáddal.»

Lucius átvévén az ékszert, ezt már a következő napon visszaküldi Stichus-szal, a ki az ékszerrel együtt nyomtalanul eltünik.

E tényállás alapján eldöntendők a következő kérdések:

a) Vajjon commodatum, præcarium vagy depositum jött-e Lucius és Titius között létre?

b) Ki tartozik a Stichus eltünéséből eredett kárt viselni?

3. Valaki kötelezte magát, hogy egy fél év multával Stichus rabszolgát átadandja, nehány héttel a stipulatio után azonban Stichust szabadon bocsátotta, de mielőtt a kötelezettség teljesítésére megállapított fél év eltelt volna, ugyanazon Stichus elhalt. Fel lehet-e, ily körülmények között, a kötelezett ellen (a stipulatio alapján) lépni?

IX.

A) Tudvalevő dolog, miszerint Trajan császár azon rendelkezést léptette életbe, hogy a házakat nem szabad 60 lábnál magasabbra építeni. (Aurel. Victor Epitom. XIII. 3.)

Lucius, Aelius és Sempronius három, egymással tőszomszédságban állott ház tulajdonosai voltak, még pedig mindhármuk háza kerttel volt egybekötve; Lucius, a saját épülete mögött levő kertjében, kilátást szerzendő a távol tengerre, egy tornyot kezd épittetni, mely alól kőből, 10 láb magasságon felül pedig gerendák és deszkákból készül. Az épités napról-napra halad, nem kis bosszúságára a harmadik szomszéd, Semproniusnak, mert az égfelé me-

reszkedő torony, az ő kertje megfelelő részében levő, gyönyörű virágházára árnyékot vet, s drága növényei elől a napot elzárja; de attól is tart, hogy a tulságosan magas és nem elég szilárdul épült torony idővel ledőlhet s a közbelső szomszéd, Aelius keritését ép az ő (Sempronius) értékes növényházára fogja dönteni, a mi egy jelentőségü kedvencz foglalkozása, ezen nagy áldozatokkal létesített tárgyának megsemmisitésével. A mi azonban leginkább bosszantja, ez azon körülmény, hogy mind Lucius, mind pedig közvetlen szomszédja Aelius távol vannak s igy meg sem beszélheti velük aggodalmait. Ő tehát látva, hogy a tornyot még 60 lábnál is magasabbra emelik, mely körülmény az épitmény veszélyes voltát csak növeli, az épitést intéző mesteremberek előtt tiltakozását jelenti ki (operis novi nuntiatio), követelve az épités rögtöni abbanhagyását. E fellépés azonban teljesen eredménytelen maradt, mert Lucius eltávozása előtt határozott utasitást adott a munkásoknak, hogy a torony épitését az ő visszajöttéig *okvetetlenül* befejezzék.

Az épités folyama alatt ugyanazon helyre egy gazdag idegen érkezik meg, kinek Lucius háza az épülő toronynyal annyira megtetszik, hogy tüstént elhatározza annak bármi áron való megszerzését. Tudakozódik a telek tulajdonosa után s a munkásoktól azon értesülést nyervén, hogy az jelenleg X-ben időzik s csak három hét elteltével fog visszatérni, mikor a toronynak is készen kell lennie, minden hosszas tünődés nélkül X-be megy s valóban mesés ár felajánlása mellett a házat csakugyan megveszi, az ügylet teljes befejezéseül a ház kulcsait is átadatván magának. Alig várja a perczet, hogy új házának felséges kilátást igérő tornyáról a távol tengerben gyönyörködhessék; de midőn új lakhelyére érkezik, a várt gyönyörüség helyett egy per fogadja, melyet ellene, mint az épület tulajdonosával szemben, Sempronius tett folyamatba, ki sem többet,

sem kevesebbet nem követel, mint épen a torony lebontatását (in integr. restitutio), miután

1. a torony 60 lábnál magasabb s igy a császári rendelet tilalma ellenére épült (L. 1. §. 17. D. de O. N. N. 39. 1.);

2. eltekintve az előbbi pontban felhozott körülménytől, a torony fából épülvén, oly gyönge alkotású, hogy a vidéken dühöngni szokott, déli szelek által, az Aelius közbeeső keritésére döntethetik, ez utóbbi pedig felperes virágházát megsemmisitné;

3. ő felp. kellő időben tiltakozott az épités folytatása ellen.

Az ellenfél védekezését röviden a következőkben foglalhatjuk össze:

Szó sem lehet a lebontás elrendeléséről, mert:

a) császári rendelet csak házakra vonatkozik, ház és torony pedig különböző dolgok.

Ettől eltekintve:

b) ő a tiltakozásról semmit sem tud, tagadja, hogy felperes vele szemben tiltakozásának kifejezést adott volna. Az eladó, Sempronius sem említett soha ilyesmit előtte, söt midőn utóbbihoz ez ügyben kérdést intézett, azon értesitést vette, hogy Sempronius nem is álmodott semmiféle tiltakozásról sem, ha felperes ilyesmit állit, kénytelen öt meghazudtolni. Ha tehát nem hogy alperes, de még jogelődje előtt sem tiltakozott az ellenfél, mi czimen követeli a lebontás elrendelését?

Mindezektől eltekintve:

c) az igény egészen jogosulatlan, mert a torony esetleges ledőlése, mint felperes is beismeri, közvetlen károsítással csak az Aelius kerítését fenyegeti s csak ennek bedöntése veszélyeztetheti esetleg a felperes virágházát. Tessék tehát Aelius ellen fordulni s tőle cautio damni infecti-t követelni. (L. 13. §. 2. D. de damno infecto 39., 2., mint

a mely töredék utal arra, hogy az operis novi nuntiatio alkalmazhatósága szomszédviszonyt tételez fel).

B) 1. Lucius egy vitorlás bárkán a tengerre megy halászni s egyszer csak azt tapasztalja, hogy hálója egy nehéz tömegben akad meg. Partra száll, hogy eszközöket hozzon, a kérdéses tömeg kikémlése és felszinre hozása végett, a mi sikerülvén, csodálattal látja, hogy az ellenállást egy, mindennemű értékes tárgyakkal megtöltött láda okozta, melyet halászunk szerencsésen hatalmába ejtett. Haza viszi az értékes leletet s közölve a történteket ismerőseivel, azon kérdést intézi hozzájuk, ha vajjon értékesítheti-e a ládát? Egyik barátja úgy nyilatkozott, hogy e ládát bizonyára a tegnapi vihar alkalmával a part felé menekült hajósok dobták a hajóteher könnyítése végett a tengerbe, ha tehát ők eldokták, Lucius nyugodtan értékesítheti a talált ládát s illetve tartalmát.

Vajjon lehet-e az előadott esetben occupatio általi tulajdonszerzésről szólani?

2. Lucius örökös, a rászállott atyai hagyatékban több rabszolgát talál, közöttük Stichust, kit sajátjának vélve, Semproniusnak ad el, holott az eladott rabszolgát egy harmadik személy (távol útra indult tulajdonosa) hagyta visszatértéig az örökhagyónál. Stichus, ki azt gondolta, hogy őt az örökhagyó megvásárolta s ehez képest magát a Luciusénak tartotta, kinek tulajdonából a Semproniuséba ment át, vétel útján egy dolgot szerez és adat át magának. Az a kérdés, hogy ki lesz ez utóbbi dolog tulajdonosa, Sempronius-e avagy talán a rabszolgának időközben visszatérő valódi gazdája?

S mi áll akkor, ha Stichus egy jóhiszemben szolgáló szabad ember volt?

3. Minő jelentősége lehet annak, ha egy rabszolga tulajdonostársainak egyike a közös rabszolgának egy bizonyos összegű pénzt ajándékoz?

Részesülnek-e ebben különösen a tulajdonostársak, részük arányában, avagy talán egy peculiumnak tekintendő az ajándékozott összeg?

Mi áll már most akkor, ha a közös rabszolga, az ajándékozott pénzzel egy földbirtokot vásárol? Vajjon ebben is részesülnek aránylagosan a tulajdonostársak s ha igen, áll ez akkor is, ha az ajándékozott pénz peculiumnak tekintendő?

C) 1. Tudvalevő, hogy a lopott dolog (res furtiva) egy oly hibát (vitium) hordoz magán, melynek következtében az mindaddig alkalmatlan az elbirtoklásra, mig a tulajdonos hatalmába vissza nem került.

Kérdés, ha Lucius letétbe helyez egy dolgot Titiusnál s utóbbi azt jogtalan nyerészkedési vágyból eladja, később tettét megbánva, a letéteményezett tárgyat visszavásárolja, vajjon a dolog a tulajdonos hatalmába visszakerültnek tekintendő-e, vagy sem? S szül-e különbséget, a kérdés eldöntésénél, azon körülmény, hogy a tulajdonos mindenről, vagy semmiről sem tudott?

2. Valaki jóhiszemben egy szökevény rabszolganőt vesz. Utóbbi vevőnél teherbe esik. A vevő, rabszolganője szökevény minőségéről, a szülés előtt tudomást szerez. Kérdés:

Elbirtokolhatja-e ő a szolganő gyermekét?

3. Van-e különbség, a lopott juhak gyapjának elbirtokolhatása szempontjából, azon eset között, ha valaki a tolvaj által lenyirt gyapjút jóhiszemben megveszi, és a között, ha magukat a juhakat veszi meg jóhiszemben, s ezeket megnyirván, a nyers gyapjút megtartja, vagy eladja?

4. Valaki lopott gyapjúból posztót szővén, ebből ruhákat készittet. Képezhetik-e ezen ruhák elbirtoklás tárgyát?

5. Lucius Aemiliust egy szántóföld birtokából erőszakkal kiűzi, de azt nem ő, hanem az előzményekről mit

sem tudó Titius veszi birtokba. Elbirtokolhatja-e utóbbi a szántóföldet?

6. Egy lopott tehén a tolvajnál viselős lesz s örököseinél megellik; ezek a borjut eladják. Elbirtokolhatja-e a vevő a borjut?

7. Valaki egy rabszolgát vásárol és vesz át, de oly kikötéssel, hogy ha két hó lefolyta alatt egy czéljainak megfelelő, ugyanoly minőségű, olcsóbb rabszolgát találna, a szerződés feloldassék. A kitüzött két hó végső hetében csakugyan sikerűl vevőnek egy, szükségei s kivánságának mindenben megfelelő, de jóval előnyösebb árú rabszolgához jutni, mit az eladónak bejelentve, a tőle vett rabszolgát rendelkezésére bocsátja.

Kérdés, beszámittatik-e azon idő az eladó birtoklásába, mely alatt a rabszolga, a vevő birtokában volt?

D) 1. Elveszti-e valaki egy dolog feletti birtokát, ha ezt egy őrültnek adja át, kit nyugodt magaviseleténél fogva, épelméjűnek tart?

2. Valaki egy nagy útra készülvén, pénzét, megőrzés végett, elássa. Visszatértekor nem emlékezik a helyre, hová a pénzt elásta, a miért is nem tudta azt fellelni. Felmerült azon kérdés, ha vajjon megszünt-e ő a pénzt birtokolni? S ha idővel mégis rájönne a helyre, hol a pénzt elásta, új birtokot kezdeményezettnek veendő-e? Avagy talán a kincstalálásra (thesaurus) vonatkozó elvek lelnek alkalmazást?

3. Kérdés ha valaki, elbirtoklás útján, egy ingatlan tulajdonát szerzi meg, megszerzettnek tekintendő-e a tulajdonjog az ingatlan területén talált kincs tekintetében is? S szül-e itt külömbséget, hogy az elbirtokló tudott, vagy nem tudott a kincs létezéséről?

X.

A) 1. Stipulatiónak vehető-e, ha a «dabis mihi Stichum?» kérdésre: «quidni» adatnék feleletül?

2. Valaki stipulálja Pamphilust, mig a promissor *Stichust és Pamphilust* igéri oda. Áll-e a stipulatio?

3. Valaki stipulatio alakjában kötelezi magát, hogy egy bizonyos napon 12 ezer sestertiust fog fizetni, mit ha elmulasztana, büntetésül (poena conventionalis) egy ugyanakkora összeg fizetését is megigéri. A promissor a határidő lejárta előtt elhal, három fiút hagyván hátra, kik a törvény alapján, egyenlő arányban öröklik hagyatékát. Az egyik örökös, az adosság ráeső részét (4000 sestertiust) pontosan megfizeti, de a többiek késedelembe esnek.

Az a kérdés, hogy esedékessé vált-e a poena conventionalis s ha igen egészen, vagy csak a késedelmes örökösök örökrésze arányában?

4. Mi áll a következő stipulatio esetében? «Kalendis Januaris *vel* Februariis decem *aut* quinque dare spondes?» «Spondeo.»

5. Lucius stipulálja magának Semproniustól: «per te non fieri, quominus mihi ire agere liceat» s ez igéret megerősitéséűl utóbbi kezest is állit.

Kérdés már most, ha Lucius a szolgalmi jog gyakorlatában a kezes által akadályoztatnék meg, felléphet-e ő, a stipulatio alapján, Sempronius ellen?

Kérdés továbbá, hogy azon esetben, ha Sempronius nem ugyan Luciust, hanem enhek fiát, vagy nejét akadályozná meg a szolgalom élvezetében, helye van-e ellene a stipulatióból eredő keresetnek?

6. Valaki egy bizonyos összeget stipulál, azon feltétel alatt: «ha a hajó Ázsiából megjön, vagy Titius consul lesz.»

Kérdés, elegendő-e, a stipulatio esedékessé válása szempontjából, az egyik, vagy másik körülmény bekövetkezése?

7. Ha egy családfi, vagy rabszolga tetszés szerinti választásra stipulál egy dolgot, megejtheti-e a választást az atya, illetve gazda (dominus), kinek ők szereznek?

8. Két, Rómában élt és tartózkodott ember között, Rómában, a következő stipulatio jött létre, melynek érvényessége eldöntendő: «Hodio Carthagine dare spondes?» «Spondeo.»

9. Egy lopott rabszolga, ki a tolvajnál jóhiszemben szolgál, egy bizonyos összeget stipulál.

Ki szerez a stipulatióból, a tolvaj-e, avagy pedig a valódi tulajdonos?

10. Érvényes-e egy közös rabszolga által létesitett következő stipulatio: «Kalendis Januariis, decem Titio aut Maevio, dominis, uter eorum tunc vivet, dare spondes?» «Spondeo.»

11. Van-e külömbség a következő három stipulatio között, melyekben egy közös rabszolga a stipulator: «Lucio Titio et Gajo Sejo (t. i. az ő gazdáinak) dari spondes?» Vagy: «Dominis meis dari spondes?» Avagy: «Lucio Titio et Gajo Sejo, dominis meis, dari spondes?» S ha van különbség, miben nyilatkozik az?

B) 1. Lucius kötelezi magát, hogy az újév beálltáig Sejus részére egy épületet fog, a megállapitott terv szerint, befejezni. Megjegyzendő, hogy az idő oly rövid, miszerint Luciusnak haladéktalanúl hozzá kellene fogni, hogy a munkát, emberi számitás szerint, bevégezhesse. Ennek daczára nap, nap után, hét, hét után telik el, a nélkül, hogy az épitéshez fogna, úgy, hogy ennyi idő elmulasztása után, kétségtelennek lehet tartani, miszerint a kitüzött időre kész nem lehet kötelezettsége teljesitésével.

Sejus, ki a mulasztó ellen perrel akarna fellépni, azon

kérdést vetette fel, ha vajjon köteles-e a kereset megindításával, az épület elkészitésére kitüzött határidőt bevárni, vagy felléphet-e azzal az utóbbi időpont bekövetkezte előtt is?

2. Kérdés, ha valaki Stichus szolgáltatását stipulálja s e stipulatio megerősitéséűl egy kezest a következő modon vesz fel: «Stichum aut decem fide tua jubes?» érvényes-e a kezesség?

3. Titius Semproniustól 20 ezer sestertiust vesz fel Gajus és Sejus pedig kezességet vállalnak érette. Gajus később 5000 sestertiust adott a hitelezőnek, hogy ez tőle mitsem követeljen. Kérdés, szabadul-e, az utóbbi körülmény folytán, a másik kezes is a kötelezettségtől s ha nem, követelhető-e tőle az egész 20 ezer sestertiusra menő adósság?

C) 1. Lucius Aemiliusnak egy bizonyos összeggel tartozott s a követelés biztositása végett Stichus rabszolgát zálogositotta el, ki eredetileg a hitelező Aemiliustól szökött el, de a kiről utóbbi nem tudja, hogy az övé. A követelés kiegyenlitése után, visszaadja Aemilius a rabszolgát Luciusnak, ez pedig ugyanazon Stichust Titiusnak adja el. Kérdés:

α) Állitható-e az előadott esetben, hogy a «res furtiva» a tulajdonos hatalmába visszakerült volt? S ez alapon:

β) Elbirtokolhatja-e Titius a rabszolgát?

2. Valaki jóhiszemben egy olyan földterületet vesz, mely nem az eladóé s az elbirtoklás folyama alatt egy házat kezd rá épittetni. Az elbirtoklás befejezése előtt előáll a valódi tulajdonos, kijelentve, hogy a kérdéses terület az övé. A vevő azonban a terület birtokában marad, mindaddig, mig az elbirtoklás ideje betelik. Vajjon megszerezte-e ő a tulajdonjogot?

3. Két leány, kik atyjuk hagyatékát végrendeleten kivül örökölték, közös rabszolgákat adtak férjeiknek hozo-

mányul. Nehány évvel az atya halála után per támad közöttük, az actio fam. erciscundae alapján.

Kérdés már most, ha vajjon elbirtokolták-e a férjek, a jóhiszemben, hozományul átvett s a törvényszerű időn át birtokolt rabszolgákat, ha mindenikük azon véleményben volt, hogy az általa átvett rabszolgák, kizárólagos tulajdonát képezték?

D) 1. Dos profecticia forog-e fenn s az erre vonatkozó elvek irányadók-e a következő esetekben:

a) Valaki az atyának ajándékozni akarva, leányának egy hozományt rendel?

b) Valaki azon feltétel mellett ajándékoz az atyának egy bizonyos összeget, hogy utóbbi a pénzt hozományul, leányának adja?

c) Egy atya, a hatalma alól kibocsátott leányának bizonyos értékes dolgokat ajándékozott, melyeket a leány hozományára forditott?

2. Egy ipa vejével a következő egyességet kötötte: «Ha a leány (a vő neje) meghalna, de egy éves fia túlélné őt, a hozomány a férjé lesz, de ha a fiú még anyja életében elhalna, úgy a férj, ha a nő előtte halna el, csak a hozomány felét tarthatja vissza.» Az anya egy hajótörés alkalmával két éves fiával együtt veszett el. Minő igénye marad fenn a vőnek a hozományra?

3. Titius egy nőnek hozományt adott, kikötve ennek visszaadását a nő halála, vagy elválás esetére. A házastársak elváltak egymástól, de a hozomány nem követeltetett vissza, Titius pedig nemsokára meghalt. A nő, Titius örökösének tudtával, előbbi férjével újból házasságra lépett. Az örökös azonban a házasság megkötése után, az első házasság alkalmából adott hozományt vissza akarja követelni. Teheti-e ezt?

4. A férj a hozományhoz tartozó földbirtokon márványbányát nyitott. A házastársak elváltak egymástól s felme-

rült azon kérdés, hogy kit illet meg a már kifejtett, de még el nem vitt márvány s vajjon, a bányára forditott költségek a férjet, vagy a nőt terhelik-e?

XI.

A) 1. Titius kikötötte magának szomszédja, Luciustól annak megengedését, hogy épülete udvarfelőli részének fedelét, az utóbbi kertjének légürébe terjessze ki (servitus protegendi). E kinyuló fedél alatt Luciusnak egy virágháza volt, melyre a kinyuló fedélről cserépdarabkák szoktak hullani és azt megkárositással fenyegették. Ennek következtében stipulálta Lucius azon kára megtéritését, melyet a kinyuló fedél esetleg lehulló cserepei, az ő virágházában okozhatnak. Egy szeles idő alkalmával sergestől megindulnak a cserepek a Titius fedeléről s a virágházat irtózatos módon megrongálják. Lucius követeli, a stipulatio alapján, kára jóvátételét.

Titius felhozza a követeléssel szemben, hogy ő nem felelhet azon kárért, melyet végre is a szél okozott, mert a stipulatio azon szavai: «hogy ha a lehulló cserepek a virágházat megrongálnák», csak az ő hibája, de nem elemi csapások által előidézett károkra vonatkozhattak. (L. 24. §. 3., 4., 5. *D.* de damno 39. 2.)

Az ellenfél ezzel szemben arra hivatkozik, hogy az egész okoskodás képtelenség, mert ha valami külső természeti tényező, — bármiben is álljon ez — meg nem mozgatná a cserepeket, ezek soha sem hullanának le s ha az ily módon előálló kár kizáratnék, mi értelme van az egész stipulatiónak?

Hogyan hangzik az eldöntés?

2. Lucius «damnum infectum» folytán, egy ház birtokába utasittatott (missio in possessionem) s végre «ex

secundo decreto» annak tulajdonjogát is megszerezte. Ezt követőleg egy tetemes összeget fordit a ház helyreállitása s részben újból való épitésére, minek befejezése után, egy Titius nevű egyén áll elő, ki az illető épületen egy, már régebben szerzett zálogjogot akar érvényesitni.

Lucius megtagadja a zálogjog elismerését s ennek érvényesitését legfeljebb azon esetben hajlandó megengedni, ha Titius az épületre forditott összes költségeit megtéritené.

Ez azonban korántsem hajlandó az utóbbi kivánság jogosultságát elismerni, felhozva, a többi között, azt is, hogy a vevő sem követelheti az általa megvett s tudta nélkül már az előtt elzálogositott épületre forditott költségei kiszolgáltatását — (a minthogy ez minden kétség felett áll) — hogy tarthat tehát ellenfele ilyesmire igényt, ő, ki a kérdéses épületért pénzt sem adott, hanem egy, jogilag derelinquáltnak vett ingatlan tulajdonjogát szerzé meg.

Helyes-e ez érvelés s ehez képest mimódon kell az esetet eldönteni?

3. Luciusnak két egymás mellett való háza volt, még pedig az egyik meglehetős dülőfélben. Ez utóbbinak szomszédságában Titiusnak is volt egy háza, melyet az omladozó épület veszélylyel fenyegetvén, a tulajdonos Luciust «cautio damni infecti» szolgáltatására hivá fel. Utóbbi a felhivásra tagadólag válaszol, a miért is Titius a dülékeny ház birtokába utasittatá magát a praetor által (missio in possessionem.)

Most Lucius, mint a kinek a roskadozó épület mellett egy másik, veszélyeztetett háza van, követel Titiustól «cautio damni infectit».

Titiusnak kételyei vannak, ha vajjon köteles-e, ily körülmények között, annak szolgáltatására, ellenfele azonban azt mondja, hogy a l. 15. §. 15. *D.* de damno 39. 2. alapján tisztán látható, hogy azon esetben, ha egy épület

több épületre nézve veszélyes és egyiknek tulajdonosa az előbbi birtokába utasittatá magát, úgy a többi, veszélyben forgó épületek tulajdonosaival szemben felelőssé válik.

Quid juris?

B. 1. Lucius, Livia és Sempronius, mint örökös társak, megosztozva a hagyatéki ingatlanságokon, egy ingatlan birtokot közösen tartottak meg, azon egyesség mellett, hogyha valamelyik, az ő részét elidegeniteni akarná, köteles legyen azt örökös társainak 125 ezer sestertiusért eladni. Azon esetre pedig, ha valamelyik ezen egyességet megszegné, stipulatio alakjában 100 ezer sestertius büntetést kötöttek ki. Rövid időn Lucius meghal, örökösül serdületlen fiát Claudiust hagyván hátra, nemsokára ezután Sempronius is, kinek vagyona az ő serdületlen gyermekei: Titius és Flaviusra száll. Livia túl akarva adni a közös ingatlanságnak őt illető részén, az utóbb nevezett serdületlen örökösök gyámjait több izben felszólitá, az ő részének átvételére, vagy pedig a gyámoltak részének átadására, de azok, felszólitásai elől, mindannyiszor kitértek. Livia kénytelen volt részét egy idegennek eladni, de a felvett vételárt pár nap mulva már nagy veszély fenyegeté, miután őt a 100 ezer sestertius büntetés kifizetéseért támadták meg. Hogyan védekezhetik e támadás ellen s köteles-e a büntetést kifizetni?

2. Egy atya vagyonát két fiára hagyta, azon meghagyással, hogy azt mindig közösen birják. A testvérek azonban megosztoztak az örökségen s kölcsönösen egy bizonyos összeg büntetést igértek egymásnak azon esetre, ha valamelyikük az osztozkodás ellenére tenne valamit. Az egyik meghal s a túlélő, az atyai intézkedésre hivatkozva, elhalt részét követeli magának, a végrendeleti örökösöktől, mely őt, állitása szerint, mintegy fideicommissiumképen illeti meg.

Az örökösök azzal felelnek, hogy a felhozott kivánság

merőben alaptalan, sőt ellenfelük eljárása folytán ők követelik tőle a kikötött büntetést.

Kinek részén van az igazság?

C) 1. Ha valaki egy «itert» stipulál magának, majd ismét egy «actust», foglaltatik-e ebben újitás (novatio)?

2. Egy férj nejének ajándékozni akarván, utasitja adósát, hogy a fizetést nejénél teljesitse.

Elenyészteti-e az adós kötelezettségét, ha a nőnek fizet?

3. Titius hitelez Sejusnak egy bizonyos összeget; Sempronius utóbbiért kezességet vállal s egyszersmind egy zálogot köt le. Nemsokára Sejus a Sempronius végrendeleti örököse lesz.

Fel lehet-e Sejus ellen, «ex fidejussoria causa», lépni és hogyan áll a dolog a záloggal?

Mint állana továbbá a dolog akkor, ha Sempronius egy másik kezest állitott volna magáért s ugyancsak Sejust végrendeleti örökösévé nevezi vala ki?

4. Lucius tartozik Titiusnak 250 ezer sestertiusszal. A követelés lejártakor a hitelező adósát fizetésre szólitja fel, minek folytán aképen egyeznek meg, hogy a hitelező, fizetés helyett, adós egy birtokát, az u. n. fundus Cornelianust fogadja el («aliud pro alium»). Alig veszi át Titius az emlitett földbirtokot, elő áll Sempronius s követeli a fundus Cornelianus felét, mely őt, mint Lucius tulajdonostársát illeti meg. Titius ennek folytán az egész 250 ezer sestertiusért beperli Luciust, mire ez azzal felel, hogy 125 ezeret hajlandó fizetni, de az összeg másik felét «datio in solutum» útján, a hitelező beleegyezésével, már kiegyenlitette.

Tartozik-e a hitelező ezzel beérni?

5. Valaki két rabszolgát igér s átadja Stichust, később pedig ugyanezen Stichus felett tulajdonjogot szerezve, őt ismét átadja fizetésképen.

Az a kérdés, hogy feloldoztatik-e, ezen teljesités alapján, kötelezettsége alól?

6. Valaki eképen stipulál: «hominem ex his, quos Sempronius reliquit, dare spondes?» Sempronius három rabszolgát hagyott hátra, ezek közül egyik a stipulatoré volt, a nélkül, hogy ez tudott volna a dologról. A másik két rabszolga, a teljesités ideje előtt meghal.

Fennmarad-e ily körülmények között a kötelezettség?

7. A hitelező, midőn adósa a kölcsönvett pénz kifizetését felajánlja, ennek elfogadását más napra halasztja. Ugyanazon napon a praeses, azon pénznemeket, melyek az illető városban forgalomban voltak és melyekben az adós is teljesitni akart, mint igen sok rezet tartalmazókat, betiltotta.

Az a kérdés, hogy ki viseli az ezen intézkedésből felmerült kárt?

XII.

A) 1. Pactumèjus Androsthenes féltestvére: Pactumejus Magnus leányát, Pactumeja Magnat egyedüli örökösévé, a leány atyját pedig helyettesitett örökössé (heres substitutus) nevezte ki.

Pactumejus Magnus, ki leányával egy nagy útra indult, útközben elhalt s miután a leány sem mutatkozott, hogy-hogynem, elég az hozzá, elterjedett mindenfelé a hir, miszerint a leány is atyja sorsában osztozott.

E hir Androsthenesnek is fülébe jutott, a miért is egy új végrendeletet készitett, melyben előrebocsátva, hogy: «Miután azok, kikre oly igen nagyon szerette volna vagyonát hagyni, örökösei nem lehettek,» mindenét, a mivel bir: Nonius Rufusnak hagyományozza.

Rufus, a végrendelet alapján, az egész hagyatékot birtokba vette.

Pactumeja nem halt meg; eltünésének nyitja abban áll, hogy atyja váratlan halálakor, értelme rögtön megzavarodott s őt egy család vevé magához, mely ugyanazon hajón útazott, melyen atyja szélhűdéstől érve, holtan összerogyott. A család minden tagja hosszú időn át, a legnagyobb odaadással ápolta a leányt, mignem tébolyából tökéletesen kigyógyult. Végre megtudta magát nevezni jóltevői előtt s előadhatá, hogy Rómába, szülőföldjére szeretne visszatérni, Androsthenest, atyja féltestvérét felkeresni s magát az ő oltalmába ajánlani. A jólelkü család feje személyesen kiséré őt el útjában, de megérkezésük után azonnal értesültek a második csapásról, a drága nagybátya haláláról, úgyszintén ennek első ízben készitett végrendeletéről s az ezt követett események, különösen a nagy gazdagságra vergődött Rufus örökségéről.

Pactumeja és kisérője, jótanács végett egy jogászhoz folyamodnak, ki a tényállás meghallgatása után, a legjobb kilátással biztatja őket, sőt ajánlkozik arra, hogy velük Nonius Rufushoz menjen, ezt az örökség, vagy legalább egy rész kiadására birandó.

Rufushoz érve, kifejti a jogász, hogy előbbit az örökhagyó, a végrendeletből kitetszőleg, csak azon feltétel mellett nevezte ki örökösévé, ha azok, kikre vagyonát olyannyira szerette volna hagyni, örökösei nem lehetnek. A feltétel elesik, Pactumeja itt áll. Kerülendő tehát a perlekedést, adja ki az örökséget Pactumejának, ki hajlandó is neki egy bizonyos összeget adni, hogy ez ügy mielőbb befejezve legyen.

Rufus e felszólitást egyenesen visszautasitja. «Ő is hallotta» — úgy mond — «hogy régebben Pactumeját nevezte ki az örökhagyó örököséül, de már annyit minden laicus tud, hogy egy végrendelet azért *vég*rendelet, mert

az örökhagyó végső akaratnyilvánitását kell, hogy magában foglalja. Ez a végső akarat, mely minden, megelőzőleg készitett végrendeletet eo ipso megsemmisitett, őt (Rufust) tette örökössé, a Pactumeját kinevező végintézkedés tehát, jogilag soha sem létezettnek tekintendő. Tagadja, hogy ő feltételesen lett volva kinevezve, a végrendeletben feltételnek hire-nyoma sincs; a kinevezés bevezető szavai legfeljebb egy «demonstratio» jellegével birhatnak, ez pedig, ha mindjárt hamis volna, sem árt («falsa demonstratio non nocet» L. 17. §. 2. etc. *D.* de cond. et dem. 35. 1.) Hát feltéve, hogy az örökhagyó akép intézkedett volna, hogy: «miután Rufus oly földhöz ragadt szegény, ő legyen az örökös» s az örökösödés megnyiltakor kitünt volna, hogy az a Rufus bizony egy cseppet sem szegény ember, felforgatná-e e körülmény a végintézkedést? Bizonyára nem. Ép igy áll a dolog a jelen esetben is. A végrendelet meghal azon pillanatban, melyben egy későbbi végrendelet létrejön; két végrendelet pedig fenn nem állhat együttesen, mert a halottat nem lehet feltámasztani.»

E bőbeszédü philippika eléggé meggyőzhette embereinket arról, hogy nincs kivel alkudozni, a miért is a közbenjáró jogász, ügyfelének, a per megkezdését tanácsolta.[1]

Minő keresetnek van helye?

Kecsegtethet-e a per kilátással?

2. A gyümölcs útján való tulajdonszerzésre vonatkozó elvek szempontjából eldöntendő a következő két kérdés:

a) Valaki egy idegen földbirtokba, melyet Titius egy olyantól, ki nem volt annak tulajdonosa, jóhiszemben vásárolt, gabonát vet.

Vajjon sajátjává teszi-e Titius, a beszedés által, az elvetett magokból kifejlődött gabonát?

b) Valaki jóhiszemben egy földbirtokot vevén, ezt beveti; mielőtt azonban a terményeket beszedné, meg-

tudja, hogy a földbirtok egy más tulajdonát képezi. Sajátjává teszi-e ő a gyümölcsöket a beszedés által?

B) 1. Lucius elad egy házat Titiusnak, kikötve magának: 1. hogy az első évben befolyó lakbérösszegek még őt (az eladót) illessék meg, a következők azonban már a vevő javára esnek; 2. a bérlők által, a lakbérek biztosítására rendelt zálogokra vonatkozó jog kettőjük: az eladó és vevő közös jogává válik.

Az egyik bérlő nemcsak az egész első, hanem még egy további évi házbérrel is adós marad és kitünik, hogy az általa nyujtott zálog csak egy évi bér fedezésére elegendő.

Kérdés, hogy teljesen megelőzi-e Lucius Titust a zálogból befolyó vételár tekintetében, avagy megosztoznak-e ezen?

2. Titius Semproniusnak bizonyos összeget kölcsönzött, zálogul értékes ékszerek köttetvén le. Elérkezik a fizetési határidő, de adós késik kötelezettsége beváltásával, a miért is a hitelező a zálogtárgyak eladatásához akart fogni. Erre a kölcsönvevő felhivta a hitelezőt, hogy tartsa meg az ékszereket egy bizonyos összegben, okiratot is állítván ki arról, hogy «az ékszereket a megállapított ár fejében hitelezőjének eladta».

Kérdés, revocálhatja-e adós ezen adás-vevést, a tőke és kamatjai felajánlásával?

3. Lucius Titius, Sejusnak egy bizonyos összeget kölcsönzött, kamatozólag és zálog fejében. Ugyanazon zálogot adós később Mæviusnál is elzálogosítja, egy kölcsönösszeg erejéig.

Kérdés, vajjon Lucius Titius, Mæviust a zálogjogban, csak az általa kölcsönzött tőke s azon kamatok erejéig előzi-e meg, melyek a Mævius-féle kölcsön megkötéséig esedékesekké váltak, vagy pedig a későbbi kamatok tekintetében is?

4. X pénztőzsér Y kereskedőnek egy hajóskölcsönt adott; utóbbi egy bizonyos hajóban elhelyezett áruit zálogosítá el és azon esetre, ha e portékák, szükség felmerültével, az egész adósságot nem fedeznék, ugyancsak elzálogosítá mindazt, mi más hajókban elhelyezett és más kölcsönök fejében, már szintén elzálogosított áruiból, illetve ezek értékéből, esetleg fennmaradna. Az első sorban említett hajó, az összes elzálogosított árúkkal (melyek a követelést teljesen fedezték volna, mi a kérdés eldöntésénél, mint bebizonyított tény felveendő), a megállapított idő alatt tönkre ment.

Kérdés, ha vajjon a kár a hitelezőt éri-e, vagy pedig igénye lehet neki arra, hogy a többi hajókban elhelyezett portékák árának jelzett fölöslegéből kielégíttessék?

C) 1. Egy hajóról, melyet több kereskedő a legkülönbözőbb nemű rakodmányokkal terhelt meg, de a mely hajó, ezek mellett, sok útast, úgy szabadokat, mint rabszolgákat szállított, egy vészterhes vihar alkalmával sok árút a tengerbe kellett dobni (a hajóteher könnyítése végett).

Felmerültek ezen esetnél a következő kérdések:

α) Alkalmazandó-e a lex Rhodia ismeretes intézkedése azokra is, kik oly árúkat raktak a hajóra, melyek ezt jóformán meg sem terhelték, mint pl. drágaköveket és gyöngyöket?

β) Ha igen, minő arányban kötelesek az eldobott árúk értékéhez járulni?

γ) Terheli-e a hozzájárulás kötelezettsége az útasokat és pedig a szabadokat is? És az esetleges hozzájárulási kötelezettség mértékének megállapításánál, tekintettel kell-e lenni az ő ruháik, ékszereik, gyűrűik stb. értékére?

δ) Kiterjed-e a hozzájárulás kötelezettsége a hajó tulajdonosára is? Végül:

ε) Minő keresetek lelnek, az előadott esetek körül, alkalmazást?

2. Egy teherszállító hajó a vihar által megrongálva, teljesen tönkrement kötélzet, árbocz- és vitorlarudakkal ért Hippoba. Itt a szükségesekkel pillanatnyilag ismét felszerelve, az egész rakodmánynyal Ostiaba vitorlázott.

Felmerült azon kérdés, hogy alkalmazást lel-e ezen esetben, a lex Rhodia de jactu s vajjon kötelesek-e a rakodmányok tulajdonosai a hajó helyreállítási költségeihez járulni?

XIII.

A) 1. Lucius az ő földbirtoka czélszerű művelhetése végett szükségesnek látta, a szomszédos telekkel szemben, egy vizvezetési szolgalmat szerezni. Ez utóbbi teleknek két tulajdonosa volt: Sejus és Mævius. Lucius tehát mindenekelőtt Sejushoz fordult, ki, az általa tett ajánlat alapján, hajlandónak is nyilatkozott a vizvezetési szolgalom engedélyezésére. Emberünk tehát most, hasonló czélból, Mæviushoz ment, de ez távol volt s csak pár nap multával volt hazatérendő; mindazonáltal megérkezte után szintén készségesen beleegyezett a szolgalom engedélyezésébe. Még mielőtt Mævius visszaérkezett volna, a másik tulajdonostárs: Sejus, váratlanúl meghalt s midőn Lucius a vizvezeték felállitását megkezdette, Sejus örököse határozottan tiltakozott a munkálat folytatása ellen, kinyilvánítván, hogy ő soha sem egyezett s fog beleegyezni a vizvezetési szolgalom engedélyezésébe. Lucius azzal felel az akadékoskodó örökös: Agapiusnak, hogy fellépése merőben jogtalan, miután az ő jogelődje Sejus, kötelező igéretet tett a vizvezeték felállításának megengedésére; csökönös ellenfele azonban arra hivatkozik, hogy az örökhagyó elhalt, még mielőtt a másik tulajdonos is jóváhagyását adta volna a szolgalom létesítéséhez és igy a Mævius később bekövet-

kezett hozzájárulása nem képez jogalapot a szolgalom életbeléptetésére. Áll-e ez?

2. Egy dülőben három földbirtok terült el egymás alatt. Az alsónak tulajdonosa a legfelsőétől egy vizvezetési szolgalmat szerzett, melynek keresztülvezetését a középső földbirtok tulajdonosa által is megengedteté magának. Nemsokára megvásárlá a legfelsőbb telket s miután ezt, huzamos-időn át, az alsóval együtt birtokolta, utóbbit (az alsót) egy harmadik személynek eladá.

Kérdés, hogy miután a szolgáló és uralgó telek tulajdona huzamos időn át, egy tulajdonos személyében egyesülve volt (confusio), igényelheti-e az alsó földbirtok vevője, vagyis új tulajdonosa, a vizvezetési szolgalmat, megjegyzendő lévén az eset eldöntésénél, azon további tényleges körülmény is, hogy a forrás, melyből a viz vezettetett, még azon időben, midőn az eladó mindkét telket birtokolta, kiapadott volt, sőt még az eladás idejében is ki volt apadva s csak később kezdett újból vizet adni, oly időben, midőn a nem használás (non usus) által való megszünéshez megkivántató idő már be is telt.

3. Lucius Titius testvéréhez a következő iratot intézé: «Lucius Titius testvére Cajus Sejusnak szives üdvözletét küldi. Megadom neked a jogot, hogy ama vizből, mely az atyám által készített tóba ömlik, egy kart (digitum) a földszorosban levő házadhoz, vagy más, tetszésed szerinti helyre vezess.»

Kérdés, igényt tarthatnak-e ez alapon, a viz használatára, a Cajus Sejus örökösei is?

4. Luciusnak egy közfolyó partján két, egymás mellett levő földbirtoka volt, az u. n. «fundus Geronianus» és a «fundus Botrianus». Utóbbit megtartva, az előbbit Titiusnak adá el, kikötve azt is, hogy a vevő ne üzzön a Botrianus előtti folyamrészleten halászatot, mit Titius hűségesen meg is tartott, de nem az ő örökösei, kik alig egy év

mulva, a «fundus Geronianus»-t örökölték s midőn Lucius által, az örökhagyójukkal kötött egyesség megszegése miatt, kérdőre vonattak, azzal feleltek, hogy ők, olyan képtelen és jogilag nem létező kikötés által, nem érzik magukat kötve, mert az, sem személyes, sem telki szolgalomnak nem vehető és különben is mindenki tudja, hogy a folyó közdolog, melynek bárki által való használhatása, egyesek szerződése által nem korlátoztathatik. Helyesek-e ezen ellenvetések?

B) 1. Egy vaskalitban fogva tartott medve kiszabadulván, többeket megsebesít és egyéb károkat is okoz. Helye van-e a tulajdonos ellen az actio de pauperienek, vagy valamely más keresetnek, tekintve, hogy a vadállat feletti tulajdonjog, az elszabadulás pillanatában, megszünik s igy a kártétel idejében a medvének nem volt tulajdonosa?

2. Midőn Lucius és Titius egy-egy tehene a csordából haza felé ment, Titius tehene a Luciusénak rontott, mire a megtámadott a megtámadót oly hevesen feldöfte, hogy utóbbi annak következtében megdöglött.

Alkalmazást lelhet-e Lucius ellen, az actio de pauperie?

3. Egy hajtsár ménlovával egy útszéli kocsma udvarára megy, hol egy más ember állott, kötőféken öszvért tartva; a ló az öszvér felé megy, mire utóbbi oly hevesen kirúg az öszvérhajtsár felé, hogy ennek lábszárcsontját összezúzza. Helye van-e az öszvér tulajdonosa ellen az actio de pauperienek s mire irányulhat ez az adott körülmények között?

C) 1. Lucius birtokán, egy bekerített kis vadaskertben, gyönyörü őzeket tenyésztett, a kertelésen kivül elterülő erdőben pedig, egy nagy falka disznót makkoltatott, pásztorok felügyelete alatt, kik egy napon közeledő farkasok üvöltését hallva, félelmükben a vadaskertbe szaladtak s ennek ajtaját nyitva hagyták. A farkasok közeledtére a disznófalka futásnak ered, s a nyitott kertajtón az őzek is

ugyancsak utánna iramodnak, az időközben odaért farkascsapat által a Sempronius jószága felé üldözve, kinek bérlője rögtön átlátja a történteket s a farkasokat hatalmas kuvaszaival megszalasztva, az őzeket és disznókat hatalmába ejti. Lucius, megtudva az eseményeket, követeli állatjai kiadását, mire a bérlő azzal felel, hogy Lucius, az előadott események folytán, az állatok feletti tulajdonjogát elvesztette, mert a mit a vadállatok elragadnak, az megszünik valakinek a tulajdonában lenni. «Ugyan ki állíthatná például» — mond a bérlő — «hogy az, mit egy tovarepülő sas udvarunk, vagy szántóföldünkről elragad, a mienk marad?» Ha tehát megszüntek a jelzett állatok a Lucius tulajdonát képezni, úgy, mihelyt a vadállatok torkából megszabadittattak, annak tulajdonába mentek át, ki azokat hatalmába ejté.

Áll-e ezen eldöntés?

2. Lucius egy hurkot vet ki, vadászat czéljából s azzal egy vaddisznót szerencsésen meg is fog. Titius az elfogott állatot a hurokból kioldá és magával vivé?

Helye van-e ellene az actio furtinak?

És mi áll akkor, ha Titius az elfogott vaddisznót a hurokból kiszabaditva, azt csakugyan el is bocsátá?

Megszünt-e az állat a Lucius tulajdonában állani s ha igen, minő keresetnek van helye Titius ellen?

Szül-e különbséget a kérdés eldöntésénél azon körülmény, hogy a hurok nyilvános (köz) vagy magánbirtokon akasztatott ki? S ismét az utóbbi esetben, azon körülmény, hogy Lucius a hurkot saját birtokán, vagy a másén veté ki s végül a legutóbbi esetben, azon további körülmény, hogy a hurok kivetése a tulajdonos engedélyével, vagy e nélkül történt?

3. Mi módon kell a következő esetet eldönteni: Lucius egy dolgot akar Syllának ajándékozni s ez utasitja az ajándékozót, hogy a dolgot Stichus rabszolgának — kit

Sylla Titiusszal közösen birt — adja át, Stichus pedig azon véleményben veszi át a dolgot, hogy a tulajdonjogot Titiusnak szerzi meg?

Megszerzi-e Sylla a tulajdonjogot?

4. Kérdés, ha valakinek egy szabad ember jóhiszemben szolgál s a gazda halála után, az ő örököse tudja, hogy a szolgáló egyén valójában szabad, szerezhet-e az előbbi utóbbi által?

D) 1. Lucius Titius, Semproniusszal egy, az előbbit és Cajus Sejust egyenlő részekben, közösen illető ingatlanságot birtokolt. Az a kérdés, hogy felléphet-e Cajus Sejus a másik kettő ellen a rei vindicatioval, mindkettőjüktől egy-egy negyedrészt követelve?

2. Lucius egy házat vesz Titiustól, ki fentartja magának a jogot a visszalépésre, hogy ha egy félév alatt jobb vevő találna akadni. Az épület vevőnek át is adatott.

Az a kérdés, hogy vajjon felléphet-e Lucius, szükség esetében, a félév letelte előtt is, a tulajdoni keresettel?

3. Lucius kibérli lakásul Sejusnak a forumon levő házát. Már az első hetek folyamában meggyőződik arról, hogy az ajtók és ablakok fölötte rosszúl zárnak s felszólította házi gazdáját újak csináltatására. Utóbbi azonban azzal felel, hogy nehány évet még a régiek is kihuzhatnak, akkor aztán mindent meg fog újittatni. Lucius, ki nagyon kényes volt a léghuzamra, maga készittetett új ajtót és ablakokat.

Több, mint három év elteltével, a tulajdonos az egész házat kiigazittatván, a Lucius által készittetett ablakokat és ajtókat, a többi régiekkel egyetemben, leszedette s az egész házat diszes új ajtók és ablakokkal látta el, az összes régieket pedig egyremásra eladta Semproniusnak.

Az a kérdés, hogy felléphet-e Lucius, Sejus, vagy Sempronius ellen, a tulajdoni, vagy valamely más kereset-

tel s igényelheti-e az általa felrakott ablakok és ajtók kiadatását, vagy talán értékük megtéritését?

4. Kérdés, megilleti-e egy szökevény rabszolga tulajdonosát az actio Publiciana, valamely olyan dolog tekintetében, melyet a rabszolga, szökés közben, egy nem tulajdonostól vásárol és vesz át?

Hát a haszonélvezőt?

XIV.

A) Saufejus hajójára Titius 200, Sejus 300, Sempronius pedig 500 köböl gabonát helyezett el, a hajó harmadnapra rá lévén indulandó X.-be, egy nagy forgalmú kikötővárosba. Az összes gabnarakodmányt, a mint az rendesen szokás, összetöltötték. Még a felrakás napján sikerült Semproniusnak, az ő 500 köböl gabonáját, helyben eladni, a miért is azt vissza kérte Saufejustól, ki a számjelzett mennyiséget a gabnarakodmányból kimérte.

A következő éjjel a hajó, Saufejus hibája nélkül, elsülyedt, mely esemény a Titius 200 és Sejus 300 köböl gabonáját megsemmisité. Ezek másnap a történteket megtudván, meg különösen azt is, hogy Sempronius 500 köböl gabonát elvitetett és eladatott, ezen mennyiséget tehát ilyen formán megmenté, pert támasztanak Sempronius és Saufejus ellen, a következő jogalapon:

I. *A)* Ők (Titius és Sejus) valamint Sempronius szerződtek Saufejusszal, hogy ez hajóján mindeniknek egy bizonyos mennyiségü (200, 300 és 500 köböl) gabonáját X. kikötőbe szállitsa.

A gabnamennyiségek összetöltettek és ezáltal ők (Titius és Sejus) Semproniusszal, részük arányában, az egész mennyiség = 1000 köböl közös tulajdonosaivá váltak (§. 28. I. de rer. div. 2. 1.).

A gabnából 500 köböl, baleset folytán, megsemmisült. A fennmaradó 500 köböl azonban, Sempronius által már megelőzőleg elvitetvén, megmaradt, ebből pedig, a kifejtett arány szerint, 100 köböl Titiust, 150 pedig Sejust illetvén meg, követelik az *actio communi dividundo*-val részük kiadását s illetve, minthogy Sempronius — a mint értesültek — az egész 500 köbölnyi mennyiséget eladta, ők ez eljárás ellen óvást tesznek. Miután pedig a közös tulajdonra vonatkozó és csak az egyik társtól eredő intézkedés, a többiek ellenmondása folytán, mi hatálylyal sem birhat (L. 28. D. comm. div. 10. 3.), követelik, hogy a vevő köteleztessék a gabna kiadására, a mi ha — reményük ellenére — be nem következhetnék, köteleztessék Sempronius a 100 és illetve 150 köböl gabona értékének kifizetésére.

B) Saufejust «in subsidio» kérik elmarasztalni, azon esetre, ha keresetük a vevő s illetve Sempronius ellen eredményre nem vezetne, még pedig a következő alapon:

Az 1000 köböl közös gabona Saufejus, mint a hajó tulajdonosánál volt letéve. A letéteményes a közös dolgot, vagy ennek egy részét tudvalevőleg csak az összes tulajdonostársak felhatalmazása alapján adhatja ki, de semmi esetre sem az egyiknek felszólitására, s ha mégis ezt tenné, a többiekkel szemben felelős. Ez alapon felel Sanfejus is felpereseknek a 100 és 150 köböl gabna s illetve ezek áráért.

II. Alperesek védekezéséből kiemeljük a következőket:

a) A vevő felhozza, hogy ő a megvett 500 köböl gabna közös voltáról mit sem tudott, ellenkezőleg azt a hajóra rakás előtt két nappal, a Sempronius jól ismert szekerein, látta a városba szállittatni. Sempronius neki akkor mindjárt fel is ajánlotta mind az 500 köblöt, csakhogy az ár felett nem tudtak megegyezni s ennek következtében akarta Sempronius a gabonát más piaczra vinni. Utólag sikerülvén azonban mégis megegyezniök, megvette a

gabonát, azon biztos tudatban, hogy az a Semproniusé. Ugyan hogy is gondolhatott volna, ily előzmények után, egyébre? Különben megjegyzi, hogy ő a gabonából rögtön lisztet őröltetett s ebből, mint egyik legio szállitója, ez utóbbi részére kenyeret süttetett és szolgáltatott ki; egy felől tehát specificatio, de másfelől, mint jóhiszemü birtokos, felhasználás utján, a gabona tulajdonjogát megszerezte s minthogy őt, az előadottakból kitetszőleg, sem szándékosság (dolus), sem a legparányibb mulasztás nem terheli, sőt a lehető leggondosabban és a legjobb hiszemben járt el; minthogy továbbá felperesekkel bárminemü összeköttetésben, melyből kötelezettségét levezetni lehetne, nem állott, sőt mostanig soha még hiröket sem hallotta, ellene semminemü obligatorius természetü igénynek sem lehet helye.

Egyebekben csatlakozik a Sempronius védelméhez, a mennyiben pedig, minden képzelhető feltevés ellenére, mégis elmarasztaltatnék, fenntartja magának a jogot, hogy az evictio folytán Sempronius ellen felléphessen.

b) Sempronius védelme az *exceptio doli*-ban culminál. Felperesek ugyanis roszhiszemüleg járnak el, midőn őt azért támadják meg, mert részét elvitette. Ha az általa elvitt 500 köböl is a hajón maradt volna, ez is elsülyed és megsemmisül. Mi hasznuk lett volna belőle? Az egész felperesi okoskodásnak különben csak akkor volna értelme, ha ők a gabna eladása végett társaságba (societas) léptek volna, már pedig ezt még felperesek sem állithatják és állitják, miután az is kétségtelen, hogy feltéve az esetet, miszerint a hajó a rakodmánynyal X. kikötőbe szerencsésen eljutott volna, mindeniküknek első dolga lesz vala, a hajóra rakott gabnáját elvitetni.

c) Saufejus magáévá téve a vevő argumentatioját, különösen az ellen tiltakozik, hogy ő letéteményesnek tekintessék. Ő nem jogász, de annyit a józan esze is dictál neki, hogy ő bérleti szerződésre lépett a felekkel (loc.

conductio operis? operarum? rei?) a gabona elszállitása végett és pedig mindenikkel külön-külön, olyan képtelenséget pedig senki se állitson, hogy nekie ne legyen szabad valamelyik felének szállitás végett átvett portékáját, annak kivánságára, visszaadni. Hogy a gabnát összetöltötték, ez természetes, hisz neki (Saufejusnak) sem adták azt zsákokban elkülönitve át és kérdjék meg a világ összes hajósait, hogy ily körülmények között mindenütt összetöltik a gabonát.

Kivántatik ezen eset s a felsoroltak részletes elemzése és eldöntése.

B) 1. Valaki bemegy szabójához és ruhát akar készittetni egy bizonyos szövetből, mely a szabó állitása szerint, csak egy berytusi szövetkészitőnél található. Megbizza tehát a szabót, hogy rendelje meg a szükséges mennyiséget az ő nevében s ha a szövet megérkezik, készittesse el belőle a ruhát; az ár iránt majd megegyeznek.

Emtio-venditio, vagy locatio-conductio forog-e fenn ezen esetben?

2. Valaki mértékeket vesz bérbe, melyekről igen jól tudta, hogy hamisak s a vevők kijátszására készültek. A felsőbbség rájövén a tilos üzelemre, a mértékeket megsemmisitteté.

Megtámadható-e emberünk a mértékek s illetve ezek értékének visszatéritése végett és milyen keresettel?

S volna-e ellene keresetnek akkor helye, ha nem tudva a mértékek hamis voltát, miután csalással gyanúsitották, önmaga kérte volna fel az ædilt a mértékek megvizsgálására, ki is hamis voltukat constatálván, a mértékeket összetöreti?

3. Valaki kivesz «felében» egy szántóföldet. A jég a termést annyira tönkre teszi, hogy az aratás eredménye alig-alig fedezi a bérlő kiadásait.

Követelheti-e a bérbeadó a beszedett termés felét?

C) 1. Valaki egy általa örökölt földbirtokot elad azon árban, «melyben azt az örökhagyó szerezte». Midőn a felek az örökhagyó által adott árt kideriteni igyekeznének, arra jönnek rá, hogy az örökhagyó a kérdéses földbirtokot nem vette, hanem ajándékba kapta.

Mi lesz ennek következménye és az adás-vevési szerződés sorsa?

2. Valaki eladja még függő olajbogyótermését, 10 font olaj köttetvén ki vételárul, melyet vevő a termésből fog fizetni. Az időjárás viszontagságai annyira megrongálták a termést, hogy ez mindössze csak öt font olajat adott.

Követelheti-e az eladó a vételár gyanánt kikötött 10 font olajat, vagy ha ezt nem, legalább a nyert egész 5 fontot?

3. Sabatenus Angularius földbirtoka mentén egy szép tó terült el, mely fölötte alkalmas volt halászat és csolnakázásra. Rutilia Polla ez okból meg is vette a tavat, ennek szélétől számitandó 10 lábnyi szárazfölddel. Ép az adás-vevés megkötése idejében, a tó nagyon meg lévén nőve, mintegy 10 lábnyi terület is viz alatt állott.

Vajjon az elboritott 10 lábnyi terület a tóhoz számitandó-e, úgy, hogy a viz szélétől még további 10 lábnyi szárazföld megy át a Rutilia birtokába? A felek erről szerződésükben nem intézkedtek s közöttük e pont felett vita támadt, mely eldöntésre vár.

XV.

A) Alfenus Varus elrendelte örökösei Cajus, Claudius és Septiciusnak, hogy neki a Publius Septimius Demetrius siremlékéhez teljesen hasonló sirkövet emeljenek, ellenesetben mindeniköket kitagadva, Publius Damast rendelé örökösül. Septicius visszautasitotta örökrészét, Cajus

és Claudius pedig sehol sem voltak képesek a Publius S. Demetrius siremlékét fellelni s igy az örökhagyó meghagyásának eleget tenni.

Damas, a helyettesitett örökös (substitutus), perrel lép fel s követeli az örökség kiadását. Igényét arra alapitja, hogy:

1. az örökhagyó intézkedése szerint, ha valamelyik örökös a meghagyást nem teljesitné («qui eorum non ita fecerit»), *mindnyájan* kitagadtatnak («omnes exheredes sunto»). Ez tisztán arra mutat, hogy az állott az örökhagyó intentiojában, miszerint az *összes* kinevezettek állitsanak neki emléket, ha tehát az egyik visszautasitotta az örökséget, *eo ipso: mindnyájan kizárandók*, mert a végrendelet végrehajtásánál az örökhagyó akaratát kell szem előtt tartani. (L. 12. D. de R. I. 50. 17.: «In testamentis plenius voluntates testantium interpretamur»).

2. Az örökséget elfogadók nem lelvén fel a P. S. Demetrius siremlékét, nem tettek eleget a feltételnek. E feltételt pedig nem csupa akadékoskodásból tüzte ki az örökhagyó; mert őt életében, a már huzamos idő előtt, egy utazás alkalmával elhalt Demetriushoz, a legbensőbb barátság füzte s ezért ohajtott a maga részére egy, az utóbbiéhoz teljesen hasonló sirkövet.

Az örökösök ezekkel szemben felhozzák, hogy:

a) az 1. alatti indok ép felperes ellen szól, mert lehetetlen, hogy az örökhagyó, az egyik örökös visszalépése miatt, a többieket kizárni akarta volna, ilyesmire ő bizonynyára még csak nem is gondolt, ha mindjárt a rosszúl választott szavak, első tekintetre, arra is vallanának.

b) Nem rajtuk mulik, hogy a meghagyást nem képesek teljesitni, ők, maguk részéről, mindent megtettek a P. S. Demetrius siremlékének felfedezése végett, de fáradozásaik sikertelenek voltak, miután még azt sem tudja senki, a kit csak kérdeztek, hogy hol temették el Deme-

triust. Ők azonban bármely perczben készen állanak egy, az örökhagyó állásának megfelelő siremléket készittetni és *ha kedvük lesz e sirkőről azt állitani, hogy az, a P. S. Demetriuséhoz mindenekben hasonló, ám felperesen a sor, hogy megkisértse az ellenkező bebizonyitását.* Előre is sok szerencsét hozzá!

Különben is felperes eljárásában a legszembetünőbb dolus mutatkozik, mert ha a hagyaték az ő kezébe is jutna, ő sem volna képes a meghagyásnak eleget tenni s a dolog vége az lenne, hogy a hagyatékot végre is a törvényes örökösöknek kénytelenittetnék kiadni.

Ez utóbbi ponttal szemben felhozatott felperesi részről, hogy:

α) Még tréfának is gyenge állitás az, hogy az esetben, ha az örökösök egy bármilyen siremléket állitanak, neki (felperesnek) kötelessége bebizonyitani, hogy az emlék nem hasonlit a Demetriuséhoz. Ha a hagyatékot megszerezni ohajtják, az ők kötelességük bizonyitani, hogy a megszerzés feltételét teljesitették, tehát olyan sirkövet emeltek, a milyent emelni kötelesek voltak.

Különben is régi dolog, hogy a ki tagad valamit, az nem bizonyit, már pedig ő (felperes) az, kinek e kérdésnél a tagadás szerepe jutott (L. 2. l. 21. D. de prob. 22. 3. L. 23. C. de prob. 4. 19.).

β) Nem áll az, miszerint a siremlék felállitásának kötelezettsége őt (felperest) is terhelné; az örökhagyó idevágó rendelkezése *csak* az örökösökre, de nem a substitusra vonatkozik; feltéve azonban — a mi nem áll és százszor is nem áll — hogy ő is kötelezve van az emlék felállitására, azon körülmény, hogy képes lesz-e ő kötelezettségének megfelelni, nem tartozik soha ellenfeleire, *most* pedig még másokra sem; azon kérdésre csak akkor kerülhet a sor, ha a birói itélet ellenfeleit az örökség elvesztésére itélvén, neki (felperesnek) mint substitutusnak igénye valósággal meg is nyilt.

Alperesek még csak a felvetett, legutóbbi [α) alatti] bizonyitási kérdéshez kivánják felhozni, hogy: felperes ugyancsak czifrán idézi s még inkább értelmezi a jelzett helyeket, hanem persze érdekében áll azokhoz csatlakozni, kik az «ei incumbit probatio, qui dicit, non qui negat» elvvel, valóban hajmeresztő visszaéléseket követnek el. De nem igy áll a dolog. *Felperes egész igényét arra alapitja és kell is, hogy alapitsa,* miszerint alperesek az örökhagyó meghagyásának *nem tettek eleget. Minden felperes köteles pedig mindazon tényeket bebizonyitani, melyeket érvényesiteni czélzott igénye szempontjából állitnia kell.* Ez az értelme a felperes által idézett helyeknek.*

Tehát a felperes által «tréfásnak és gyengének» nyilvánitott állitás, nagyon is komoly és erős valóság, mert hisz a bizonyitási teher kérdése, tulajdonkép az *állitás* (perbeli) *kötelezettsége* körül forog és az idézett tétel szerint is, a «negatio» csak akkor mentesit a bizonyitás alól, ha az *az ellenfél állitásának tagadásában,* nem pedig egy *negativ ténykörülmény felhozásában,* vagy még helyesebben *felhozásának kötelezettségében* áll.

Mit kell tartanunk az egész ügy s annak kifejtett részletei felől?

B) Cassiusnak két gyermeke volt, egy családos fia és egy 15 éves leánya, aggkorának minden öröme. Végső éveinek egyetlen óhaja volt, hogy leányát biztos kezek között lássa elhelyezve és valahányszor Lucius Titiusszal, egyetlen barátjával összejött, soha sem mulasztotta el utóbbi előtt azon kivánságát felhozni, hogy azon esetben, ha leánya az ő (Cassius) halála után menne férjhez, oly embert kivánna a leány élete társául, kit a hű barát, Lu-

* *Windscheid* Pand. I. 398. l. «Der Kläger muss diejenigen Tatsachen beweisen, welche er zur Begründung des von ihm geltend gemachten Anspruches *behaupten muss*».

cius Titius, az ő kezére méltónak fog találni. A jó barát mindig csak annyit felelt: «Kivánom, hogy leányod még életedben döntsön sorsa felett, de ha túl talállak élni, s ő még hajadon lenne, teljesitem kivánságodat s igyekezni fogok őt meggondolatlan lépésektől s főleg az olyan Sempronius-féle emberektől megóvni, kiket játékszenvedélyük előbb-utóbb szerencsétlenségbe fog sodorni». Sok ismerősnek volt alkalma az öregek elősorolt nyilatkozatait hallgatni, kik a mindig fülig piruló leánykát, enyelegve, boszantgaták is azokkal.

Az elaggott Cassius nem sokáig maradt életben. Halála után fellelt végrendeletében a következő tétel fordult elő:

«Fiam legyen örökösöm, de ha Attia leányom oly emberhez találna férjhez menni, ki Lucius Titius barátom tetszését és ez alapon beleegyezését fogja birni, adassék ki neki az örökség fele és Róma határában levő nyaralóm.» Lucius Titius pár nappal az örökhagyó váratlanul bekövetkezett halála előtt egy tengeri utra indult s egy, annyi gyászt előidézett, végzetes emlékezetü vihar alkalmával, az örökhagyó halálának előestéjén, a hullámok között lelte fel sirját.

Attia már régebben ismeretségben állott egy Sempronius nevü ifjúval, ki mindig kivivta a leány tetszését, a hajlamaiért esengő többi ifjak felett, kik e miatt a szerencsés ifjúra haragudva s tudva azt, hogy ő olykor-olykor játszani szokott, őt, Cassius és legtöbbnyire vele levő barátja, Lucius Titius előtt, egy játékos hirébe igyekeztek keverni, a mi nekik meglehetősen sikerült, mert sem Cassius, sem pedig Lucius Titius nem csinált soha titkot Sempronius elleni ellenszenvéből.

Attia azonban, ismerve a rágalmazott ifjú igazelmüségét, a gyászév eltelte után férjül választá őt.

Fitestvére, az atyja által kinevezett kapzsi örökös

azonban megtagadta a hagyomány kiszolgáltatását, mert ez, állitása szerint, azon feltétel mellett hagyományoztatott, hogy Attia oly emberhez menjen férjhez, a kivel való házasságát az atyai jóbarát is helyeselte volna, már pedig ez soha meg nem történt volna, mert hisz köztudomású, hogy minő véleményt táplált az elhalt, Lucius Titius, Sempronius felől, az összes ismerősök igazolhatják, hogy Lucius Titius számtalanszor úgy nyilatkozott, hogy soha sem tudná ily házassághoz beleegyezését adni, sőt ha valaha tőle függne, minden erejéből azon lenne, hogy annak létrejöttét megakadályozza. Világos tehát, hogy a hagyomány követelése, az örökhagyó rendelkezése, de még inkább intentióiba ütközik s egy végrendelet végrehajtásánál e momentumra kell első sorban tekintettel lenni. Kérdés, jogosult-e az örökös eljárása?

C) 1. Claudius Luciust örökösül kinevezvén, fideicommissum alakjában meghagyta, hogy az egész vagyon adassék ki az örökös részéről az ő szülővárosának. A szülőváros törvényes felsőbbsége, a hagyatéki ügy lebonyolitása végett, Titius, Sejus és Cajus személyében, három kitünő férfiút küldött ki. Az örökhagyó nagyon bonyolult viszonyok között halván el, a kiküldöttek, a hagyatéki ügyek könnyebb tisztázása végett, a városi felsőbbség tudta nélkül, megosztták egymás között a teendőket s ezeket egymástól függetlenül intézték, követeléseket hajtván fel és fizetvén ki, a hagyatéki ingatlanságok romladozó épületeit kijavittatván, másokat lebontván s helyökbe újakat épittetvén stb. stb.

Az örökhagyó közeli rokona Sempronius, időközben fellépett a végrendelet ellen s nevezetesen kimutatta, hogy az örökhagyó, a végrendelet készitése után, testamentifactióját végkép elvesztette, a miért is a végrendelet érvénytelennek nyilvánittatott s az egész vagyon, törvény alapján, Semproniusra szállt.

Az örökös és a kiküldött intézők között, az utóbbiak által eszközölt többrendbeli intézkedés s az ezek tekintetében felmerült költségek felett, vita támad, de mielőtt a tisztázásra kerülhetett volna a sor, Sejus, az egyik kiküldött, minden vagyon hátrahagyása nélkül, elhalt és senki sem lett az ő örököse.

Az a kérdés, hogy 1. minő keresetnek van az örökös és a kiküldöttek között felmerült vita körül helye? S 2. ki hordozza a veszélyt Sejusért?

2. Titius meghal s egyetlen kis leányát Liviát, nagy szegénységben hagyja hátra. Claudius, az elhalt közeli rokona, az árvát irgalomból magához veszi s őt felneveli. Midőn a leány 18-ik életévét betöltötte, végrendelet alapján, egy szép kis vagyonkát örökölt, egész váratlanúl. Claudius fia, Lucius megkéri a Livia kezét, de ez szivében már egy más ifjú javára döntött, mi Titiust annyira felharagitja, hogy nem iszonyodva a leányt vagyonkájától s igy hozományától jórészben megfosztani, ellene — hivatkozással a l. 33. (l. 34.) D. de neg. gest. 3. 5.-ben foglalt elvre — keresetet indit, a felnevelésére forditott, mindennemű kiadások megtériteséért. Köteles-e Livia ama követelést teljesiteni?

3. Lucius, halálos ágyán készitett végrendeletében, utószülöttje (postumus) részére Titiust gyámul nevezte ki. Az örökhagyónak másnap bekövetkezett halála után, Titius a vagyont kezelése alá is veszi s azt a lehető leglelkiismeretlenebbül, a maga hasznára igyekszik kizsákmányolni.

Az örökhagyó özvegye halvaszülött gyermeket hoz a világra.

Az a kérdés, hogy Titius ellen az actio tutelænek, vagy pedig más keresetnek van-e helye s minő practicus következményt szülhet az, hogy az actio tutelæ, vagy pedig más kereset vétetik alkalmazásba?

XVI.

A) Lucius és Titius két, szomszédos szőllőhegygyel birtak, melyek a hegyoldalon terültek el. A hegytetőn, mindkettőjük szőllőjének végében, egy óriási, mocsáros gödör fekszik (megjegyzendő lévén, hogy a gödör környékét, miután ez nagyon agyagos és terméketlen volt, mindketten müveletlenül hagyták), melyről senki sem tudja, hogy a természet, vagy emberi kezek műve-e, elég az hozzá, az emberemlékezet óta ott van, teljesen még forró nyáron sem apad, illetve szárad ki, esős időben azonban kisebb-nagyobb mértékben megtelik, nagy esők alkalmával pedig a viz Luciusnak, a hegyoldal felső részében levő villáját és még inkább az ezt körülvevő virágszőnyegek és diszültetvényeket rendesen elárasztja és kiáztatja.

A károsult gazda hamar rájött, hogy kára onnan ered, hogy az áradat az eláztatott területhez lefelé vezető ösvényeken veszi útját, melyek azáltal támadtak, hogy a szőllőjében alkalmazott személyzet, kertészek és szolgák a földet, azon helyeken, melyeken az öntözéshez szükséges viz hordása végett, a fent megjelölt gödörhez mentek, évek hosszú során át, lassanként mélyen letaposták s ez által a gödörből kiáradó viznek lefolyási csatornákat nyitottak. Egy nyár elején két, egymást rohamosan követő felhőszakadás oly hatalmas áradást idézett elő, hogy Luciusnak nagy gond és költséggel ápolt növényei, a szó szoros értelmében kiáztak, nyári lakának pinczéje egészen megtelt a lefolyó vizzel, mely még a lejebb következő szőllősorok közé is behatolt.

Lucius okulva e káron, végre belátta a védekezés szükségességét, a mi nagyon egyszerű módon következett be. A letaposott ösvényeket magasan feltöltette kavicsos poronddal mindenütt, egészen fel a gödör széléig, mely a mesgyék végén a viz által szintén teljesen ki volt ásva,

de most, a feltöltött út által, kiegyengettetett. Eljárása czélszerüségéről hamar meggyőződhetett, mert örömmel tapasztalhatta, hogy egy nemsokára bekövetkezett, az előbbieknél még nagyobb mérvü felhőszakadás, egészen ártalmatlan maradt. De annál nagyobb baj érte a szegény szomszédot, Titiust, mert a Lucius által feltöltött mesgyék, melyeken a gödörből kiáradt viz eddigelé lefolyt, most más irány felvételére kényszeriték a kitóduló vizet, egyenesen a Titius országszerte hires szőllőültetvényei közé, melyek tetemesen megrongáltattak, sőt a hegy felső részén levő épületei is nagy kárt szenvedtek.

Titius szomszédja ellen az *actio aquæ pluviæ arcendæ*-vel lép fel, kiemelve, hogy Lucius megváltoztatta az esőviz eddigi, természetes lefolyását, ama feltöltésekkel, melyeket saját szőllőjében készittetett s ez által neki tetemes kárt okozott. Követeli az előbbi állapot visszaállitását és felmerült kára jóvátételét.

Lucius ezekkel szemben felhozza a következőket:

a) a kár nem az *esőviz lefolyásának* megváltoztatásából, hanem a *nagy gödör feldagadt vizének kiáradásából* eredett. De ettől eltekintve:

b) az actio aq. pluv. arc. valami *különös alkotást*, *művet* (manu factum *opus* L. 1. §. 1. D. de aqua 39. 3.) tételez fel, mi a kárt maga után vonja. Ő semmit sem tett, csak szőllőkertje letaposott helyeit egyengettette meg, a mi mindenütt, hol csin és symmetriára csak valamicskét tartanak, szokásban van. Egyébként tagadja, hogy a megszokás, vagy inkább lustaságból történt letaposások szülte mélyedések, vagy ösvények, az esőviz *természetes* lefolyási helyének tekinthetők.

De még ezektől is eltekintve:

c) Az actio ag. pl. arc. a fenforgó esetben, az által is kizáratik, hogy ő a feltöltést saját szőllője s illetve ültetvényei érdekében készittette, melyek különben szintén tönkremennének.

Kérdés: köteles-e Lucius az előbbi állapotot helyre-állitani?

Titius még azon kérdésre is ohajtana feleletet, ha vajjon az actio aq. pl. arc. helyet foghat-e, a veszélyeztetett épületek szempontjából is s ha nem, minő kereset szolgál e czélra?

És továbbá nem concurrál-e, az adott esetben, az actio negatoria, az act. aq. pl. arcendævel, miután itt, legalább közvetve, egy idegen dologra vonatkozó, jogtalan behatás forog fenn?

Vagy végül, ha az actio aq. pl. arcendænek egyáltalában nem volna helye, nem vezetne-e, a jelzett szempont alapján, az actio negatoria sikerre?

B) Luciusnak Titius földbirtokán egy útszolgalma (via) van, melyet a Titius szomszédja: Aemilius által megváltoztatott lefolyású esővíz megkárositással fenyeget.

Lucius Aemiliust perrel fenyegetve, felszólitja ama mű eltávolitására, melylyel az esővíz folyását megváltoztatta s igy az ő utját elöntésnek teszi ki. Aemilius azt állitja, hogy Luciusnak az egész dologhoz semmi köze; a földbirtok, melyre, az ő védműve folytán, az esővíz hatol, a Titiusé, ez pedig egy szóval sem adott olyas kivánságoknak kifejezést, a milyeneket Lucius nyilvánit, sőt miután Titius is tudomással látszik birni a dologról, egyenesen az ő jóváhagyására lehet következtetést vonni.

Erre Lucius Titius ellen fordul, követelve tőle, hogy intézkedjék, miszerint ő (Lucius) a saját útját használhassa. Titius azt a jó tanácsot adja, hogy forduljon Lucius, Aemilius ellen, ki az esővíz lefolyását megváltoztatta s ez által az útat járhatatlanná tette. Ő (Titius) csak arra van kötelezve, hogy az úthoz szükséges helyet kijelölje s illetve átengedje; ezt meg is tette; többet tenni nem köteles, de nem is tehet, mert a czélból, hogy Aemilius ellen az actio aq. pl. arcendæt meginditthassa, köteles a *saját* károsodását kimutatni. Erre

pedig nem képes, mert a lefolyó viz csak a Luciusnak átengedett tért, illetőleg útat támadta meg, *melynél neki semmi jogi érdeke sincs.*

Mit tehet Lucius?

Felléphet-e ő valamely czimen Aemilius ellen?

C) Helye van-e az actio aquæ pluviae arcendænek a következő esetekben?

a) Egy dülőben két földbirtok van egymás végtében (vagyis alatt) s a felső földbirtokon emberemlékezet óta bizonyos gödrök léteztek, a talajviz elapasztása végett. E földbirtok azonban, örökösödés útján, egy hanyag gazda kezébe kerül, ki a pompás termőföldet magára hagyja, úgy hogy a gödrök, a tisztitás hiányából, iszap- és egyéb piszokkal lassankint annyira megtelnek, hogy az esőzések folytán meggyűlt víz kiönt s a szomszéd, illetve alább fekvő földbirtokban is kárt tesz. Felléphet-e ezen utóbbi ingatlanság tulajdonosa, az előbbié ellen, az actio aq. pl. arcendae-vel?

A megtámadott a l. 14. §. 1. D. h. t. 39. 3-re hivatkozik, mely szerint a nevezett kereset egy, a kárt okozó mű készitését tételezi fel s nem lelhet ott alkalmazást, hol a kár a talaj káros átalakulásának kifolyása.

b) Az előbbi esetben, a felső földbirtok új tulajdonosa egy fürdőt rendez be, a gödröket viztartókká (reservoir) alakitva át, melyekből a meggyülő esővizet a fürdőmedenczékbe vezeti s használat után kifolyni hagyja; a víz azonban az alsó földbirtokra húzódván, ezt kárnak teszi ki.

c) Egy vidéki földbirtokos Rómába menve, jogtanácsósának a következő tényállást terjeszti elő, kérve utóbbi jogi véleményét:

Földbirtokom haszonbérlője, — mond emberünk, — tudtom nélkül egy oly müvet készit, miáltal a lefolyó esőviz a szomszédot kárral fenyegeti; a szomszéd ellene és ellenem az actio aq. pl. arcendæ-vel lép fel, mi ellen bér-

lőm azzal védekezik, hogy ezen keresetnek ellene nem lehet helye, mert az csak a földbirtok tulajdonosa ellen indítható, érdemileg azonban megjegyzi, hogy ő a sérelmesnek állitott védművet azért készité, mert különben az esővíz az ő magtárába hatol be s igy vető magja a nedvesség által megsemmisittetnék. Én azonban úgy látom, hogy a kereset velem szemben sem indítható meg, mert én a kérdéses védműről mit sem tudtam, annak lebontatása pedig jogtalan költségekkel terhelne és különben is, a mint bérlőm helyesen felhozta, saját gazdaságom érdeke is elodázhatlanúl előszabta amaz épitkezést.

Helyes-e, — kérdi végezetül a földbirtokos, — ezen felfogásom? S ha az actio aq. pl. arcendae-nek sem ellenem, sem bérlőm, vagy talán csak utóbbi ellen, csakugyan nem volna helye, vajjon nem lehetünk-e más czimen, keresetnek kitéve?

XVII.

A) 1. Titius ajándékul küld, őt önfeláldozólag ápolt orvos barátjának, Luciusnak, Stichus rabszolgával, egy pénzes zacskóban, 10,000 sestertiust. Alig hagyja el a rabszolga úra lakását, ez szélhüdéstől érve, holtan elterül. A rabszolga Luciushoz megy s átadja a pénzt s ura levelét, melyet Lucius elolvasván, a pénzt átveszi s a rabszolgával köszönetét és üdvözletét küldi.

Tulajdonosa lett-e Lucius a 10,000 sestertiusnak?

2. Lucius sétaközben, fia Sempronius s egy általa igen kedvelt, távoli, fiatal rokona Titiusszal beszélgetvén, utóbbi emlitést tesz arról, hogy a rabszolgavásáron egy rabszolgával kinálták, ki a lóidomitást kitünően érti. Neki (Titiusnak) egy ilyen rabszolgára nagy szüksége volna, csakhogy, fájdalom, nagyon is hiányzik ama 10 ezer sester-

tiusa, melyet a jelzett rabszolgáért kértek: «Hogy megvedd az általad emlitett rabszolgát», — felel Lucius, — «ime adok neked 10 ezer sestertiust, elfogadhatod tőlem, ki téged mindig fiamként szerettelek.» Titius forró köszönetet mondva, társaitól búcsút vesz s a vásártérre siet, hol, tudakozodásai nyomán, arról értesül, hogy az általa keresett rabszolgát egy idegen megvásárolván, ezt, a közönség nem kis bámulatára, a praetor előtt haladéktalanúl szabadon is bocsátá.

Titius leverten tér vissza a forumról és siet jóakaró öreg rokonához, hogy az eseményeket hirül vigye. Ennek lakásán nagy sürgést-forgást talál s tudakozódván az ok felöl, azt a szomorú hírt veszi, hogy az öreg Lucius, lakásától mintegy 50 lépésnyire, ájultan összerogyott s fia Sempronius ily eszméletlen állapotában hurczolá őt lakására, hol most minden lehetőt megprobálnak eszméletre téritése végett. Titius a jó öreg ágyához siet, mely körül, halotti csend közepette, egy sereg levert arczot talál. Lucius kiszenvedett.

Pár hét mulva az ő egyetlen örököse, Sempronius Titiust a 10,000 sestertius kiadásáért pereli be, melyet az örökhagyó *azon feltétel mellett* ajándékozott neki, hogy a jelzett összeggel egy, általa megvenni szándékolt, Stichus nevü lóidomitót vásároljon meg magának, a rabszolga, még mielőtt Titius a feltételnek eleget tehetett volna, szabadonbocsáttatott, a miért is köteles Titius a 10,000 sestertiust visszaadni.

Titius e nem épen tisztességes eljárás által sodrából kihozva, daczból is megtagadja a felperesi kivánság teljesitését s a keresetre azzal felel, hogy Lucius, az ő öreg barátja bizonyára nem tenné azt, mit kapzsi örököse tesz, Az elhúnyt korántsem úgy akarta a pénzt ajándékozni, hogy ezt visszakövetelje s különben is szándéka neki (Titiusnak) a pénzzel egy lóidomitó rabszolgát vásárolni.

Erre az örökös azt hozza fel, hogy itt nem végintézkedéssel van dolgunk, hogy az örökhagyó benső intentióit kutassuk, a mi pedig a Titius szándékát illeti, ehhez semmi köze, mert, a mint ellenfél igen jól emlékezhetik, a pénz nem *egy* lóidomitó, *hanem Stichus, a lóidómitó* megvásárlásának feltétele mellett lett ajándékozva.

Melyik részen van az igazság?

3. Lucius, Sejus egy ékszerét, melyet sajátjának vélt, Titiusnak ajándékozza, ki azt, nagy költséggel, izléses formába alakittatja át.

Sejus tulajdoni perrel lép fel Titius ellen, ki hajlandónak is nyilatkozik az ékszert, ráforditott költségei megtérittetése mellett, kiadni, felperes azonban ilyesmiről hallani sem akar.

Azt kérdi Titius, ha vajjon ő egyátalában nem bir igénynyel, költségei megtérittetésére?

4. Alkalmazást lelnek-e az ajándékozás mértékére vonatkozó törvényes korlátozások akkor, ha a hitelező követelése kamatait engedi el ajándékúl s ez által a törvényszerü korlátozást áthágja?

5. Lucius átad egy ékszert Titiusnak, azon meghagyással, hogy utóbbi azt, előbbi nevében, Maeviának adja át ajándékul. Titius át is adja az ékszert, de a *saját* nevében s minthogy Maevia, Titius iránti kegyének különös jeleit adja, Lucius tulajdoni keresettel lép fel Maevia ellen.

Kérdés:

a) Helye van-e a tulajdoni keresetnek?

b) Ha igen, ha nem, köteles-e Maevia az ékszert feltétlenül kiadni?

c) Felléphet-e Lucius Titius ellen s milyen keresettel?

6. Lucius, nejének, halál esetére 100 ezer sestertiust ajándékoz, kikötve a visszavonhatlanságot.

Érvényes-e ezen ajándékozási szerződés?

B. 1. Foglaltatik-e «furtum» a következő esetekben?

a) Valaki, orzási szándékkal, egy oly dolgot sajátit el, melyet tulajdonosa elhagyott?

b) Valaki, tisztitás végett, egy ruhát ad a ruhatisztitónak, ki azt Titiusnak kölcsönzi ki?

És kit illet meg az actio furti akkor, ha egy harmadik személy ellopta Titiustól a ruhát?

Végül furtum forog-e fenn akkor is, ha a ruhatisztitó maga kezdené a ruhát viselni?

c) Egy rabszolga szabadnak adja ki magát, hogy neki egy bizonyos összegü pénzt kölcsönözzenek, a mi meg is történik?

d) Lucius összebeszél Titiusszal, hogy előbbi mutassa be utóbbit Semproniusnak, azon Titius helyében, ki a forumon lakik s gazdag ember hirében áll, mire aztán Titius egy kölcsönt fog a félrevezetett Semproniustól felvenni.

Igy is történt. Furtum-e ez?

e) Lucius egy bizonyos mennyiségü gabonát vásárol Titiustól s a kiméréshez Cajustól mérőt vesz kölcsön, ki neki, szemhúnyorgatva, hibásan megjegyzett s a ráirottnál nagyobb ürtartalmú mérőt ad, mi által Titius tetemes kárt szenved?

f) Titius, Lucanus és Sulla egy adás-vevési ügyletet kötöttek Claudiusszal s megállapodásaikat írásba foglalták. Titius rábirja Stichust, a Claudius rabszolgáját, hogy az ő (Titius) nevét, a nevezett okmányból törülje ki, mit az meg is tesz?

g) Lucius egy ekét kölcsönöz Titiusnak, melyet ő, utóbbi távollétében, titkon ismét magához viszen?

h) Titius haszonbérbe adja földbirtokát Luciusnak, kikötve, hogy — (a mint az rendesen szokásban van) — a gyümölcsök, a haszonbérösszeg biztositása végett, zálogul köttessenek le. Lucius a még függő gyümölcsöket eladja Semproniusnak, ki azokat leszedeti és elviteti?

i) Lucius, egy kölcsön fejében, elzálogositja ékszereit s egy ingatlanságát Titiusnak s mindezeket, a hitelező tudta nélkül, Semproniusnak adja el?

k) Valaki eltagadja a nála letéteményezett dolgot?

l) Lucius, 20 aranyat akar egy zacskóban Titiusnál letétbe helyezni, de tévedésből 30 aranyat tesz abba, mit Titius észre is vesz, de mit sem szól?

m) Marcellus szabályszerüen készitett, irásbeli végrendeletét a tanúk előtt lepecsételvén s utóbbiak által is megpecsételtetvén, Sejusnál letétbe helyezi. Utóbbi kiváncsiságból, a még kiváncsibb tanukat magához gyüjti s együttesen feltörve a boritékot, a végrendelet tartalmát felolvassák, azután az okmányt újból boritékba helyezve, lepecsételik?

2. Lucius ellopván Sejus némely értékes ingóságait, ezek elvitele közben Titiusszal találkozik, kit igy szólit meg: «E holmikat Sejustól loptam, hogy ne ébreszszek feltünést, vedd át egy részüket s vidd, kerülő úton, lakásomra». Titiust, ki a lopott dolgok egy részét csakugyan átvette, útközben nyakon csipik.

Vajjon «fur manifestusnak» kell-e őt tekinteni?

3. Lucius ellop Sejustól, egyéb tárgyak között, egy adóslevelet is, mely 20 aranyról szól, de már le is járt és kifizettetett. Sejus a többi lopott dolgok kétszeresét követelve, az elorzott okirat kétszeres értéke gyanánt is 40 aranyat követel.

Képzelhető-e oly eset, melyben a 40 arany, az előadott körülmények között, joggal követelhető?

4. Lucius egy levelet küld Titiushoz, Aemilius útján, ki (Aemilius) azt elolvassa és megsemmisiti.

Helye lehet-e ezen esetben az actio furti-nak s ki indithatja azt meg?

5. Furtum manifestum forog-e fenn a következő esetben:

Két tolvaj a Lucius lakába tör, ki a szokatlan zaj jelentőségét felismerve, félelemből egy nagy szekrény mögé rejtőzködik s végig nézi üzelmeiket, eltávozásuk után pedig az egész szomszédságot összecsőditi?

C) 1. Helye van-e az u. n. «actio arborum furtim caesarum»-nak akkor, ha valaki egy fát gyökerestül kiszed a földből?

2. Helye van-e az actio leg. Aquiliaenek az ellen, ki, midőn harmadik szomszédjának fedele lángban állott, saját házát megvédelmezendő, közvetlen szomszédja fedelét lehúzta?

3. Valaki egy jövendőmondóhoz megy, ki tenyerébe nézvén azt állitja, hogy jövendőjére kiváncsi emberünk, lopott. Ezen, nagy közönség előtt tett nyilatkozat emberünket annyira fellázitá, hogy kérdést tett, ha vajjon nem léphet-e ő fel, a jövendőmondó ellen, valamely keresettel, például: az actio injuriarum-mal?

XVIII.

A) 1. Aurelius Quietus a nyarat mindig egy orvos barátjánál: Rufusnál szokta tölteni, Ravennában, miután utóbbinak egy gyönyörü kertje volt, egészséges fekvésü szép nyári lakkal, melyet barátja egészen az ő rendelkezésére bocsátott. Aurelius Quietus mindegyre hol ennek, hol annak készittetésére szólitotta fel házi gazdáját és mert nevezetesen az neki, egészségi szempontból, sok mozgást és valami különös zuhanyos fürdőket s ezek mellett, gyönge szemeire való tekintetből, sötétzöld szinre festett szobákat ajánlt, arra kérte a gazdát, hogy részére egy labdázó helyiséget és a rendelvény szerinti zuhanyos fürdőt készittessen, lakszobái falait pedig sötétzöldre festesse.

A halál Aurelius Quietust, egészsége e gondos ápo-

lása daczára sem kimélte meg, mert pár heti betegeskedés után, egy nyár vége felé, magával ragadta őt. Az orvos felszólitotta örököseit, hogy az örökhagyó felhivására, az ő gyógykezelése szempontjából eszközölt kiadásait, téritsék meg s miután azok a fizetést megtagadták, ellenük perrel akart fellépni.

Minő keresetnek van helye?

Az örökösök azt állitják, hogy ellenük semmiféle kereset sem inditható jogszerüen, mert ellenfelük a tett kiadásokat *vendégszeretetből* eszközölte s hogy az örökhagyó is igy fogta fel a dolgot, ez ép abból tünik ki, hogy maga sem téritette meg, életében azokat. Különben is az orvos saját kertjébe épittette s illetve készittette az általa felhozott dolgokat, minden az övé volt és maradott, tehát ne húzzon le egy medvéről két bőrt.

Az orvos azonban azt állitja, hogy ő, az örökhagyó felhivása nélkül, mit sem tett volna, azok a költséges készülékek csakis az örökhagyóra nézve birtak, az ő egészsége tekintetéből, értékkel, másnak mit sem érnek s ő sem tudja hasznukat venni.

Elmarasztalandók-e az örökösök a kivánt összegben?

2. Sejus Semproniat nőül volt veendő. Házassága megkötése előtt a következő levelet vette Titiustól:

«Titius üdvözli Sejust. Jól tudod, hogy Sempronia, a te jövendőbelid sorsa, a szivemen fekszik, ez okból, miután ő, kivánságomhoz képest hozzád fog férjhez menni, óhajtanám, hogy biztos légy abban, miszerint állásodnak megfelelő házasságra fogsz lépni. És ámbár tudom, hogy a leány anyja neked, alkalmas módon, megfelelő hozományt fog rendelni, mégis, hogy házam részére hajlamaidat annál inkább biztositsam, nem habozom annak kiszolgáltatásáért, részemről is, jót állani. Tudd meg tehát, hogy mindazért, mit ez irányban magadnak stipulálsz, kezességet vállalok.»

Titia, a leány anyja, csakugyan egy szép hozományt igért, a nélkül, hogy a Titius leveléről valamit tudott volna. Minthogy azonban hosszú időn át nem tett eleget igéretének, Sejus a fennebbi levél alapján, az időközben elhalt Titius örökösei ellen lépett fel, kik kénytelenek voltak fizetni.

Az a kérdés, hogy felléphetnek-e az örökösök Titia ellen.

Minő keresettel?

Vajjon nem lelhetne-e a neg. gestorum actio alkalmazást?

3. Lucius és Sempronius a távol vidéken éltek. Előbbinek három, utóbbinak egy, igen szép lova volt. Mindkettőjüknek szándékukban állván lovaikat eladni, Lucius azon ajánlattal áll elő Semproniusnak, hogy miután az utóbbi lova oly jól talál az ő saját három lovához, lépjenek társaságba s adják el a csinos négyes fogatot Rómában, hol az ilyesminek nagy ára van; a beveendő ár $^3/_4$-ede Luciust, $^1/_4$-ede pedig Semproniust fogja megilletni. Sempronius beleegyezik az ajánlatba s a következő vásárkor neki indúlnak a négyes fogatot Rómába hajtani. Midőn a városba értek, a Sempronius-féle ló egy szobortól megijed s oly szerencsétlenül ugrott az azt környező hegyes rácsozatba, hogy azonnal megdöglött. Lucius ezek után eladta három lovát egy bizonyos összegért.

Sempronius követeli azonban a társa által bevett vételár $^1/_4$-ed részét, felhozva a következőket: Ők a lovak eladása végett társaságba léptek. A négy ló képezte a társaság üzleti vagyonát; ha ennek egy része véletlen folytán megsemmisült, a kăr a társaságot éri. Miután neki a befolyó vételár $^1/_4$-ede volt kikötve, erre vonatkozó igényét el nem veszthette, ép oly kevéssé, mintha ketten, például áruk vásárlása végett társaságba lépve, pénzt tettek volna össze s az egyik által betett pénz, a *betétel után*, meg-

semmisült volna. A kárt ez esetben is közösen hordozták volna: L. 58. §. 1. D. pro socio 17. 2.

Jogos-e ezen igény?

Lucius arra is hivatkozik, hogy ő csakis *négyes fogat* eladása végett lépett Semproniussal társaságba, a négyes fogat, mint ilyen, megsemmisült s igy ellenfele igénye egészen alaptalan.

B) 1. Lucanus, egy 25 éven alóli ifjú, ki szenvedélyesen foglalkozott régiségek gyűjtésével, megbizza öreg barátját és régészettanárát: Licinius Frontot, hogy részére egy szépen összeállitott régiséggyüjteményt vásároljon. Fronto, ki nem ismeré ifjú tanitványa vagyoni viszonyait, egy jeles régész, azon időtájt talán legszebb, sőt leghiresebb gyüjteményét vevé meg részére, egy fél millió sestertiusért. Az ifjú majdnem minden vagyonát pénzzé téve, át is adja a kivánt összeget Frontònak, ki az eladót kifizetvén, a felséges gyüjteményt elszállittatta.

A gyüjtemény szakembernek kétségkivül nagy pénzt ér, megéri talán azon összeget is, melyet Fronto érette fizetett. Ámde annak birtoka nem menté meg a tudvágyó ifjút a nyomortól, a ki végre is kénytelen volt, a vétel ügyében, az előbbi állapotba való visszahelyezésért folyamodni.

Helye lehet-e ennek?

És mint alakul a dolog akkor, ha az öreg Fronto, ki már nagyon rosszul lát, több oly, nem nagy értékü érmet és régiséget vett volna át, melyek, ha olyanok volnának, milyeneknek ő azokat gondolta, a vételárt busásan meg is érnék, de igy az egész gyüjtemény értékét mindenesetre alább szállitják, megjegyzendő lévén, hogy az eladó csalás- vagy rosszakarattal teljességgel nem vádolható, miután ő egy szóval sem adott alkalmat az agg régész félrevezetésére, ugyan jókora összeget kért, de tette ezt azon szándékkal, hogy egy részét lealkudni hagyja, azon-

ban az öreg, — biżonyára téves feltevése folytán, — nem kis bámulatára, nem vette engedékenységét az előre képzelt mértékben igénybe.

A jogeset eldöntésénél azon körülmény is szem előtt tartandó, hogy az öreg Fronto teljesen vagyontalan.

2. Licinius Rufus közeli rokonát, a 23 éves Cornelius nevű ifjút nevezi ki örököséül, ennek Sextus Aeliust substituálva. Mindenki elött ismeretes dolog volt, hogy az elhalt Licinius mennyire nem tudott a pénzzel bánni, boldog boldogtalannak hitelezett, kik közül a legtöbben, a legjobb akarattal sem tudnának fizetni s daczára annak, hogy szép vagyona volt, s ez túlnyomólag készpénzből állott, nem egyszer sodorta önmagát, jelzett eljárása által, abba a kellemetlen helyzetbe, hogy magának is kölcsönök felvételéhez kellett folyamodnia, a mi annyival is szomorúbb helyzetet vont maga után, mennyiben ő nagyon sokszor terhesebb feltételek mellett vett fel pénzt, mint a milyenek mellett adott.

Cornelius tudva azt, hogy ily körülmények között vajmi sok ügygyel-bajjal jár a hagyaték tisztázása s a kedvező végeredmény mégis mindig csak problematicus marad, visszaútasitotta a hagyatékot, a minek folytán a substitutus: Sextus Aelius azt feltétlenül elfogadta. Utóbbi ritka gondosság, erély és buzgalommal fogott a hagyatéki ügyek lebonyolitásához s rövid két év elteltével mintegy 200 ezer sestertiusnyi vagyont mentett meg a maga részére. Cornelius ezt megtudván, az előbbi állapotba való visszahelyezésért folyamodik.

Tarthat-e arra igényt?

C) Helye van-e az előbbi állapotba való visszahelyezésnek a következő esetekben:

a) Flavius Respectus, egy 24 éves ifjú, volt gyámja örökösei ellen az actio tutelæ-vel lépett fel. A per egy évnél tovább húzodott s végre az örökösök felmentetésé-

-vel végződött. Az ifjú, tekintettel arra, hogy a per inditásakor még nem töltötte be a teljeskoruság idejét, az előbbi állapotba való visszahelyezésért folyamodik.

b) Egy 25 éven alóli ifjú eladó háza 250 ezer sestertiuson kél el. Nemsokára egy vevő akad, ki sajnálatát fejezi ki a ház eladása felett, miután ő kész lenne azért, akármely perczben 300 ezer sestertiust letenni. Folyamodhatik-e az ifjú az előbbi állapotba való visszahelyezésért?

c) Több ifjú részére egy Salvianus nevü gondnok neveztetett ki a hatóság által, ki miután feladatai ellátásához fogott, a császár által procurator urbisnak neveztetett ki. Salvianus, ez alapon, az ifjak távollétében, a gondnoki tiszt alól való felmentetéseért folyamodott a praetorhoz, ki őt fel is menté, jóllehet a jelzett állás viselője nem tarthat a felmentésre igényt. Az ifjak az előadottak folytán az előbbi állapotba való visszahelyezésért folyamodtak Salvianus ellen. Vajjon joggal-e?

d) Egy «minor» egy rabszolgát vesz magának, a ki nemsokára betegségbe esik s elpusztul.

e) Egy 25 éven alóli ifjúra, atyja testvére után, egy szép kis vagyon szállott. A hagyaték azonban, az átvétel után, a hozzá tartozó földbirtoknak, egy nagy árviz s ezzel kapcsolatos földomlás következtében való elpusztulása, — úgyszintén egy a rabszolgák között pusztitott járvány folytán, annyira elértéktelenedett, hogy a hagyatéki adósságok kifizetésére sem volt elegendő.

Az a kérdés, hogy folyamodhatik-e az örökös, — menekülendő a hagyatéktól — ez elemi csapások után, az előbbi állapotba való visszahelyezésért?

f) Egy kiskorú egy bizonyos összegü pénzt ad, fizetés gyanánt, egy másik kiskorúnak. Utóbbi az átvett pénzt elveszti. Kérheti-e a másik kiskorúval szemben, az előbbi állapotba való visszahelyezést?

XIX.

A) 1. Titius, Stichus, Pamphilus és Arescusa rabszolgákat hagyományozta Sejának, azon fideicommissarius meghagyással, hogy a nevezetteket egy év lefolyása alatt szabadonbocsássa. Seja visszautasitá a hagyományt, mire az örökös a nevezett rabszolgákat Semproniusnak adta el, a nélkül, hogy az elrendelt szabadonbocsátásokról emlitést tett volna. Több éven át szolgálták jóhiszemben a rabszolgák Semproniust, ki pár év mulva Arescusát szabadon bocsátá. A másik két rabszolga is megtudta a Titius rájuk vonatkozó végrendeleti intézkedését és a szabadonbocsáttatást igényelve, az örököst a praetor elé idézék, ki őket szabadon bocsátani rendelte.

Ekkor Arescusa is kijelentette, hogy nem akarja Semproniust patronusául s igy az előadottak alapján, a következő kérdések merültek fel:

a) Visszakövetelheti-e Sempronius a Stichus és Pamphilus árát?

b) Visszakövetelheti-e az Arescusáért fizetett összeget is?

c) Minő árra tarthat ő igényt, mert ő, ugyan csekély összeget fizetett, de Stichust és Pamphilust, nagy költség áldozásával tanittatá s mert Stichusban nagy tehetség rejlett, oly kitünő zenészszé vált, milyennek párját kell keresni, ugy hogy kétségtelen, miszerint minden körülmények között nagy értéket képvisel. Igényelheti-e Sempronius a tanittatási költségeket, sőt talán a Stichus valódi értékét is, kiért, mint bizonyitani képes, neki több izben 25 ezer sestertiust már fel is ajánlottak, de ő a rabszolgát legalább is 30 ezerre becsülve, nem adta oda?

d) Ki lesz az Arescusa patronusa?

2. Lucius a következő tényállást adja elő: Egy hir-

detésből értesült, hogy Sempronius földbirtokát, mely szántóföld-, rét- és erdőségekből állott, eladni akarja. Fel is kereste Semproniust, előadva neki, hogy szándékában áll a földbirtokot megvenni. Sempronius azt mondta, hogy már tegnap megnézte egy vevő a földbirtokot, ki a megszabott ár felett egy heti gondolkozási időt kért, mit ő meg is adott. Menjenek azonban, — folytatá S. — együtt ki a helyszinére s ha venni szándékozónak a birtok s az ár conveniál, úgy kész az alkú s ha az előbbi vevő, a hét elteltével, oda nyilatkoznék, hogy nem tartja meg a földbirtokot, ugy ez a Lucius birtokában átmentnek tekintendő. A helyszini szemle után Lucius odanyilatkozott, hogy megveszi a földbirtokot, a vételár felét le is számlálja az eladónak, másik felének átadását pedig azon napra tüzi ki, melyre az előbbi venni szándékozó (esetleg visszautasitó) nyilatkozatát megtenni igérte. A hét eltelik s az előbbi vevő csakugyan tagadó választ ad.

Minden rendben volna, de a hét lefolyása alatt egy irtózatos szélvész dühöngött, mely az erdőben mintegy 750 nagy fatörzset, a szó szoros értelmében, gyökerestől kiszedett, melyek felett feleink összeperlekednek, mindenikük magának követelvén azokat.

Az a kérdés, hogy kinek van közülök igaza?

B) 1. Lucius, Sempronius és Aelius, Aemiliusszal, közös ismerősükkel, ez utóbbinak villájában együtt időznek, midőn este szokatlan zaj üti meg füleiket. Aelius kiszalad utána nézni a zaj okának s az úton egy nehány fegyveres embert lát a gazda birtoka felé közeledni. Észleletét hirül viszi, mi a különben is félénk természetü Aemiliust, — tekintve, hogy a vidéken rablók garázdálkodnak, — nagy ijedtségbe ejti. Aelius, a gazda megrémült lelki állapotát saját előnyére igyekezvén felhasználni, igy szól hozzá: «Régen tartozol már nekem 10 ezer sestertiusszal, de tudva azt, hogy gyülölöm a felszólitás és perlekedéseket, örökö-

sen húztad-halasztottad a dolgot. Most rablók közelednek birtokodhoz, életed és vagyonod veszélyben forog. «Én és itt levő két barátom távol tartjuk a rablókat, ha követelésemet rögtön kifizeted.» A megrémült Aemilius haladéktalanúl leteszi a pénzt, mit Aelius átvevén s a más két vendéggel egyetemben fegyverrel látván el magát, velük a rablók feltartóztatására siet, Aemilius által, biztos távolságban, követve. Midőn a kapúhoz érnek azt látják, hogy a fegyveres emberek — valóban rablók — Juliusnak, mintegy kétszáz lépésnyire levő, szomszédos villáját rohanják meg, de kettő közülök a házbeliek által letartóztattatván, a többi futásnak ered és elmenekül.

Aemilius látva a veszély elvonulását, az «actio quod metus»-szal fenyegetődzve, a 10 ezer sestertius visszaadását követeli; Aelius azonban kineveti őt — s mint mondá — nehogy «barátja» ok nélkül való perlekedésekbe elegyedjék, figyelmezteti őt, hogy az általa megnevezett kereset, egy *valóságos kár* (L. 12. §. 2. D. quod metus. 4. 2.) kimutatását tételezi fel, már pedig ha valaki jogszerü adósságot fizet, az, a létező jogi fogalmak szerint, nem tekinthető károsodottnak. Mint áll a dolog?

2. Forog-e fenn, jogi értelemben vett, valódi és relevans «metus» akkor, ha egy szabadonbocsátó, szabadonbocsátott rabszolganőjét, ki iránta hálátlanúl viselte magát, azzal fenyegeti, hogy a szolgaságba visszataszitandja, minek behatása alatt a nő patronusának kötelező igéretet tesz, vagy egyenesen átruház valamit?

Hát a következő esetben:

Lucius kézmüves egy megrendelt tárgyat visz az Aemilius lakására s a mint a szoba ajtaját kinyitja, zörejt hall, mely egy, a szobába furakodott tolvajtól eredett, ki ép az Aemilius értékes holmijainak összeszedésével volt elfoglalva. A tolvaj, a lopott dolgok eldobásával, az ablakon akar menekülni, de Lucius a kiugrás előtt nyakon

csipi s igy szól hozzá: «Ha elárullak, mint rajtaért tolvaj, halál fia vagy, add ide tüstént gyürüidet s futni hagylak.» «Itt vannak, engedj szabadulnom», lihegi a tolvaj s átadva az arany lánczot, elsiet.

Kérdéses ez ajándékozási ügylet érvénye?

C) 1. Titius kegyetlenül bánt rabszolgáival, daczára szomszédja: Lucius, többszöri kéréseinek, kit, az ő brutalitásai láttára, mindig a szánalom érzete fogott el. Egy napon Titius, valami semmis okból, Stichus nevű rabszolgáját egy póznához kötözte, ő maga pedig eltávozott lakásáról. A szerencsétlen a nap égető sugaraitól kegyetlen kinokat szenvedett. Lucius a nyöszörgés hallatára, szánalomtól indittatva, a Titius udvarára megy s a megkötözött Stichust feloldozva, őt szökni engedé.

Minő keresettel léphet fel Titius Lucius ellen?

Vajjon alkalmazást lelhet-e az actio furti, avagy talán az actio de dolo?

2. Lucius szabadonbocsátani igéré Stichus rabszolgáját, azon feltétel mellett, ha ez az összeget, melyért vásároltatott, biztositja úra részére, oly formán, hogy a szabadonbocsátás előtt egy expromissort állitson, az illető öszszegre, s szabadonbocsáttatása után, az expromissor által felvállalt kötelezettséget, magára vegye. Titius, ki Stichus rabszolga iránt mindig jóakaratot tanúsitott, bizva ennek becsületességében, vállalkozik is az expromissor tisztére, de midőn Stichus a szabadságot megnyeri, hallani sem akar a kötelezettség átvállalása s jóltevője feloldozásáról. Az a kérdés, hogy fel lehet-e ellene lépni s ha igen, melyik keresettel?

XX.

A) Titius egy rabszolgája: Stichus, Lucius által csúfosan megsértetett, mit a sértett az ő urának be is panaszol,

kérve őt, hogy lépjen fel a sértő ellen, az actio injuriarum-mal. Gazdája azt feleli, hogy nem akarja Titiust ellenségévé tenni s ellene fel sem is lép. Stichus mérgesen távozik s a beállott esthomályban a Lucius laka felé tart. Útközben Sempronius, Titius egy barátja, ki Stichust igen jól ismeré, megszólitja őt, kérdezve, hogy hová rohan, mire ez sérelmét tajtékzó dühvel előadva, hozzátevé, hogy egyenesen a Lucius házát megy felgyújtani. Sempronius mintegy viszonzásul azt mormogja a fogai között, hogy «nem ártana a rossz léleknek» s megnézendő a történendőket, ugyancsak a Lucius laka felé tart. Egy negyedóra mulva már kicsapott az emésztő láng az épületen. Lucius sokáig nem tudta meg a tüzvész eredetét, mig egyszer az esemény fülébe ment. Sempronius ugyanis egy napon barátait magához gyüjté, kiknek egyike, a frissitők felhordása közben, kérdést tett, hogy hol szerezte S. a különös képü, felszolgáló rabszolgát? Sempronius azt felelte, hogy «ez a Stichus különös egy gyerek; Titiustól vettem őt — folytatá — mindjárt mondok is nektek róla egy meglepő történetet,» mire a tüzvész eseményeit elbeszélte. Lucius az egyik jelenlevőtől értesülvén a történtekről, kárát felszámitva, ennek megtérittetése végett, keresetet indit Sempronius ellen, felhozva, hogy a beperesitett rabszolgája a tüzet, az ő tudta, sőt jóváhagyása mellett támasztotta.

Sempronius azt hozta fel, hogy a tüz idejében a gyújtogató rabszolga nem az övé, hanem egy másé volt s igy ő, ha mindjárt tud is a dologról, idegen rabszolga tettéért nem felelhet. Az itélet ez alapon Luciust keresetével el is utasitotta, mi őt még inkább felingerelvén, az actio noxalist inditja meg Sempronius, mint Stichus tulajdonosa ellen.

Sempronius, a kereset ellenében, az exceptio rei judicatae-ra hivatkozik.

Az a kérdés, hogy helyes-e az előbbi itélet s ha igen,

kizárja-e az, ugyanazon ügynek, noxalis actio alakjában való felujitását.

B) Cassius és Lucius, szomszédok és lelki-testi barátok voltak; előbbinek egy Ulpia nevü fogadott leánya, utóbbinak pedig egy, a leánynál pár évvel idősebb fia volt. Midőn a gyermekeket együtt játszadozni látták, sokszor álmadoztak a felett, hogy gyermekeik egykoron egyekké váljanak.

Cassiust a haza védelme ép akkor szólitá fegyverbe, midőn fogadott leánya 8-ik életévét betölté. Összehivta barátait s végrendeletet készit, mely szerint örökösévé gyámleányát nevezi ki, de azon feltétel mellett, ha majd a kellő kor elérésekor a Lucius fiához megy férjhez, az ideig a vagyon haszonélvezetét nőtestvére: Gaianak hagyományozza, oly kikötéssel, hogy fogadott leányát anyailag ellássa, gondozza és nevelje; ha pedig leánya, a mit alig is képzelhet, kifejezett akarata ellenére, máshoz menne férjhez, az egész vagyon Gaiara száll, ki csak leánya eltartásáról lesz köteles gondoskodni.

Cassius nem tért vissza a harcztérről; alig pár év mulva Lucius is követte őt a halálban, kinek magára hagyatott fia. egy könnyelmü, majd idővel, vagyona eltékozlása után, egy jellemtelen, megbélyegzett emberré válik.

Ulpia eléri 18 éves korát s ettől kezdve, daczára nyilt visszautasitásainak, szakadatlanul üldöztetik a nyomorult házassági ajánlatai által, ki a leány vagyonára irányuló törekvéseinek egy hatalmas biztositékát látja Cassiusnak, eredetileg az Ulpia javát czélzó, de ilyen jövendőről mit sem sejtő, végrendeleti intézkedésében. A kapzsi Gaia, a leány vonakodása folytán, a vagyont egészen magához keriti s Ulpiát egy szegényes tartásdijra szoritja.

Vajjon kizártnak tekinthető-e Ulpia a vagyonból?

C) 1. Gajus Sejus egy Pamphila nevü rabszolganőt vásárolt, azon feltétel mellett, hogy őt egy év leteltével

szabadonbocsássa. Gajus Sejus, az év folyama alatt, birói itélettel, a Junius Cassius rabszolgájának jelentetik ki.

Ki lesz a Pamphila tulajdonosa s mi lesz az ő szabadságával?

2. Silanusnak egy rabszolga hagyományoztatik. E rabszolgát azonban Julianus, az örökös szabadonbocsátja, a minek megtörténte után, az erről mit sem tudó Silanus, a hagyományt visszaútasitja.

Melyik időponttól számittatik a rabszolga szabadsága, a hagyomány visszautasitásától, vagy pedig azon percztől, melyben a szabadonbocsátás végbement?

3. Tudvalevő, hogy az olyan szabadok, kik a vételáron osztozkodni óhajtva, magukat rabszolgák gyanánt eladatják, büntetésből nem vehetik a szabadság vitatását alkalmazásba; ha azonban az illető 20 éven alóli korban volt, ugy a csalárd ténykedés neki mit sem árt. (L. 7. D. de lib. causa 40. 12.)

Kérdés, ha valaki, az előadott szándékkal, 20 éven alúli korban eladatta magát, de a vételárt csak 20-ik éve betöltése után vevé kézhez, igénybe veheti-e a szabadságot?

4. Egy szabad embert, ki magát rabszolga gyanánt, az ismeretes csalárd szándékkal eladatta, ketten, egyenlő részekben, megvásárolnak, még pedig egyik tudta annak szabad minőségét, de a másik nem (Ismeretes dolog, hogy ha valaki tudva, egy szabad embert vesz meg rabszolga gyanánt, ugy utóbbi minden körülmények között követelheti szabadságát. L. 7. §. 2. D. de lib. causa. 40. 12.)

Kérdés, árt-e az egyik vevő tudatossága a másiknak? Ha nem, teljes, vagy csak egy rész feletti tulajdonjogot szerez a jóhiszemü vevő? S hogyan áll a dolog, az utóbbi esetben, a fenmaradó részszel?

5. Két tulajdonos egy közös rabszolgája, az egyik tulajdonos tudtával, de a másik tudta nélkül, egy kártételt követ el. A károsult, a kártételről mit sem tudó tulaj-

donostárs ellen a noxalis actioval lép fel, minek következtében ez a rabszolgát ki is adta. Később megtudja a károsult, hogy a kártétel, a másik tulajdonostárs tudomásával követtetett el. Felléphet-e ő már most az utóbbi tulajdonostárs ellen, a kár teljes megtérittetéseért, miután a rabszolga már kiadatott «noxa» gyanánt?

XXI.

A) Gajus Tryphoninus végrendeletében, minden névvel nevezendő vagyonára, egyetlen leányát: Luciat nevezi ki, rokonait: Sejust és Semproniust, valamint barátját: Balbust a leány gyámjaiúl rendelvén. A gyámok a hagyatékot gondosan átvizsgálván, azt találták, hogy az örökhagyó után oly sok adósság maradt fenn, hogy a hagyaték majdnem túlterheltnek volt nevezhető s igy a felett tanakodtak, ha vajjon nem volna-e czélszerü az örökség visszaútasitása, miután a viszonyok tisztázása után, ugy sem fog a leány részére valami megmaradni. Balbus, az egyik gyám azonban, azt az ajánlatot teszi a többieknek, hogy ő majd megkisérti a hitelezőkkel kiegyezni s ha lehet, valamit a leány részére megmenteni. Miután a többiek ajánlatát jóváhagyták, el is indult sorjában a hitelezőket felkeresni, kik előtt felhozva az árva leány körülményeit, reményen felüli engedékenységre talált, mert — a mi majdnem hihetetlen — mindenik hitelező a kamatokat s a tőke 50%-át elengedte s a fenmaradt 50% kifizetése után nyugtát állitott ki, hogy: «minden igénye ki van elégitve s az örökhagyó által hátrahagyott adósság alapján, semminemü követelése sem maradt fenn».

Igy állván a dolgok, Balbus a leány részére mintegy 400 ezer sestertiusnyi vagyont mentett meg, de mert az örökhagyó három év előtt, tőle (Balbustól) is 75,000 sester-

tius kamatozó kölcsönt vett fel, a fenmaradt és illetve megmentett pénzből, amaz egész összeget és esedékessé vált kamatait visszatartotta a maga részére.

Ebből azonban nagy vita eredett:

1. Ugyanis a másik két gyám követelte, hogy miután az összes hitelezők a kamatokat s a tőke felét elengedték s ép Balbus volt az, ki őket ezen engedményre birta, engedje ő is el 75,000 sest. követelése kamatait s a tőke felét s adja is ki ezeket a visszatartott összegből.

2. A hét hitelező, kiket rövidség okáért A. B. C. D. E. F. G. betükkel jelölünk meg szintén bonyodalmakat támasztott.

A. és D., mint jóérzelmü, békés polgárok, kik amugy sem voltak nagy összegekkel érdekelve, ugyan mindenbe belenyugodni látszottak, de mindjárt:

a) B. és C. azon követeléssel állottak elő Balbus ellen, hogy az általa visszatartott kamatok s 75,000 sest. tőke 50%-ja, a többi hitelezők javára fordittassék.

b) E. F. G. még tovább mentek. Ők ugyanis azt mondják, hogy csakis azon, bennük Balbus által támasztott feltevés következtében ragadtaták magukat ily enormis engedékenységre, hogy a leány vagyona nem képes többet fedezni. A következmény azt mutatta, hogy Balbus csalárdul félrevezette őket, tehát az egész egyesség, dolus kifolyása lévén, semmis. Igaz, hogy ők kifizettetésükről nyugtát állitottak ki, de a nyugta kiszolgáltatása ép csak félrevezettetésük következménye, különben is, nem telvén még el 30 nap a kiállitás óta, »querela non numeratæ pecuniae«-val élnek. (L. 14. §. 1. 2. C. de non num. pecun. 4. 30.)

c) Rövid idő mulva A. és D., felbiztatva a többiek fellépése által, szintén ezekhez csatlakoznak és pedig A., a B. és C. — D. azonban az E. F. és G. által kifejtett követelést tévén magáévá. Igaz ugyan, hogy D. legalább a querela non

num. pec. tekintetéből elkésetten látszik fellépni, mert a nyugta kiállitása és fellépése között, több mint 30 nap telt el, de ő kimutatja, hogy «ex justa causa» távol volt s szükség esetében, az előbbi állapotba való visszahelyezést kér.

Miután lehetetlen mindazt összegeznünk, mi e bonyolódott ügyben pro és contra felhozatott, tehát csak a főbb állitások felemlitésére szoritkozunk.

Az 1. alatti igény tekintetében, többek között, arra hivatkozott Balbus, hogy először nem is tudja, hogy tulajdonkép miféle keresetet támasztanak gyámtársai ellene? Kéri tehát ennek megnevezését, hogy tisztában lehessen az ügygyel. Bármi czimen lépnének fel azonban ellene, a fellépés jogosulatlan, mert ő utasitást nyert a *többi* hitelezőkkel egyezkedni s ezeket esetleges engedményekre rábirni. Nyugodt lelkiismerettel el meri mondani, hogy missiójának úgy megfelelt, hogy nincs ember a világon, ki több eredményt mutathatott volna fel. De ugyan ki és mi czimen kötelezheti őt, *mint hitelezőt*, hogy követeléséből ennyit, vagy annyit elengedjen? Hát ha valamelyik másik hitelező csak 15, vagy 10 %-ot, vagy épen semmit sem engedett volna el, *kényszerithető* volna-e az, a többi elengedése alapján, arra, hogy a maga részéről is hasonlólag járjon el? Még azt is felhozza, hogy az ő tett szolgálatai után, semmikép sem egyeztethető a gyámtársak eljárása a bona fidesszel össze, s igy ilyes fellépésekkel szemben az exceptio dolihoz kénytelen folyamodni.

Különben pedig azt hiszi, hogy az egész 1. alatti igény eldöntése, incidens kérdések gyanánt, a 2. alatti esetek eldöntését tételezi fel, tehát az előbbi feletti határozatot, az utóbbiak elitélésétől kéri függővé tenni.

A gyámtársak, a felhivás, alapján keresetük gyanánt, a «*condictio indebitit*» s e mellett, minthogy Balbus egy bizonyos, általa kiadandó összeget jogtalanúl visszatartott, az «*actio ad exhibendum*»-ot kivánnák megjelölni. Az egyik

gyám: Sejus úgy vélekedik, hogy a «*condictio sine causa*» is tökéletes kilátással kecsegtethet, kétségtelen lévén ez esetben, hogy Balbus «sine causa» tartja vissza a 75 ezer sestertius tőke felét és a kamatokat, mig a másik gyám: Sempronius azt is állitja, hogy egy jogász barátja, kivel az esetet közlé, égre-földre esküdözött, hogy Balbus a gyámolt pénzét jogtalanul és önhaszonleső czélzattal sajátitván el, valóságos *furtumot* követett el, úgy, hogy bizvást fel lehet ellene ez alapon lépni.

A 2. alatti jogesetek:

a) pontját illetőleg, B. és C.-vel szemben szintén felhozza Balbus, hogy szeretné a kereset nevét ismerni, melylyel ellene a nevezettek fellépni akarnak, mert teljességgel nem képes rájönni, hogy miféle czimen kellene neki, a mondott összeget, az elhunyt hitelezőinek kiadni. Hát társaságra (societas) léptek-e ők, a kiegyezés végett, hogy ennek kárait és hasznait egyenlő arányban élvezzék s illetve hordozzák? Még nem hallott eddigelé esetet arra, hogy egy adós egyik hitelezője, azért, mert neki többet sikerült követeléséből megkapnia, mint hitelező társainak, ezektől a többlet kiadására, kényszerittethessék.

B. és C. felhozzák, hogy Balbus «in fraudem creditorum» járván el, keresetüket a l. 1. pr. D. quæ in fraudem 42. 8.-ra alapitják, tehát (a több jogtudós által u. n. «régibb») actio Paulianat inditják meg.*

Ezen állitás ellen Balbus sok nyomós ellenvetést koczkáztatott, melyek közül csak azt emeljük ki, hogy szerinte, az actio Pauliana inditása, már csak azon okból is egyenesen nevetséges, mert az, előzetes csődnyitást tételez fel (L. 10 §. 1. D. quæ in fraud. 42. 8.: . . . . . «si hi creditores, quorum fraudandorum causa fecit, *bona ipsius vendiderunt*».)**

* V. ö. Arndts. Pand. 288. §. 1. j. (A 7. kiadás szerint idézve.)

** E kérdés tudvalevőleg a mai doctrinában is vitás. Lásd arra nézve *Vangerow* Pand. III. 697. §-át (a 6-ik kiadás szerint idézve), melyben a kérdés jelen

A 2. *b)* pont alattiakra pedig, egyebek között, az hozatott fel, hogy Balbus eljárásában a legkisebb csalárdság sincs; ő csak annyit mondott — (a mennyi igaz is), hogy: «ha a hitelezők követelésük mellett megmaradnak, úgy bizony az lesz a dolog vége, hogy a leány visszautasitja az örökséget, lesz nagy huza-vona és megnézhetik, hogy mi lesz könyörtelenségük eredménye. Mig ha ráállanak, az általuk tényleg csakugyan eszközölt engedményre, mindenki tisztelni fogja eljárásukat, mert a szegény árva leánynak is marad valamicskéje. Ellenfelei tehát, «animo donandi», elengedték a már jelzett összegeket, jogérvényes alakban, s ha fáj nekik, hogy egy más hitelezőnek, vagy a leánynak több jutott, mint a mennyi inyükre van, ám gondolták volna a maga idejében meg a dolgot s jártak volna utána a körülmények állásának. Nem egyenesen absurdum, hogy egy gyám *csalónak* tekintessék, mert gyámoltja hitelezőit követeléseik alábbszállitására szólitotta fel? Végre is fontolták volna meg cselekedeteiket s ha tetszett nagylelküsködni, igyekezzenek magukat a késő bánat felett vigasztalni.

A mi a querela non num. pecuniæt illeti, ennek puszta emlegetése is nevetséges a fennforgó esetben, mert hisz annak csak «fizetésről szóló elismervény», tehát a szó valódi értelmében vett nyugta ellen van helye, de nem egy *ajándékozási okmánynyal* szemben, ha mindjárt az ajándékozás, a *követelésről való lemondás köpenyébe is burkolódznék.* Már aztán, hogy az okmány mégis véletlenül nyugtának neveztetett, e körülmény mit sem határoz, azt minden ember tudja, hogy a biró nincs kötve a felek hibás megjelölései s illetve kifejezéseihez, mert ha pl. valaki «vagyona felét *hagyományozza*» valakinek, ez, a használt kifejezés daczára, örökrész s nem hagyománynak fog tekintetni.

Végül D.-vel szemben különösen kiemeltetett, hogy ő

irodalmi állása, hiven fel van tüntetve. V. ö. a magyar jogászgyülés e feletti tárgyalásait az 1879. Évk.-ben.

feltétlenül elutasitandó, mert ha valaki az u. n. nyugta kiállitása után még egy egész hetet jelen van s ezután 20 napon át, bár «reipublicæ causa» távol tartózkodik, de a 30 napos határidő utolsó 3 napján már ismét otthon volt s akadálytalanul felléphetett volna, az nem próbálhat a 48-ik napon szerencsét.

3. Hogy zavarólag ne hasson, utólagosan elbirálandó kérdés gyanánt ohajtottuk az összes hitelezők azon *eventualis* kivánságát, eldöntés végett, közölni, mely szerint azon esetben, ha igényeik keresztülvitele nem sikerülne, kivánják, hogy a Balbus által visszatartott kamat és tőkeösszeg a *leány részére adassék ki*. Mert ha a követeléseknek fennebb megbeszélt leszállitása *ajándékozásnak* minősittetik, úgy ez csak azon *czélhatározás mellett* történhetett, hogy az annak alapján esetleg megmaradó, egész összeg a leányé legyen (donatio sub modo). Vagy teljesittetik tehát a czélhatározás, vagy pedig visszakövetelik az ajándékot, az u. n. «*condictio ob causam dati*» segélyével.

Kivántatik ezen jogeset részletes elemzése és eldöntése.

B) 1. Lucius, végrendelet alapján, a Sempronius vagyonát öröklé, mely egy ház és több, künnlevő követelésből állott. Lucius távol lévén, lelki-testi barátja: Titius, ki máskor is intézgette el, gyakorta távollevő barátja ügyeit, hozzáfog a követelések realisálásához s az adósok egy részét egyenként felszólitja, adósságaik kifizetésére, egyszersmind az örökséghez tartozó s már nagyon romladozó állapotban levő házat is kijavittatja. Az adósok egy része kifizette amaz összegeket, melyekkel az örökhagyónak tartoztak.

Lucius megérkezvén, jóváhagyta a Titius által foganatositott intézkedéseket, de nemsokára oly események merültek fel, melyek nagy bonyodalmakat szültek. Ugyanis Aemilius, az elhunyt örökhagyó fia, a végrendelet érvénytelenittetése végett lépvén fel, az semmisnek nyilvánittatik; már megelőzőleg az egyik fizető adós: Paulus, a condictio in-

debitit inditotta meg, miután csak téves feltevésből kiindulva, fizetett egy oly adósságot, melylyel — állitása szerint — nem tartozott.

Aemilius mindent birtokba vesz.

Titius követeli Luciustól, a ház kijavittatása s az adósságok felhajtása végett tett kiadásai megtéritését. Utóbbi ezzel szemben arra hivatkozik, hogy az ügyvitel nem az ő (Lucius) ügyeire vonatkozván, ellene, e czimen, (actio neg. gest.) mit sem lehet követelni.

Aemilius, kit Titius szintén felszólitott kiadásai jóvátételére, azt feleli, hogy az ügyvitel neki több kárt, mint hasznot okozott, mert Titius az adósoknak csak egy részét szólitá fel fizetésre, de épen azokat nem, a kiknél kamat nélküli tőkék hevernek, már pedig ő (Aemilius) ha kell, akár tanúkkal is képes igazolni, hogy ez utóbbi adósok, csak azért nem szólittattak mások által sem fel, mert Titius már beleelegyedett az ügyek intézésébe. Ám inditson ellene keresetet, de nem lesz haszna belőle, mert azzal csak nagyobb ellenkövetelést zúdit maga ellen.

A mi a ház kijavittatását illeti, nagyon sajnálja a Titius fáradozásait, de neki szándékában sem volt arra egy fillért is költeni, mert egyfelől maga a ház sem érdemes arra, de másfelől neki a házra semmi szüksége, a pénzt pedig egyébre akarja forditani.

Mit kell a Titius követelése felől s a kérdés többi ágait illetőleg tartanunk?

2. Helye van-e, a hajó elöljárója ellen, az «actio de effusis et dejectis» nevü keresetnek, ha valaki a hajó fedélzetéről egy érczedényt ledobva, ezzel egy, a hajótól kis távolságra levő bárka evező társaságának egyik tagját megsebesiti?

XXII.

A) A prætori edictum értelmében (l. 1. pr. D. quæ in fraudem creditorum 42. 8.): «quæ fraudationis causa gesta erunt cum eo, qui fraudem non ignoraverit, de his curatori bonorum vel ei, cui de ea re actionem dare oportebit, intra annum, quo experiundi potestas fuerit, actionem dabo. Idque etiam adversus ipsum, qui fraudem fecit, servabo».

Kérdés vajjon alkalmazást lel-e az edictum ezen intézkedése, a következő esetekben:

a) Ha az adós, hitelezői megkárositásával, egy, végrendelet, vagy törvény alapján rászállott örökséget visszautasit?

b) Valaki egy adóstól, kinek vagyona lefoglaltatott, tudatosan vesz értékes ingóságokat s ezeket ismét eladja egy oly személynek, ki bona fide lép a vásárra.

Alkalmazható-e, utóbbival szemben, az edictum?

Hát az eladóval szemben?

c) Egy nő, hitelezői megkárositása szempontjából, férjének «dotis constituendæ causa» fennálló adósságát, «acceptilatio» útján, elengedi?

d) Lucius tartozik Titiusnak egy bizonyos összeggel s bár tudja saját fizetésképtelenségét, mégis egy végrendeletet készit, melyben rabszolgáit szabadon bocsátja; váratlanúl azonban pénzhez jutva, Titiust kielégiti. Rövid idő mulva ismét megszorul s Semproniustól vesz fel pénzt, kinek azonban haláláig adós marad. Halála után fellelik végrendeletét, melynek szabadonbocsátási intézkedései a hagyatékot insolvenssé teszik.

Vajjon megtámadhatja-e Sempronius ezen szabadon bocsátásokat?

B) Az «interdictum de tabulis exhibendis»-ről szóló

prætori edictum a következőket tartalmazza (l. 1. pr. D. de tabulis exhibendis 43. 5.) «Quas tabulas Lucius Titius ad causam testamenti sui pertinentes reliquisse dicetur, si hæ penes te sunt aut dolo malo tuo factum est, ut desinerent esse, ita eas illi exhibeas. Item si libellus aliudque quid relictum esse dicetur, decreto comprehendam».

Kérdés, helye van-e ezen interdictumnak a következő esetben:

Lucius, végrendeletében bizonyos okmányokra hivatkozott, melyek, a mint még életében megtudta, a Sejus birtokába kerültek.

Felléphet-e, a végrendelkező maga, az irt interdictummal, az illető okmányok kiadatása végett?

C) A prætor, tudvalevőleg, közterek és útak érdekében, egy interdictumot létesitett: L. 2. pr. D. Ne quid in loco publ. 43. 8: «Nequid in loco publico facias inve eum locum immittas, qua ex re quid illi damni detur, præterquam quod lege senatus consulto edicto decretove principum tibi concessum est; de eo quod factum erit interdictum non dabo».

Kérdés, helye van-e ezen interdictumnak a következő esetekben:

a) Ha valaki az utczára kihajló erkélyére egy ernyőt készittet, mely a szomszéd épületről a napot elzárván, ezt sötétté és egészségtelenné teszi?

b) Ha valaki:

α) a tengeren való halászatban, vagy

β) egy nyilvános fürdőhelyen való fürdésben; avagy

γ) a szinházban, az előadott darab kellő szemléletében, akadályoztatik meg?

S ha ez esetek egyike, vagy másikában, a szóban forgó interdictum nem lelhetne alkalmazást, minő védelmi eszköz áll a sértett rendelkezésére?

c) Ha valaki, a víz meggyüjtése végett, földjén gödröket ás, s a meggyült víz az utra önt ki?

d) Ha valaki, kinek területére a víz a szomszéd földjéről eddigelő lefolyt, oly müvet készit, mely a víz lefolyását meggátolván, az az uton gyülemlik meg s ezt járhatatlanná teszi?

S különösen ki ellen lelhet az interdictum alkalmazást?

e) Ha valakinek emésztögödre az utczára türhetetlen bűzt terjeszt?

f) Ez esetekkel kapcsolatosan, a római jog szempontjából való eldöntés végett, még egy, a forrásokban ugyan nem emlitett, de napjainkban, a mi vidéki városainkban, gyakran előforduló esetet kivánunk felhozni, azt t. i.:

Ha valaki, alkalmas kocsiszin hiányában, kocsiját, kapúja előtt, az utczán tartja?

XXIII.

A) 1. Lucius megtudta, hogy Cajus Sejus hagyatékát, nehány hét mulva, nyilvánosan el fogják adni. Nagy kedvet érez magában az elhunyt ingóságait, melyek felett már az örökhagyó életében alkudozott, megvenni, de előre látta, hogy nem fog a kellő időben, a szükséges készpénz felett rendelkezni. Ő tehát barátja: Mæviushoz fordul, azon felszólitással, hogy adna ez neki, a megjelölt czélra, a jövő hó második felében, egy félmillio sestertiust kölcsön. Mævius hajlandónak nyilatkozik barátja kivánságát teljesitni, de felhozza azt, hogy ő már holnap (t. i. a beszélgetésük tárgyát követő napon) egy egész év tartamára, elutazik és igy nincs azon helyzetben, hogy a jövő hó végével kölcsönözzön, ezt, vagy csak most, vagy egy év mulva teheti. Látva azonban barátja habozását, a következőket mondja:

«Tudod mit, én letéteményezek nálad egy fél millió sestertiust és ha vásárolni találsz, felhatalmazlak, hogy amaz összeget, kölcsön gyanánt, javadra forditsad, mely utóbbi esetben, a vásár napjától visszatértemig 6% kamatot fogsz fizetni; ha pedig nem találnál vásárolni, ugy a pénzt utánnam küldöd».

Lucius köszönettel egyezik bele az ajánlatba, a pénzt átveszi s a legnagyobb gonddal szekrényébe zárja.

Öt vagy hat nap mulva ezek után, egy borzasztó árviz az egész vidéket elpusztitja. A Lucius háza, melyből maga a tulajdonos is alig tudott nagynehezen menekülni, bedőlt. Napokig nem lehetett a romokhoz közeledni. Halálos aggodalommal leste Lucius a perczet, melyben háza maradványait megközelitheti s a nagy összeg pénzt, illetve az ezt elrejtő szekrényt felkutathatja. Eljött ennek ideje is, de csak annál nagyobb szomoruságot hozott; a romok között minden összetörve hevert s hogy-hogy nem, az ingóságok egy része s ezek között a pénzes szekrénynek, még nyoma sem marad.

Kétségbeesetten tudatja Lucius barátjával a történteket, ki az értesités vételéről hirt sem ad, hanem egy év elteltével visszatérvén, beperli Luciust egy fél millió sestertius s esedékessé vált kamatai megtéritéseért.

Lucius tudni óhajtaná, hogy terheli-e őtet e rémitő adósság, (melynek megfizetése egy jelentőségü volna az ő tönkrejuttatásával), miután, vélekedése szerint:

1. A pénz nála letétbe volt helyezve és csak a Cajus Sejus hagyatékának eladásakor lett volna kölcsönné válandó, ha ő a pénzt vásárlásra kivánta volna felhasználni.

2. Őt, nem hogy szándékosság, de a legcsekélyebb mulasztás sem terheli, miután,

3. A pénz tőle független, elemi csapás folytán enyészett el s a véletlen kár Mæviust, a tulajdonost kell, hogy érje.

Mævius ezekre azt feleli, hogy: a pénz a *Lucius érdekében helyeztetett letétbe*, ezért őt is éri a kár. Kétségtelen ugyanis, hogy azon esetben, ha felperes alperesnek nem pénzt, hanem más, félmillió értéket képviselő dolgokat adott volna át, azon egyezkedés mellett, hogy utóbbi azokat, ha majd a Cajus Sejus hagyatékát megvenni akarná, eladja, (hogy árukkal a vásárolt dolgokat kifizethesse), alperes tartoznék a kárt hordozni, ha az illető dolgok, az eladás előtt, hibája nélkül, megsemmisültek volna (l. 11. pr. D. de R. C. 12. 1.). Már pedig a fennforgó eset miben sem különbözik a felhozottól, mert hogy pénzzé tehető dolog, vagy készpénz adatott át, nem szülhet változást.

Alperes viszont felhozza, hogy a két eset igen is különbözik egymástól, mert a l. 11. pr. D. cit.-ban a leghalványabb utalás sincs letéteményezésre, hogy pedig az ő esetükben, az erre vonatkozó elvek irányadók, e felett még vitatkozni sem lehet. Különben sem fogadja el azon állitást, hogy a pénz átadása *csakis* az ő (alp.) érdekében történt. Hisz felperes útra volt menendő s igy sikerült pénzét, esetleg kamatozólag, elhelyeznie, vagy annak utánna való küldését biztositnia s ez intentiot ép felperes igazolta a legvilágosabban, az által, hogy

a) ő hozta az egész ügy ilyetén elintézését javaslatba, ő ajánlván fel a pénzt;

b) azzal is, hogy most a tőke és *kamatok* követelése végett fellépett.

Hogyan birálandó el ezen eset?

2. Lucius beperelte Sejust 100 akó bor értékéért, mely 100 akó bort utóbbi előbbitől, még évek előtt, (egy általa elvállalt borszállitási kötelezettség teljesithetése végett) kölcsön vette, a nélkül, hogy Sejus a kölcsönből folyó kötelezettségének, ellenfele többszöri felszólitásai daczára is, eleget tett volna. Maga a követelés jogosultsága kétségtelen, minthogy azonban a bor ára, a különböző idők

folyamában, tetemes ingadozást mutat, az a kérdés, hogy a teljesitendő érték megitélésénél, a kölcsönadás, a beperlés, vagy az itélethozatal időpontja veendő-e tekintetbe?

B) 1. Livia 100 ezer sestertiust kölcsönöz Titiusnak, ki, a követelés biztositása végett, bizonyos ékszereket zálogosit el. Később egy pactum jön közöttük létre, melynek értelmében, ha adós a 100 ezer sestertiust, az első felszólitáskor, ki nem fizetné, jogositva leend hitelezője az elzálogositott ékszereket, a felszólitástól számitott 4 hétre, eladni s ha azok ára a tőkét s az addig esedékes kamatokat nem fedezné, a fedezetlen összeg, a hitelező nő részére, megtéritendő lészen. Ez alapon egyszersmind Lucius is kezességet vállalt Titiusért.

Kérdés, vajjon a kezes az egész adósságért felelős lesz-e, vagy pedig csak a zálog vételárából nem fedezett kamatok és tőkerészlet követelhetők tőle?

2. Lucius egy földbirtok szolgáltatására van kötelezve; Titius kezességet vállal ugyanazon földbirtok haszonélvezetének pontosan leendő kiszolgáltatásáért.

Az a kérdés, hogy Titius a szolgáltatás tárgyát képező dolognak egy részéért vállalt-e, az előadott esetben, kötelezettséget s ehez képest megállhat-e a kezesség, vagy pedig ugy veendő a dolog, hogy a kezesi kötelezettség és főadósság más-más tárgyra irányulván, a kezesség sem érvényes?

3. Aurelius Palma, Granius Antonius mandator felhivására, Julius Pollio és Julius Rufusnak, mint «duo rei ejusdem debiti»-nek, egy bizonyos összeget kölcsönöz. Julius Pollio vagyona a fiscusra száll; hasonlóképen a fiscus lesz Aurelius Palma jogutódja is.

Kérdés, szabadul-e Granius Antonius, a követelés és adósságnak ezen, egy személyben történt egyesülése következtében?

És minő jogviszony áll akkor elő, ha a hitelező a

mandator, vagy pedig utóbbi az előbbi jogutódjává válik?

Hát ha Aurelius Palma Julius Pollioval egy «pactum ne a se petetur»-féle egyességet létesitett volna és Granius Antonius a fizetésre köteleztetnék, vajjon felléphet-e ez, az actio mandatival, Julius Pollio ellen?

4. Egy rabszolga, ura tudta nélkül, kezességet vállalt s ez alapon az adósságot ki is fizette.

Minden esetben visszakövetelheti-e a gazda, a rabszolga által fizetett összeget?

5. Lucius és Titius, mint «duo rei promittendi» állanak a hitelező: Semproniusszal szemben. Sejus mindjárt kezdetben kezességet vállal Titiusért, majd ismét Luciusért is. Titius meghal s egész vagyonát Sejus örökli.

Fennmarad-e azon kezességi kötelezettség, melyet Sejus Titiusért vállalt el?

6. Lucius egy bizonyos összeget stipulál Sejustól, miért Sempronius kezességet vállal. Sejus meghal s vagyonát $^1/_3$ részben Lucius, $^2/_3$ részben pedig Sempronius örökli

Minő kötelezettségek maradnak fenn a stipulatioból s mi módon érvényesithetők azok?

7. Sejus és Cajus, mint «duo rei promittendi», Semproniusnak 20 ezer sestertiusszal tartoznak. Sejusért Lucius és Mævius, Cajusért pedig Lucullus és Damas vállalnak kezességet.

Az a kérdés, követelheti-e az utóbbi négy kezes, hogy közöttük a követelési összeg «pro rata» megosztassék?

Továbbá, ha az adósok zálogot is adtak volna, követelhetik-e a kezesek, hogy a hitelező első sorban a zálogból elégitse ki magát? És végül feltéve, hogy a hitelező megosztotta volna a kezesek között a keresetet s ezek egyike, a litis contestatio után, fizetésképtelenné vált volna, vajjon terhelheti-e ez utóbbi körülmény a többi, fizetésképes kezeseket?

XXIV.

A) 1. Lucius Sempronius egy végrendeletet hagyott hátra, melyben testvére gyermekeit örökösökül kinevezve, felhivta őket, hogy a mezőgazdaságot maguknak megtartva, mindazt adják ki az ő anyjának, mivel ingó értékek tekintetében bírt, a nélkül, hogy ezek a gazdasághoz tartoztak volna. Az örökhagyó ritka értékü ékszerek és készpénzben nagy vagyont gyüjtött össze, az anya követelte az összes pénzt, a birtokon levő lakház minden butorzatát s az utóbbiban elhelyezett, értékes régiségek kiadását. Az örökösök hajlandók voltak mindent kiadni, de tiltakoztak az ellen, hogy a hagyományosnő a gazdasági lakház butorzatára igényt formáljon, vonakodtak továbbá egy 200 ezer sestertiusnyi pénzösszeget kiadni, melyet az örökhagyó, ama külön szekrényében találtak fel, melyben ő, a kitünő gazda, a gazdasághoz tartozó iratokat, könyveket s a gazdaság viteléhez szükséges pénzt, elkülönitve szokta tartani, miután bizvást lehetett arra következtetni, hogy a kérdéses összeg is az utóbbi czélra szolgált.

Ebből per támadt, melynek kellemetlen esélyeit a felek kerülendők, egyességet kötöttek, olyformán, hogy az anya minden ingó vagyont, értéket és készpénzt megkap, kivéve a gazdasági lakház szükséges butorzatát. A vitatott 200,000 sestertiusból pedig 50 ezer fog neki kiadatni s ezzel minden kölcsönös követelések és tartozások végkép elenyésztettetnek.

A kellemetlen per elsimitása után egy fiók-végrendeletet találnak fel, mely következőleg szól:

«Végrendeletemben már intézkedtem arról, hogy kik kapják meg gazdaságomat s mi szálljon utánnam anyámra. Anyámat még arra kivánom kérni, hogy halálom után Rómába költözzék s e czélból a neki hagyományozott ingó-

ságokat értékesítés-, úgyszintén az ezekből befolyó vételárnak, a rá szálló készpénzzel való együttes kezelés végett, drága barátom, Claudius Philonak adja át, ki neki a jövedelmet időnként átadandja. Amaz összegből pedig, melyet kisebb szekrényemben fog feltalálni, nevezett barátom szíves közreműködése mellett, egy nyugodalmas és megfelelő, kis lakházat vegyen magának.»

Tisztán kiderülvén a fiókvégrendelet e legutóbbi tétele alapján, hogy az örökhagyó, a vitás 200 ezer sestertiust csakugyan anyjának kívánta hagyni, felmerült azon kérdés, ha vajjon felléphet-e utóbbi sikeresen, további 150 ezer sestertius kiadatása végett, tekintve, hogy mindennemű jogok és kötelezettségek, a peregyesség alapján, kölcsönösen el lettek enyésztetve?

2. Lucius Titius elhalt testvére fiának, Sejusnak, ki Rómában, mint közhivatalnok élt, «alimentatio» czimén, 50 ezer sestertius évi járadékot hagyományozott. Sejus a tractus Orientalis egy távoli tartományába helytartónak judex, neveztetik ki s ez okból kiegyezik az örökössel, hogy ez egyszer s mindenkorra 2 millió sestertiust fizessen, az eddigelő havi részletekben fizetett járadék helyett. Az a kérdés, hogy szükséges-e ez egyességhez, a l. 8 pr. D. de transact. 2. 15. értelmében, a prætori jóváhagyás?

Feltéve a prætori jováhagyás szükségességét és azt, hogy az örökös annak kieszközlését mellőzve, a 2 millió sestertiust már kifizette volna, mi történik ez összeggel?

És mint áll a dolog akkor, ha az évi járadék «lakásra» hagyományoztatott s a felek abban egyeznének meg, hogy a lakás természetben szolgáltattassék ki, kell-e ehez prætori jóváhagyás?

B) 1. Lucius átadott Titiusnak két sor drágagyöngyöt, eladás végett, eladási ár gyanánt egy bizonyos összeget szabva meg, de azon meghagyással, hogy a mennyiben nem sikerülne az ékszert, a megjelölt áron eladnia, azt vissza-

hozza. Titius a drágagyöngyöt zsebébe téve, haza felé indul. A mint, az egyik útczán át, lakása irányában haladna, egy utczai mutatvány miatt, oly nagy tolongás támad, hogy egy arra szaladó és nyomban eltünt suhancz beleütődik, minek következtében Titius megbotlik s oldalára esve, a drága gyöngyöket összenyomja.

Ki viseli a kárt, Lucius-e, vagy Titius?

2. Lucius egy lókereskedőtől két lovat vesz át, oly egyezkedéssel, hogy azokat, próba végett, magánál tarthassa és ha megtetszenek, az alkuszerü árban megvegye, ha pedig nem tetszenének, ugy három nap leteltével, visszaküldje. Lucius a lovakkal, az átvételt követő napon, nagy díjat nyer, a versenyen.

Jogositva van-e, a kikötött határidőn belül, a lovakat visszaadni? Vagy talán nincs jogositva?

Megilleti-e őt a nyert dij és pedig mind a két előbbi esetben, vagy csak az utóbbiban, avagy egyikben sem?

S minő keresetek jöhetnek, az előterjesztett kérdések körül, alkalmazásba?

3. Lucius és Sulla a Tiber partján sétáltak. Járásközben feltünik előbbinek az utóbbi egy gyűrüje, melyet bal keze mutató újján viselt. Sulla lehuzza a gyűrűt s odaadja társának, közelebbről való megtekintés végett. Ez, elmerülve a gyűrű szemléletében, megbotlik s elhullatja a gyűrűt, mely a Tiberbe gurul. Bir-e Sulla Lucius ellen keresettel s ha igen, melyikkel léphet fel?

Szül-e továbbá különbséget az eset eldöntésénél, azon körülmény, ha vajjon Lucius szólitotta-e fel társát, a gyűrű átadására, vagy pedig ez önkényt, minden felhivás nélkül, adta azt oda?

4. Lucius és Cajus testvérek osztatlanul birtak egy ingatlansággal. Lucius az ő osztatlan részét elzálogositotta, egy bizonyos összeg erejéig, Semproniusnak. Később a testvérek tényleg megosztoznak a földbirtokon, kikötvén

magának Cajus azon jogot, hogy a saját részét akkor is eladhassa, ha testvére a magáét Sempronius igénye alól nem is szabaditaná fel.

Cajus vevőre akad, de Sempronius tiltakozik az eladás ellen, felhozva, hogy o az egész földbirtok egy osztatlan részére már előbb zálogjogot szerezvén, ha Cajus a tényleges felosztásnál eladási jogot kötött ki magának, ez végre is egy későbbi zálogjog, melyet az övé Semproniusé megelőz.

Áll-e ezen okoskodás s nevezetesen az, hogy Cajusnak, a közölt kikötéssel szintén egy zálogjoga létesült? S ha igen, igaz-e az, hogy Semproniusnak egy »potior pignus«-a van?

C) 1. Vonatkozik-e a Senatusconsultum Vellejanum ismeretes határozmánya, a következő esetekre?

a) Ha egy nő kölcsönvesz, hogy ez összeggel, ajándékozási szándékból, a Titius adósságát kifizesse?

b) Licinius, ki egy kiskoru gyámja volt, örököséül Titiust kinevezvén, elhal. Minthogy el volt terjedve azon hir, hogy az örökhagyó a gyámságot rosszul kezelte, Titius visszaakarta a hagyatékot utasitani; de mert a kiskoru anyja kérte, hogy az ő (az anya) veszélyére, fogadja el a hagyatékot, ráállott ennek elfogadására, de oly kikötéssel, hogy az anya kötelezze magát, a hagyaték elfogadásából eredhető mindennemü kárát jóvátenni. Igy is történt, de Titius csakugyan kénytelen volt a kiskorúnak, sajátjából egy bizonyos összeget fizetni, és pedig közelebbről, azon okból, mert az elhunyt, a kiskorú pénzét, könnyelmüen, fizetésképtelen embereknek kölcsönözte ki.

Titius beperli az özvegyet, az általa fizetett összegek erejéig, (melyik keresettel?), utóbbi azonban az exc. sc. Vellejanival él, miután ő, (alp.) ha fizetésre köteleztetnék, a kiskorú adósaiért intercedálna, a törvény ellenére.

Áll-e ezen védekezés?

2. Publicius Marcellus egy végrendeletet hagyott

hátra, melyben, egyebek között, a következő rendelkezés fordul elő:

«Arescusa rabszolganő legyen szabad, mihelyst három gyermeket szült».

Arescusa első izben ikreket szülvén, mintegy 3 év mulva ismét ikergyermekeket hoz a világra.

A feltétel kétségkivül teljesültnek veendő, csakhogy az a kérdés, hogy minő személyi állapotot foglalnak el a második rendbeli ikrek?

3. Az «institoria actio» szempontjából felmerült a következő kérdés:

A. B. és C. egy közös üzlettel birtak, melybe «institor» gyanánt, Stichus rabszolgát állitták be, a ki különböző arányban, közösen illeté meg őket.

Vajjon A. B. és C. az actio institoria esetében, a rabszolgán való tulajdonjoguk, vagy üzleti részük arányában, avagy egyenlő részekben, vagy végül «in solidum» felelnek?

INDEX.

I.

A) 1. L. 24. §. 4. D. de min. 4. 4. v. ö. L. 27. §. 1. D. eod. 4. 4.
2. L. 31. D. de minor. 4. 4.
3. L. 38. D. de minor. 4. 4.

B) 1. L. 13. pr. D. de lib. et posth. 28. 2. L. 82 (81.) pr. D. de H. I. 28. 5.
2. L. 60. §. 8. D. locati 19. 2.

II.

A) L. 122. §. 1. D. de V. O. 45. 1.*

B) 1. L. 15. §. 19. D. de damno 39. 2.
2. *a)* L. 18. §. 5. D. de damno 39. 2.
b) L. 18. §. 8. §. 9. D. eod.
c) L. 18. §. 7. D. eod.
d) L. 18. §. 10. D. eod.
e) L. 18. §. 6. D. eod.

C) 1. L. 21. D. de U. et U. 41. 3.
2. L. 33. §. 6. D. de U. et U. 41. 3.
3. L. 5. D. pro emtore 41. 4.
4. L. 7. §. 4. D. eod. 41. 4.

D) 1. *a)* L. 56. pr. D. de A. R. D. 41. 1.
b) L. 65. §. 3. D. eod.
c) L. 56. §. 1. D. eod.
2. L. 63. §. 2. D. de A. R. D. 41. 1.
3. L. 63. §. 3. D. eod. 41. 1.
4. L. 63. §. 4. D. eod. 41. 1.

E) L. 83. §. 2. §. 4. D. de V. O. 45. 1.

III.

A) 1. L. 101. D. de cond. et dem. 35. 1.
2. L. 36. D. de cond. et dem. 35. 1.
3. L. 23. D. de cond. et dem. 35. 1.

B) 1. L. 30. D. de vulg. et pup. substit. 28. 6.
2. α) L. 49. pr. D. de leg II. (31.)
β) L. 88. §. 2. D. de leg. II. (31.)
3. L. 13. D. de inoff. test. 5. 2.
4. α) β) L. 17. D. de inoff. 5. 2.
5. L. 26. D. de inoff. 5. 2.

C) 1. L. 5. pr. D. de don. int. vir. et uxorem 24. 1.
2. L. 24. D. eod. 24. 1.
L. 25. D. eod. 24. 1.
L. 63. D. eod. 24. 1.

D) L. 47. §. 1. D. de min. 4. 4.
L. 24. §. 4. D. eod. 4. 4.
L. 48. §. 1. D. eod. 4. 4.

IV.

A) 1. α) L. 9. §. 4. D. de usufructu 7. 1.
β) L. 12. §. 5. D. eod.
γ) L. 13. §. 5. 6. D. eod.
2. L. 13. §. 8. D. de usufr. 7. 1.
3. L. 34. pr. D. eod. 7. 1. v. ö. L. 2. D. quemadm. usufr. 7. 4.

* E hely érthetetlen szövege emendatióra szorul. Ez azon ok, mely miatt a benne foglalt és önmagában sem tanulságnélküli jogesetet, felhasználni akartam. Én a *Mommsen*-féle emendatiót vettem alapul. (L. az ő. Dig. kiadásában a 7. jegyzetet, ad l. 122. cit.)

4. L. 35. §. 2. D. de usufr. 7. 1.
5. L. 50. D. eod.
6. L. 54. pr. D. eod.
7. L. 1. pr. D. si usufructus 7. 6.
L. 7. D. de S. P. R. 8. 3.
8. L. 10. §. 2. D. de usu. 7. 8.
9. L. 8. pr. D. de serv. 8. 1.
10. L. 20. §. 2. D. de S. P. U. 8. 2.
v. ö. { L. 31. D. eod. L. 8. D. quemadm. serv. 8. 6.

B) 1. L. 5. §. 3. 4. D. de cond. c. d. c. n. s. 12. 4.
2. a) L. 32. pr. D. de cond. ind. 12. 6.
b) L. 36. D. eod.
c) L. 40. §. 1. D. eod.
d) L. 61. D. eod.

C) L. 2. D. de C. S. C. 12. 7.

D) 1. L. 47. D. de A. E. V. 19. 1.
2. L. 53. §. 2. D. de A. E.V. 19. 1.

V.

A) L. 1. pr. §. 1. 2. D. de periculo 18. 6.
L. 8. pr. D. eod.

B) 1. L. 20. pr. D. de N. G. 3. 5.
2. L. 12. (13.) D. de N. G. 3. 5.
3. L. 44. (45.) D. eod.

C) 1. L. 24. D. de H. v. A. V. 18. 4.
2. L. 10. §. 1. D. de rescind. vend. 18. 5.

D) 1. L. 2. pr. §. 1. D. de in diem add. 18. 2.
2. L. 17. D. eod. 18. 2.
3. { L. 4. D. eod. L. 55. D. de contrah. emt. 18.1.
L. 24. D. de test. mil. 29. 1.

VI.

A) 1. L. 5. §. 3. in fin. L. 7. pr. D. ad leg. Aq. 9. 2. L, 13. §. 4. D. locati 19. 2. v. ö. L. 3. D. si quadrupes 9. 1. L. 7. in fin. D. de nox. act. 9. 4.
2. L. 7. §. 4. D. ad. leg. Aq. 9. 2.
3. L. 7. §. 5. D. eod.
4. 5. { L. 7. §. 6. D. eod.
6. L. 8. D. eod.
7. L. 9. pr. D. eod.
8. L. 9. §. 3. D. eod.
9. L. 9. §. 4. D. eod.
10. L. 11. §. 1. D. eod.
11. L. 11. §. 5. L. 23. §. D. eod. Magyarázatúl: L. 51. D. eod.
12. L. 23. §. 1. D. eod.
13. L. 27. §. 9. D. eod.
14. L. 27. §. 14. D. eod.
15. L. 27. § 21. D. eod.
16. L. 28. D. eod. L. 7. §. 6. L. 9. pr. §. 2. L. 11. §. 1. D. eod.
17. L. 29. §§. 2. 3. in. fin. D. eod.
18. L. 30. §. 3. D. eod.
19. L. 39. pr. §. 1. D. eod.
20. L. 45. §. 4. D. eod.
21. L. 52. §. 1. D. eod.
22. L. 52. §. 2. D. eod.
23. L. 52. §. 3. D. eod.
24. L. 52. §. 4. D. eod.

B) 1. a) L. 1. §. 7. D. de vi 43. 16.
b) L. 1. §. 24. D. eod.
c) L. 1. §. 47. D. eod.
d) L. 5. pr. D. eod.
2. { L. 12. D. eod. L. 18. pr. D. eod.

C) L. 57. D. locati. 19. 2.

D) L. 1. §. 2. D. de præscr. verb. 19. 5.

VII.

A) L. 43. §. 1. D. de administr. et per. 26. 7.

B) 1. L. 14. D. de cond. et dem. 35. 1.
2. L. 17. §. 2. 3. D. De cond. et dem 35. 1. v. ö. L. 17. pr. D. eod.
3. L. 23. D. eod.
4. L. 55. D. de cond. et dem. 35. 1.
5. L. 40. §. 3. D. eod.

C) L. 1. §. 10. D. de O. et A. 44. 7.

VIII.

A) 1. L. 9. pr. D. de H. I. 28. 5.
2. L. 28. D. de reb. dub. 34. 5. v. ö. L. 17. §. 1. D. de cond. et dem. 35. 1. L. 32. D. de V. O. 45. 1.

B) 1. L. 18. §. 3. D. de pign. act. 13. 7.
2. L. 30. D. de pign. act. 13. 7.
C) 1. L. 5. §. 7. D. comm. 13. 6.
2. L. 10. §. 1. l. 11. 12. D. eod. 13. 6.
3. L. 45. D. de O. et A. 44. 7.

IX.

A) { L. 10. D. de O. N. N. 39. 1.
L. 5. §. 3. D. eod.
L. 9. in. fin. D. de incend. 47. 9.
L. 23. D. de O. N. N. 39. 1.
L. 8. D. eod. }
B) 1. L. 9. §. 8. D. de A. R. D. 41. 1.
2. L. 21. D. eod. 41. 1.
3. L. 37. §. 1. 2. D. eod. 41. 1.
C) 1. L. 4. §. 10. D. de U. et U. 41. 3.
2. L. 4. §. 18. L. 33. pr. D. eod. 41. 3.
3. L. 4. §. 19. D. eod. 41. 3.
4. L. 4. §. 20. D. eod. 41. 3.
5. L. 4. §. 22. D. eod. 41. 3.
6. L. 10. §. 2. D. eod. 41. 3.
7. L. 19. D. eod. 41. 3.
D) 1. L. 18. §. 1. D. de A. vel A. P. 41. 2.
2. L. 44. D. de A. vel A. P. 41. 2.
3. L. 3. §. 3. D. eod. 41. 2.

X.

A) 1. L. 1. §. 2. D. de V. O. 45. 1.
2. { L. 1. §. 5. D. eod.
L. 65. pr. D. eod. }
3. L. 5. §. 3. in fin. D. eod.
4. L. 12. D. eod.
5. { L. 49. §. 1. D. eod.
L. 111. D. eod. }
6. L. 63. D. eod. Lásd még l. 129. D. eod.
7. L. 141. pr. D. eod.
8. L. 141. §. 4. D. eod.
9. L. 14. D. de stip. serv. 45. 3.
10. L. 21. D. eod.
11. L. 37. D. eod.
B) 1. L. 72. §. 2. D. de V. O. 45. 1.
2. L. 8. §. 8. D. de fidej. et mand. 46. 1.
3. L. 15. §. 1. D. eod.
C) 1. L. 7. §. 7. D. pro emtore 41. 4.
2. L. 13. D. eod. 41. 4.
3. L. 3. D. pro dote 41. 10.
D) 1. *a)* L. 5. §. 2. D. de jure dot. 23. 3.
b) L. 5. §. 9. D. eod.
c) L. 51. D. eod.
2. L. 26. pr. D. de pact. dot. 23. 4.
3. L. 29. §. 1. D. eod. v. ö. l. 27. D. eod.
4. L. 18. D. de fundo dotali 23. 5.

XI.

A) 1. L. 43. D. de damno 39. 2.
2. L. 44. §. 1. D. eod.
3. L. 13. §. 11. D. eod.
B) 1. L. 122. §. 3. D. de V. O. 45. 1.
2. L. 122. §. 6. D. eod.
C) 1. L. 9. §. 2. D. de nov. et del. 46. 2.
2. L. 38. §. 1. in fin. D. de sol. et lib. 46. 3.
3. L. 38. §. 5. D. eod.
4. L. 46. pr. D. de sol. et lib. 46. 3.
5. L. 67. D. eod.
6. L. 72. §. 4. in fin. D. eod.
7. L. 102. pr. D. eod.

XII.

A) 1. L. 93. (92.) D. de H. I. 28. 5.
2. *a)* L. 25. §. 1. D. de usuris 22. 1.
b) L. 25. §. 2. D. eod.
B) 1. L. 13. D. qui potiores 20. 4.
2. L. 34. D. de pignerat. act. 13. 7.
3. L. 18. D. qui potiores 20. 4.
4. L. 6. D. de nautico fœnore 22. 2.
C) 1. L. 2. §. 2—4. D. de leg. Rhod. 14. 2.
2. L. 6. D. eod. v. ö. L. 2. §. 1. D. eod.

XIII.

A) 1. L. 18. pr. D. commun. præd. 8. 4.
2. L. 31. 34. §. 1. 35. D. de S. P. R. 8. 3.
3. L. 37. D. de S. P. R. 8. 3.
4. L. 13. pr. D. commun. præd. 8. 4.

B) 1. L. 1. §. 10. D. si quadrupes 9. 1.
2. L. 1. §. 11. D. eod.
3. L. 5. D. eodem v. ö. l. 3. D. eodem.

C) 1. L. 44. D. de A. R. D. 41. 1.
2. L. 55. D. eod.
3. L. 37. §. 6. D. de A. R. D. 41. 1.
4. L. 40. D. de A. R. D. 41. 1.

D) 1. L. 8. D. de R. V. 6. 1.
2. L. 41. pr. D. eod.
3. L. 59. D. eod.
4. { L. 15. D. de Publ. 6. 2.
{ L. 12. §. 3. D. de usufr. 7. 1.

XIV.

A) L. 31. D. locati 19. 2.

B) 1. L. 2. §. 1. D. locati 19. 2.
2. L. 13. §. 8. D. eod.
3. L. 25. §. 6. D. eod.

C) 1. L. 37. D. de contrah. emt. 18.1.
2. L. 39. §. 1. D. eod.
3. L. 69. D. eod.

XV.

A) { L. 27. D. de cond. et dem. 35. 1.
{ L. 45. (44.) D. de H. I. 28. 5.

B) L. 28. D. de cond. et dem. 35. 1.

C) 1. L. 25. (26.) D. de N. G. 3. 5.
2. L. 26. (27.) D. eod. L. 33. (34.) D. eod.
3. L. 28. (29.) D. eod.

XVI.

A) L. 1—5. D. de aqua. 39. 3.

B) L. 25. D. de aq. 39. 3.

C) *a)* L. 2. §. 1. §. 5. 6. D. eod.
b) L. 3. §. 1. D. eod.
c) L. 5. D. eod.

XVII.

A) 1. L. 2. §. 6. D. de donat. 39. 5.
2. L. 2. §. 7. D. eod.
3. L. 18. §. 3. D. eod.
4. L. 23. D. eod.
5. L. 25. D. de don. 39. 5.
6. L. 27. D. eod.

B) 1. *a)* L. 44. §. 5. D. de furtis 47. 2.
b) { L. 49. §. 4 } D. eod.
{ L. 84. pr. }
c) L. 53. §. 14. D. eod.
d) { L. 53. §. 21. } D. eod.
{ L. 68. §. 4. }
e) L. 53. §. 22. D. eod. v. ö. L. 18. §. 3. D. de dolo. 4. 3.
f) L. 53. §. 23. D. de furt. 47. 2.
g) { L. 61. D. eod.
{ L. 21. D. commod. 13. 6.
h) L. 63. §. 8. D. de furt. 47. 2.
i) L. 68. pr. D. eod.
k) L. 69. D. eod.
l) L. 21. §. 1. D. eod.
m) L. 41. pr. in fin. D. ad leg. Aq. 9. 2.
2. L. 35. pr. D. de furt. 47. 2.
3. L. 27. pr. D. eod.
4. L. 14. §. 17. D. de furt. 47. 2.
5. L. 7. pr. D. eod.

C) 1. L. 7. §. 2. D. arbor. furt. cæs. 47. 7.
2. L. 3. §. 7. D. de incendio 47. 9.
3. L. 15. §. 13. D. de injur. 47. 10.

XVIII.

A) 1. L. 16. D. mand. 17. 1.
2. L. 60. §. 1. D. eod.
3. L. 58. pr. D. pro socio 17. 2.

B) 1. L. 23. D. de minor. 4. 4.
2. L. 24. §. 2. D. eod.

C) *a)* L. 3. §. 1. D. eod.
b) L. 7. §. 8. D. eod.
c) L. 11. §. 2. D. eod.
d) L. 11. §. 4. D. eod.
e) L. 11. §. 5. D. eod.
f) L. 11. §. 6. D. eod.

XIX.

A) 1. L. 43. 44. 45. D. de A. E.V. 19. 1.
2. { L. 9. pr. D. de periculo 18. 6. / L. 8. pr. D. eod. }
B) 1. L. 13. D. quod metus 4. 2.
2. { L. 21. pr. D. eod. / L. 7. D. eod. }
C) 1. L. 7. §. 7. D. de dolo 4. 3.
2. L. 7 §. 8. D. eod.

XX.

A) L. 4. §. 1. D. de nox. act. 9. 4.
B) L. 63. D. de cond. et dem. 35. 1.
C) 1. L. 23. D. de manumiss. 40. 1.
2. L. 3. D. de manum. vind. 40. 2.
3. L. 7. §. 1. D. de lib. causa. 40. 12.
4. L. 7. §. 3. D. eod.
5. L. 17. pr. D. de nox. act. 9. 4. v. ö. L. 8. D. eod.

XXI.

A) L. 59. D. de adm. et per. 26. 7.
B) 1. { L. 5. §§. 11–14. D. de N. G. 3. 5. / L. 10. §. 1. D. eod. }
2. L. 6. §. 2. D. dehis qui effud. 9. 3.

XXII.

A) *a)* L. 6. §. 2. D. quæ in fraudem 42. 8.
b) L. 9. D. eod.
c) L. 10. §. 14. D. eod.
d) L. 15. D. eod.
B) L. 3. §. 5. D. de tab. exhib. 43. 5.
C) *a)* L. 2. §. 6. D. ne quid in loco. 43. 8.
b) L. 2. §. 9. D. eod.
c) L. 2. §. 27. D. eod.
d) L. 2. §. 28. D. eod.
e) L. 2. §. 29. D. eod.

XXIII.

A) 1. L. 4. pr. D. de R. C. 12. 1.
2. L. 22. D. eod.
B) 1. L. 63. D. de fidejuss. et mand. 46. 1.
2. L. 70. §. 2. D. eod.
3. { L. 71. pr. D. eod. / L. 71. §. 1. D. eod. }
4. L. 19. 20. D. de fidejuss. et mand. 46. 1.
5. L. 21. §. 4. D. eod.
6. L. 50. D. eod.
7. L. 51. §. 2. 3. 4. D. eod.

XXIV.

A) 1. { L. 3. §. 1. D. de transact. 2. 15. / L. 12. D. eod. }
2. { L. 8. §. 23. D. eod. / L. 8. §. 22. D. eod. / L. 8. §. 25. D. eod. }
B) 1. L. 17. §. 1. D. de præscr. verb. 19. 5.
2. L. 20. pr. D. eod.
3. { L. 23. D. eod. v. ö. / L. 17. §. 1. D. eod. }
4. L. 3. §. 2. D. qui potieres. 20. 4.
C) 1. *a)* L. 4. §. 1. D. ad SC. Vellej. 16. 1.
b) L. 19. pr. §. 2. §. 4. D. eod.
2. L. 15. D. de statu homin. 1. 5.
3. L. 13. §. 2. D. de inst. act. 14. 3.

Klekner Alajos. **Az erdőtörvény magyarázata.** Füzve 2 frt.

Kogler Nep. János. Általános vagy elméleti **államtan.** Füzve 1 frt 60 kr.

Konek Sándor, dr. **Egyházjogtan kézikönyve.** Különös tekintettel a magyar állam egyházi viszonyaira. Ötödik bővitett kiadás. Füzve 5 frt.

Konek Sándor, dr. **Magyar birodalom statistikai kézikönyve folytonos tekintettel Ausztriára.** Második teljesen átdolgozott kiadás. Füzve 6 frt.

Mackeldey Ferdinánd, dr. **A római jog tankönyve.** Második javitott kiadás. Három kötet. Füzve 6 frt.

Mariska Vilm., dr. **A magyar pénzügyi törvényisme kézikönyve.** Folytonos vonatkozással a magyar államháztartásnak a legujabb időig terjedő tényleges eredményeire. Harmadik teljesen átdolgozott kiadás. Füzve 4 frt 40 kr.

Matlekovits Sándor, dr. **Az osztrák-magyar monarchia vámpolitikája** 1850-től kezdve napjainkig. Füzve 4 frt.

Matlekovits Sándor, dr. **Pénzügytan.** Második teljesen átdolgozott kiadás. Füzve 1 frt 50 kr.

Mohl Róbert. **Az államtudományok encyclopaediája.** Ford. *Löw Tóbiás.* Második kiadás. 3 frt.

Ökröss B. Ausztr. általános **polgári törvénykönyv,** felvilágositó jegyzetekkel s az ezen törvénykönyvre vonatkozó törvényekkel és rendeletekkel kisérve. Két kötet. Füzve 4 frt 20 kr.

Schilling F. A., dr. **A bölcsészeti jogtudomány** kézikönyve. A szerző után dr. Werner R. által. Harmadik kiadás. Füzve 3 frt.

Schnierer Aladár, dr. **A büntető jog általános tanai,** az 1878. V. és 1879. XL. törvényczikkek alapján. Füzve 2 frt.

Schnierer Aladár, dr. **A bűntettek és büntetéseik.** A büntetőjog különös része. Füzve 3 frt.

Schnierer Aladár. A büntettekről és vétségekről szóló **magyar büntető-törvény** (1878. v. t.-cz.) **magyarázata.** Füzve 4 frt.

Schnierer Gyula. **A kereskedelmi törvény magyarázata.** Füz. 2 frt 80 kr.

Székács Ferencz. **A magyar büntető eljárás kézikönyve.** 1 frt 60 kr.

Szlemenics Pál. **Magyar fenyitő törvény.** Ötödik javitott, a legujabb rendeletekkel bővitett kiadás, függelékkel Füzve 3 frt.

Werner Rezső, dr. **A magyar büntetőjog általános elvei.** Az 1878. V. és 1879. XL. törvényczikkek alapján. Füzve 4 frt.

Werner Rudolf, dr. **A bölcsészeti jogtudomány történelme.** Második javitott kiadás. Füzve 1 frt 50 kr.

Werner Rudolf. **A bűntettek, vétségek és kihágások.** A magyar büntetőtörvénykönyvek (1878 : 5 és 1879 : 40 tcz.) szerint. Iskolai használatra. Füzve 1 frt 80 kr.

Zlinszky Imre. **A magyar magánjog mai érvényében,** különös tekintettel a gyakorlat igényeire. Második kiadás. Tekintettel törvényhozásunk ujabb alkotásaira kiegészitette Dr. Dárday Sándor. Füzve 6 frt.

FRANKLIN TÁRSULAT NYOMDÁJA.

